

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

KATOLSK MAGASIN FOR
RELIGION OG KULTUR

01/2022

ST. OLAV

**DEN SYNODALE
KIRKE**

*15 sider med
bokstoff*

Krig og kristne verdier

10
Polakker
i Norge38
De kom og ble:
Oksana og Jurii fra Ukraina

Nº 01/2022

Innhold

Leder	3
Erklæring om krigen mot Ukraina	4
Biskopen har ordet	5
Min tro: Clara Sander	6

POLAKKER I NORGE

Troende i et sekularisert land	10
Anna	12
Piotr	14
Ewelina	16

Laudato Si' i handling	18
Henrik Syse: Naturrett og synodalitet	22
Synodalitet: En lyttende kirke	28
Orvietos domkirke: Fasaden med de hellige skriftene	29
Mitt kloster: St. Dominikus	32
Fem på kirkekaffen	37
De kom og ble: Oksana og Jurii fra Ukraina	38
Sannhetsserum	44
Kunst: <i>Slakt og livets brød</i> av Pieter Aertsen	46
Guds ord	49
Katolsk profil: Pater Olav Müller	50
Kunst: Nytt portrett av biskop Bernt I. Eidsvig	54
Nytt lys på Pius XII	57
Aktuelt: Norge rundt	58
Aktuelt: Verden rundt	60
Caritas: Reisebrev fra Ukraina	62
Salmenes bok 1: Til deg retter jeg min bønn	64
Polen og Norge: Samarbeid og vennskap	65

«I dag er det mange som spør hvordan Gud kan tillate så mye død og lidelse som det daglig rapporteres om. Igjen stilles vi overfor det ondes problem.»

GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN, SIDE 74

Signert: Magdalene Thomassen	66
Min søndagsmiddag	68
Påskesnøtter	70
Klostertanker: Memento mori	72
Betraktninger: Det ondes problem	74
Bøker: Essays og omtaler	75-91
Debatt: «Radio Maria» og politisk propaganda	82
Klipp	85
Nytt om navn	92
Utgangspunkt: <i>At tro</i> av Johannes Jørgensen	99

50
Katolsk profil:
p. Olav Müller

Kirkelig motstand?

lederartikkelen var skrevet og lå klar for trykking. Den handlet om den synodale prosess i kirken. Om samarbeid og rådslagning, om sivilisert adferd blant mennesker som har forskjellige meninger, men en felles tro. Og om hvordan synodalitet – lytting og dialog – stemmer godt overens med naturrettens humane prinsipper.

DEN TEKSTEN MÅTTE VI FLYTTE til et annet sted i bladet. Før rett før redaksjonen var avsluttet, skjedde det vi ikke trodde var mulig i vår tid – at en militær stormakt i Europa angrep en nabostat med stridsvogner, missiler og raketter. Og begrunnet og forsvarte sitt brutale overfall med en serie løgner.

Tusener av mennesker er drept eller såret, offentlige bygninger, boliger, skoler og sykehus er lagt i grus. Mer enn to millioner mennesker har desperat rasket med seg de de kan bære, og flyktet ut av landet. Andre er blitt igjen og har tatt opp kampen mot en overlegen motstander. I skrivende øyeblikk aner ingen hvordan dette vil ende.

UTENRIKSPOLITIKK ER NORMALT IKKE VÅR SAK. Men det som verden har vært vitne til de siste ukene, sprenger sedvane, flytter grenser og etablerer unntakstilstander. Heller ikke vi kan eller bør tie når liv og fundamentale menneskeretter knuses på denne måten.

Det gjør ikke saken bedre, men atskillig verre, at den som er ansvarlig for alt dette, president Vladimir Putin, bekjenner seg til kristentroen, og har et nært og godt forhold til den nasjonale hovedkirke i Russland – den russisk-ortodokse.

Da kommunistene satt med makten i det gamle Sovjetsamveldet, var denne kirken undertrykket. Staten holdt seg med en verdensanskuelse som var ateistisk. Kirkebygninger ble rasert. Men under overflaten levde kirken videre med sin trosutøvelse, sine gamle tradisjoner og sin rike liturgi.

DET NÅVÆRENDE REGIME HAR DRØMT om å snu landet vekk fra moderniteten og dens normer, og gjenreise et slags Stor-Russland, bygget på det de kaller tradisjonelle verdier. Og i dette har kirken en viktig rolle.

Det er forståelig at en kirke som har fått nye og bedre livsbetingelser, har støttet det sittende regimet i Kreml. Vi skal ikke glemme at også den katolske kirke gjennom historien noen ganger har inngått uhellige allianser med makter den ikke burde ha innlatt seg med. Og for oss som sitter på trygg avstand fra det dramaet som nå utspiller seg, er det kanskje altfor lett å hevde at 24. februar 2022 burde endre forholdet mellom kirke og stat i Russland. Vi gjør det allikevel: den russiske kirken burde ta klart avstand fra det brutale overfallet på en nabostat, der det nå «renner elver av blod og tårer», for å bruk pave Frans' ord.

MEN ENKELT ER DET IKKE. I boken *Den ortodokse kirke* (St. Olav forlag 2021) gjør Caroline Serck-Hanssen rede for den kompliserte kirkelige situasjonen, med et Moskvapatriarkat som har brutt med det økumeniske patriarkatet i Konstantinopel, *nettopp* fordi dette ville anerkjenne en selvstendig *ukrainsk* nasjonal-kirke. Det gjør det ikke enklere at det eksisterer tre konkurrerende ortodokse kirker i Ukraina.

Den russisk-ortodokse kirken, under ledelse av patriark Kirill, har vært et viktig redskap til å forberede befolkningen mentalt på den krigen som Kreml uten blussel kaller en fredsbevarende spesialoperasjon mot et nazistisk regime i Kyiv. I ti år har russiske skoleelever lært at det dekadente Vesten er hovedfienden, mens Russland selv er kristendommens sanne forsvarer.

VANLIGE RUSSERE SKAL IKKE KLANDRES for regimets ugjerninger, og vanlige troende skal ikke klandres for hva deres religiøse ledere gjør og sier. Men det går an å håpe, tilsynelatende mot all nøktern realisme, at russerne selv vil klare å reise en opposisjon sterk nok til å fjerne dette regimet. Og at våre medkristne i den russisk-ortodokse kirken vil klare å slutte opp om en slik motstand. •

NILS HEYERDAHL

Redaktør

06

Min tro:
Clara sander

46

Kunst: *Slakt og livets brød* av Pieter Aertsen

Erklæring om krigen mot Ukraina

Den nordiske bispekonferanse, forsamlet i Tromsø, vil gi uttrykk for sine dype medlidenhet med det ukrainske folk og sin forferdelse overfor en aggressiv krig, hvorved den Russiske Føderasjon forakter Ukrainas suverenitet og forårsaker usigelig lidelse blant millioner av uskyldige mennesker.

Angrepet denne uken på et barne- og barselsykehus i Mariupol, fjerntliggende fra noe militært mål, står som et forferdelig symbol på denne krigen. Barns og mødres blod roper til himmelen fra jorden. Vi har ingen rett til å vende blikket bort og spørre, 'Er jeg min brors vokter?' (jfr. 1. Mosebok 4:9-10). Derfor retter vi vårt utrop til Russlands president: Stopp denne urettferdige krigen! Vi retter vår appell til det russiske folk: Tillat ikke at slik urett begås i deres navn!

Vi opplever sorg over nylige utsagn fra noen sjikt av Russlands Kirke, som fremstiller en åpenbart aggressiv krig som et slag for kristne verdier. Å tale på slike premisser er å bedrive ren retorikk, å holde moralske verdier som gisler for en politisk agenda.

Noen av våre nordiske land har felles grense med Russland. Vi har sterke historiske forbindelser med Ukraina. Denne krigen berører oss dypt. Vi ber at de hjemløse må finne ly, de

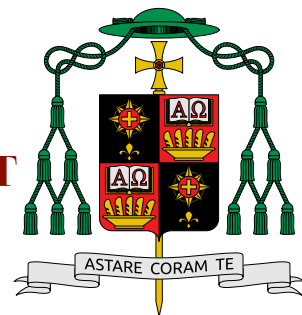
fryktsomme trøst, de syke og sårede lindring; at de døde får hvile i fred; at de mektiges hjerter åpner seg for Fredsfyrstens kall, for å følge fredens vei i rettferd.

Nå i fastetiden skakes vi av Kristi kall til omvendelse. Vi forkynner det fra hustakene. Det retter seg, selvsagt, først og fremst til oss selv, våre Kirker og våre land; men det gjelder også hele vårt elskede Europa. Måtte det forhindre at en brodermordskrig får innta stadig mer fryktelige dimensjoner.

Herren sier til oss: 'Salige er de som skaper fred' (Matteus 5:9). Måtte sannheten som ligger i saligprisningen bekrefte handlekraftig i dagene som kommer, mens der ennå finnes tid. •

Biskop Czeslaw Kozon, København, president
Anders Cardinal Arborelius OCD, Stockholm,
visepresident

Biskop Bernt Eidsvig Can.Reg, Oslo
Biskop David Tencer OFMCap, Reykjavik
Biskop Prelat Berislav Grgic, Tromsø
Biskop Prelat Erik Varden OCSO, Trondheim
P. Marco Pasinato, stiftsadministrator, Helsinki
Biskop Peter Bürcher, biskop emeritus, Reykjavik
Biskop Teemu Sippo SCI, biskop emeritus, Helsinki
Sr. Anna Mirijam Kaschner CPS, generalsekretær.

Brev til pave Benedikt

Kjære troende, 28. februar 2013 sendte jeg et brev til pave Benedikt og i brevet skrev jeg: *Kjære pave Benedikt! Jeg og mine prester, mitt ordens- og troende folk i Tromsø stift, vi elsker deg.* Det samme gjelder fortsatt, med kjærighet, hengivenhet og respekt!

Kjære pave Benedikt!

Den 11. februar 2013 var jeg i Mariavalfartsstedet Altötting og i Marktl am Inn i anledning 21. verdensdagen for de syke. Kl. 10.00 feiret vi Den Hl. Messe i Altöttings valfartskirke. Etter Messen gikk vi i prosesjon til nådekapellet. Vi ba for alle våre syke brødre og søstre. Men vi ba den forrige pave Johannes Paul II om forbønn og vi ba for deg, vår kjære pave. Under bønn og sang rettet jeg blikket mitt til din ring som du hadde før du ble valgt til pave og til den gylne rosen. Både ringen og den gylne rosen skjenket du til vår mor Maria som æres i dette valfartsstedet. Fem på tolv kom vi tilbake til sakristiet, og mens vi alle var i ferd ved å ta av oss messehagler, sa kardinal Marx at han hadde en viktig nyhet til oss alle. Han meddelte oss din beslutning som du bare noen få minutter før uttalte til kardinalene i Vatikanet. Alle ble stille. Etter å ha tatt av messeklærne, gikk jeg til kirken og ba foran alteret. Så gikk jeg ut og så på og snakket med andre folk. Det var en stor overraskelse for alle, men etter hvert, nesten samtidig, også en stor respekt for deg og takknemlighet for all din gjerning.

Etter at vi hadde spist middag, reiste vi med to busser til Marktl am Inn for å besøke ditt fødested. Først var vi i huset der du ble født, og så gikk vi til kirken hvor du ble døpt. I kirken, etter at sognepresten hilste oss velkommen og fortalte om selve kirken, stilte vi oss rundt døpefonten (din) og med glad og takknemlig stemme sang vi «Großer Gott, wir loben dich!» Denne turen hadde vært planlagt lenge, fra det ble kjent at den 21. verdensdagen for

de syke i år skulle feires i Altötting. Jeg er så glad for at jeg var der den dagen.

Det var flere pressefolk til stede, så jeg ble også bedt om å si et par ord. Jeg sa: Fra 1. mars blir det noe nytt for oss i Den katolske kirke. «I løpet av mars skal vi få en ny hellig Far og samtidig skal vi ha en hellig Bestefar.»

Måtte ditt ønske om «hengivent å tjene Guds hellige kirke i fremtiden gjennom et liv viet til bønn» gå i oppfyllelse. Jeg og mine prester, mitt ordens- og troende folk i Tromsø stift, vi elsker deg.

Din bror i Kristus

Tromsø, 28. februar 2013 og 10. februar 2022

+ Berislav Grgić

**+Berislav Grgić
Biskop av Tromsø**

MOT til å feile

Atten år gamle Clara Sander ble kåret til årets nykommer av Frivillig.no og Frivillighet Norge før jul. Hun vant prisen for sitt engasjement i St. Sunniva katolske menighet i Harstad.

TEKST: LINDA THERESE UTSTØL FOTO: PRIVAT

Som lokallagsleder for NUK – Norges unge katolikker, er det viktig for Clara Sander å skape et miljø for ungdom. Hun forteller at gjennom dette arbeidet har hennes personlige tro utviklet seg mye de siste årene.

– Jeg har fått oppleve hvordan et varmt, troende, aktivt og levende fellesskap kan trøste, motivere, engasjere og forandre mennesker. Et godt fellesskap er helt grunnleggende både for min tro og for mitt engasjement.

Det fantes ikke noen ungdomsgruppe i menigheten før i 2020. Det var et utbredt problem at ungdommene forsvant ut av kirken etter konfirmasjonen. Dette ville Clara endre, både for sin egen del og for å få til et bedre lokalt tilbud.

– Selve ideen om en ungdomsgruppe i menigheten startet egentlig våren 2020. Jeg hadde sammen med en kateket i kirken hatt noen trosutdypende diskusjonsøkter som vi ønsket at flere skulle få være med på.

FRA TYSKLAND TIL HARSTAD

Clara ble født i Tyskland i en katolsk familie som flyttet til Nord-Norge det året Clara fylte to. Foreldrene hadde ingen annen tilknytning til Norge enn at moren hadde drømt om å dra hit på ferie. Clara forteller at siden de flyttet, har hun vært medlem av St. Sunniva menighet i Harstad – altså i praksis så lenge hun kan huske.

– Jeg vil ikke si at jeg kommer fra en streng katolsk familie, men troen er viktig, og jeg er oppvokst med å gå i kirken en gang i uken. Mamma ber kveldsbønn med oss, mens pappa forklarer forskjellige ting jeg lurer på. Middagsbønnen er fortsatt del av fellesmiddagen.

Clara tror at årsaken til at hun aldri opplevde messen som kjedelig, slik mange barn kan gjøre, er at hun alltid ble inkludert. Av foreldrene fikk hun kanskje i oppdrag å tegne

det presten leste eller fortalte om, eller bla opp på riktig side i salmeboka. Hun opplevde også prestene som omsorgsfulle, åpne og morsomme. I tillegg gikk hun i barnekatekese med artige aktiviteter.

– Da jeg ble eldre ble jeg oppfordret til å bli ministrant. Slik fikk jeg mitt første «verv» i kirken. Og etter hvert som de eldre ungdommene forsvant etter konfirmasjonen, fikk jeg mer ansvar.

Å TØRRE

Grunnen til at Clara Sander vant frivillighetsprisen for årets nykommer, var ifølge juryen denne: «Gjennom sin innsats viser Årets Nykommer at man ikke trenger å være så mange eller så store for å få dratt i gang noe. Finalisten gir mye av seg selv, tar initiativ og bryr seg om andre. At flere skal få interesse for saken har vært en viktig motivasjonsfaktor for innsatsen. Årets nykommer drar i gang ny aktivitet, fremstår inspirerende for andre og bidrar til at det skjer mer aktiviteter i nærmiljøet for barn og unge. Vinneren er et godt forbilde for flere unge som ønsker å skape noe selv.»

– Man trenger ikke være en spesialist på noe som helst, det er bare å prøve, og å ha driven til å fortsette, sa Clara da hun vant prisen.

Hun ser ikke på seg selv som noe supermenneske, og det frivillige engasjementet hennes er ikke alltid plankekjøring. I starten var hun nervøs og usikker. Det er utfordrende å stikke seg frem eller ta initiativ. Hun henter stå-på-vilje og inspirasjon hos andre og forteller at hun har fått mye støtte fra NUK.

Sommeren før lokallaget «Gloria» så dagens lys, var generalsekretær i NUK, Stephen Trotter, på en pandemibetinget Norgesturné. Han kom også innom Harstad, men det var bare en tilfeldighet at Clara ble introdusert for NUK. ▶

«Jeg har fått oppleve hvordan et varmt, troende, aktivt og levende fellesskap kan trøste, motivere, engasjere og forandre mennesker.»

OSLO RÅDHUS: Clara Sander vant frivillighetsprisen for årets nykommer under Frivillighetens dag den 5. desember 2021. Her sammen med programleder Solveig Kloppen og prisutdeler Svein Harberg.

Clara Sander

Født: 31.12.2003

Kirke: St. Sunniva menighet i Harstad

Skole: Heggen vgs, realfag, hvor hun fordyper seg i matte, kjemi og fysikk.

Verv: Lokallagsleder i NUK Gloria og ministrantleder.

Hvordan ser hverdagen ut? Alltid frokost! Skoledag, lekser, trening og evt. lokallagsarbeid. Spiller piano og trener aikido (japansk kampkunst). Driver ellers med jogging, klatring og svømming, og er veldig glad i natur/fjellturer osv. Ellers vanlige ungdomsting som venner, reiser osv.

– Jeg hadde egentlig ikke tenkt å møte ham, men tidligere nevnte kateket ringte og spurte om jeg hadde lyst. Da hadde jeg bare en fjern anelse om hva Norges Unge Katolikker var. Møtet ble derimot en svært positiv opplevelse, og kort fortalt endte det med en invitasjon til ledertrening på Mariaholm. Etter mye fram og tilbake, en haug med nerver, og en god del overtalelser fra presten og foreldrene mine, meldt jeg meg på. Kjempenervøs ankom jeg leirstedet, og opplevde en uforglemmelig helg med et utrolig fellesskap, mye moro og lærdom. Fellesskapsopplevelse og ungdomsengasjementet var minst like inspirerende som det vi lærte! Det var da jeg bestemte meg for å starte et lokallag selv.

Clara forteller at selve prosessen med oppstarten ikke var like vanskelig som hun først trodde, og allerede i desember ble lokallaget godkjent som NUK Gloria. Deres første store felles aktivitet var en leirhelg med temaet FELLESKAP. Det ble en stor suksess!

– Jeg stilte som leirleder. Det krevde mye forberedelse og jeg hadde en varm tråd til Stephen Trotters telefon. Takket være grundig planlegging, flinke kateketer og gode venner, gikk helgen smørefritt. Siden har vi hatt andre aktiviteter, alt fra bowling og pizzakvelder

til bønnestunder, ungdomsmesser, katekese og arbeid med adventsaksjonen. Vi har også brukt en del energi på å bygge kontakten til andre lokallag i nord og sør, og på å invitere ungdommer fra andre miljøer til å delta på aktivitetene og fellesskapet – uten tvang til trosbekjennelse, men til fellesskap og delt glede.

Det er inspirerende å se noen ta i et tak for kirken og tilrettelegge for at man skal kunne samles og bygge fellesskap. Men Clara forteller at det ikke bare har vært en dans på roser. I tillegg til hennes egne oppstartnerver, er det noen ganger hun har planlagt aktiviteter som ingen møtte opp til.

– Det har selvfølgelig vært utfordrende på grunn av koronasituasjonen og fordi avstandene i nord er store. Det kan være vanskelig å reise. Og det er ofte vanskelig å sette i gang aktiviteter som folk ikke er vant med.

Men hun ga ikke opp for det.

– Har du et råd til andre unge i kirken?

– Man må tørre å prøve. Ha motet til å feile, og stole på at det går bra! Jeg synes også man burde utfordre presten eller kateketene med moderne debatt-temaer. Være nysgjerrig på troen og selv tørre å ta en utfordring.

LEVENDE TRO

Tro er helt sentralt i Claras engasjement. Det inspirerer henne og hun opplever å få enormt mye tilbake. Det er i fellesskapet og ved å alltid lære noe nytt hun styrker troen sin, som hun beskriver som søkende, ung og kritisk.

– Troen min har etter hvert endret seg til å omfatte flere sider av livet mitt, og trosfellesskapet har blitt viktigere for meg. Det er en støtte i hverdagen, den gir trygghet, og man føler seg velkommen uansett hvor man er i verden.

– Hva mener du med at du har en tro som er kritisk?

– Jeg er blant annet ikke bestemt på at min tro er den eneste rette, men det er jo i katolisismen at jeg personlig føler meg hjemme. Og spesielt som ung, tenker jeg det innebærer å tørre å ha kritiske spørsmål til både troen og kirken som både kan vekke tvil og håp.

– Hva inspirerer troen din?

– Preknene til sogneprest Gunther Josef Jäger! Erfaringene fra NUK, det å dra på leir, delta på katekeseundervisning og konfirmasjonsopplæring, arbeidet som ministrant og som lokallagsleder. Vi har veldig flinke kateketer og hatt mange bra prestere opp gjennom årene. Alle fortjener all verden med ros og skryt! Det er ikke alltid lett å undervise i et lite miljø når bare få er motiverte og det er få initiativtakere. Nå underviser jeg også selv i barnekatekesen eller leder katekeseøktene

«Troen min har etter hvert endret seg til å omfatte flere sider av livet mitt, og trosfellesskapet har blitt viktigere for meg.»

NUK Gloria

E-post:
nukgloria@gmail.com

Instagram:
nuk_gloria

med ungdomslaget, så jeg vet det kan by på mange utfordringer.

Clara trekker også frem et åpent og tolerant miljø bestående av andre troende (unge som gamle!) som veldig viktig.

– Vi må kunne oppriktig forsøke å finne ut av hva vi tror. Sammen sitter vi med en bredde av forskjellig kunnskap og erfaringer. Vi har ulike behov og tanker om alt, fra kirken til livet og utviklingen i verden. Hos oss kommer det derfor ofte fram uventede historier når vi snakker sammen, eller vi kan ha livlige debatter i løpet av kirkekaffen. Eldre har kanskje enorm kunnskap om for eksempel teologi, eller en sjokkerende livshistorie. Mens de yngste kan kanskje være mye mer direkte eller stille andre spørsmål. Et slikt fellesskap er uerstattelig! Og viktig for å diskutere moderne trosspørsmål.

– *Hvilke moderne trosspørsmål har du selv vært mest opptatt av?*

– For å nevne noen: kvinnerollen i Den katolske kirken, forholdet til og skillet mellom andre trossamfunn, utmeldelse fra den katolske kirke, homofiles posisjon og overgrepssakene. Dette er temaer som er svært aktuelle, og som absolutt krever debatt og dialog. Spørsmålene opptar mange, og etter min mening kan de være avgjørende for kirkens framtid. I min menighet har vi både veldig konservative og veldig progressive synspunkter. Det blir derfor gode og krevende debatter. For meg er ingen av disse grunner til å melde meg ut – det er jo bare de som er i kirken som kan endre den. I tillegg er jo de unge kirkens framtid, så ung debatt

og dialog er like nødvendig som uunngåelig.

– *Er det andre ting som inspirerer deg? Har du noen trosforbilder?*

– Store forbilder som Moder Teresa og pave Frans inspirer meg både gjennom deres historie, mot, tro og medmenneskelighet. Men samtidig trenger jeg ikke gå lengre enn mamma, pappa og sogneprest Gunther for å få gode eksempler i troen. De er mine hverdagslige forbilder som antakelig har formet meg mest. De har vist meg hvordan Bibelen kan omgjøres til dagligdagse oppdrag og hvordan bønn kan være en fast del av hverdagen. I NUK har jeg også blitt del av et ungt og levende fellesskap.

Jeg liker også godt å se på film. «The Good Pope», «Pope Francis: a Man of His Word» og «The Shack» er filmer som berørte meg veldig da jeg først så dem. Siden har jeg sett dem flere ganger. I «The Shack» vises troens og Guds «essenser», som kjærlighet, håp, nærvær, tilgivelse og barmhjertighet, på en ny og fascinerende måte. Filmene viser Guds viktighet og betydning for livet til enkeltindividet på veldig spesielt vis. «The Good Pope» om pave Johannes XXIII beveget meg fordi den viser flere sider ved ham som menneske. Det gjør det lettere å relatere til og dermed la seg inspirere av. Dette kommer også fram i den nye filmen om pave Frans. I tillegg viser det hvordan han er de fattiges talerør og kjemper for livet på planeten. Det er overveldende å se hvordan han påvirker og selv påvirkes av det større fellesskapet, og ikke bare det kristne. •

Hvilke bibelvers henter du inspirasjon fra?

SAL 94:18–19

Om jeg må si: «Foten min er ustø», så holder din godhet meg oppe, Herre. Når mitt indre er fullt av urolige tanker, har min sjel glede av din trøst.

MARK 9: 23

«Om det er mulig for meg?» svarte Jesus. «Alt er mulig for den som tror.»

MATT 7: 7

Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere.

Ukrainske flyktninger foran konsulatet i Warszawa i mars 2022.
Foto: Kuba Atys/Agencja Wyborcza.pl

Troende i et sekularisert land

Under Ukraina-krisen har polakkene virkelig vist verden hva som bor i dem. De har stått frem som folket med det store hjertet.

«**V**i skal slippe inn alle som har behov for det. Polen står klar til å ta imot titusener, hundretusener av ukrainske flyktninger,» fastslo statsminister Mateusz Morawiecki kort etter den russiske invasjonen.

Og polakkene holdt hva de lovet.

I den polske forstaden Podkowa Lesna møtte lokalbefolkningen de ukrainske flyktningene med tepper, puter, klær, varm suppe og leker til barna.

Fra hele Polen har folk strømmet til grenseområdene for å hjelpe til, og for å ta med og innkvartere ukjente ukrainere hjemme hos seg.

Velkomsten ukrainerne har fått er et godt eksempel på solidariteten polakker og andre i Øst-Europa har vist sine ukrainske naboer.

POLAKKENE ER DEN DESIDERT STØRSTE innvandrerguppen i Norge. Ved årsskiftet bodde det 105.500 innvandrere i Norge med bakgrunn fra Polen, viser tall fra SSB. Det er 3.300 flere enn et år tidligere, og polakkene er den innvandrerguppen som vokser mest.

Samlet utgjorde gruppen «innvandrere» 819.400 personer, eller 15,1 prosent av Norges befolkning.

Men hvem er polakkene i Norge? Hvordan ser de på Norge, på Kirken her, på Kirken i landet de forlot? På de neste sidene får du møte noen av dem – selv om polakker i Norge selvsagt er en like mangfoldig og sammensatt gruppe som andre nasjonale grupper.

En kirke med utfordringer

- Et overveiende flertall polakker erkjenner fremdeles sin katolske tro. Men tallet synker: fra 94 % i 1992 til 87,4 % i 2021, ifølge CBOS, (polsk senter for opinionsmåling)
- Antall ikke-troende øker (12,5 %), flest i de store byene. I Warszawa, Kraków, Wrocław og Gdansk sier hver fjerde innbygger at de ikke tror på Gud.
- De største endringene er blant de unge. I aldersgruppen 18–24 år har antall ikke-troende økt fra 6,7 % i 1992 til 28,6 % i 2021.
- Erkebiskop Wojciech Polak, Polens primas, mener det er presters seksuelle overgrep og biskopers mangelfulle håndtering som er årsaken til den «ødeleggende tilbakegangen» blant de unge, ifølge det polske nyhetsbyrået PAP.
- Også antall nye seminarister minker i Polen. I 2021 var antall seminarister 356 – 20 % færre enn året før. For ni år siden var antallet 828.
- Kirken i Polen har i den senere tid gjort store anstrengelser for å forhindre overgrep. Men, ifølge Polak, har overgrepene forårsaket en «dyp troskrise» for mange katolikker.
- Erkebiskop Polak mener at Kirken fremover må bygge tillitt ved å «stå fast på sannheten og ta ansvar ved å oppklare forbrytelser.»

«Europa vil aldri bli det samme hvis det mister Ukraina. Det vil da bli en nedkjempet, ydmyket og patetisk versjon av sitt tidligere jeg».

Polens statsminister Mateusz Morawiecki

FOTO: PRIVAT

**SAMTALER MED
POLSKER KATOLIKKER:**

Anna

Anna Walczak (54) fra Torpo i Hallingdal bosatte seg i Norge for 15 år siden. Hun jobber som renholder og barnevernkonsulent. Anna er en engasjert katolikk, og driver Facebook-siden «Katolicy w Hallingdal» (Katolikker i Hallingdal).

INTERVJUER: MARTA TOMCZYK-MARION

? Hvordan trives du i Norge, Anna?

– Fra begynnelsen la jeg vekt på språk og utdanning. Det var tøft, men jeg er stolt over at jeg har gjennomført noen fagkurs i Norge og fikk norsk statsborgerskap. Jeg har dobbelt statsborgerskap, for jeg føler meg fortsatt polsk.

Å flytte til et nytt land gir forskjellige utfordringer, som for eksempel at man kan bli utnyttet eller diskriminert. Jeg tror at hver enkelt av oss arbeidsmigranter har opplevd noe slikt minst én gang.

Men jeg trives i Norge, jeg har mannen min her, og hus og hage som jeg liker å jobbe med. Jeg har

tid til hobbyer, gå på ski og til å kose meg på terrassen med en god bok. Jeg har ferie og tid til meg selv. Jeg føler meg trygg i Norge.

? Hvordan trives du i Den katolske kirke i Norge?

– Veien min til Den katolske kirke i Norge var ganske humpete. Da jeg kom til Norge, opplevde jeg det samme som de fleste innvandrere: jeg måtte jobbe hardt og lære språk. Det var ikke mye tid til Gud og bønn. Avstanden til nærmeste katolske kirke, i Hønefoss, var over 100 km. Å komme til messe tok mye tid og innebar ekstra kostnader – i begynnelsen var akkurat dét ikke uten betydning for meg! Men etter hvert ordnet alt seg, og jeg begynte å delta i menighetslivet gjennom kontakt med små grupper. Etter noen år har vi fått fast prest i Hallingdal, og de siste årene er det etablert et engasjert fellesskap i menigheten. Nå har jeg det veldig bra, jeg føler meg som en del av Den katolske kirke i Norge.

? Er den annerledes enn Kirken i Polen?

– Den største forskjellen mellom Polen og Norge er tilgang til kirker og messer. Vi har mange kirker i Polen. Her er det færre. Alt her krever større innsats og engasjement fra legfolket.

Nå er jeg glad for at jeg kan hjelpe andre polakker med å få tilgang til kirken; vi organiserer dåp, nattverd og ferming. Men jeg er lei meg for at vi fortsatt ikke har vår egen kirke. Vi må leie Ål kirke eller «kyrkjestugu» like ved for å feire messe.

? Hvor mange troende kommer til messe i Hallingdal?

– Ca. 120 personer til de polske messene. I tillegg har vi en gruppe på over 20 personer fra andre land som deltar i den norske messen. En gang i måneden har vi to messer, den ene på polsk og den andre på norsk.

? Føler du deg ennå knyttet til menigheten i Polen eller bare til den i Norge?

Etter 15 år i Norge føler jeg meg ikke knyttet til min menighet i Polen. For å være ærlig, selv når jeg kommer til Polen, går jeg sjelden til messe i min tidligere menighet. Norge er mitt hjem nå, her har jeg min kirke, min hyrde og mine brødre i troen.

? Har migrasjonen – og det å komme til et så sekularisert samfunn som det norske – styrket eller svekket din tro?

Migrasjonen har styrket min tro. Jeg kan ikke glemme begynnelsen, da jeg kom til Norge med én koffert, én gaffel, én kniv, og ett laken lånt fra et hotell.

Bare troen holdt meg oppe. Jeg måtte bare komme meg opp av senga om morgenen og håpe at det ville bli bedre. Takket være troen, var jeg i stand til å møte alle utfordringene.

? Har migrasjonen endret ditt syn på kirken i Polen?

– Jeg tåler ikke all rikdommen i Den polske kirke. Det er helt unødvendig. Jeg mener at Gud og hans representanter ikke brydde seg om materielle ting og makt. Etter 15 år i Norge, innså jeg at Kirken kan være beskjeden og enkel. Jeg tror det er slik Gud vil ha det.

De siste overgrepsskandalene i Kirken i Polen og i andre land gjorde meg trist og endret litt min oppfatning av kirken. Jeg er veldig skuffet. De troendes forhold til kirken er blitt svekket som følge av dette. Mange uttrykker mistillit og skuffelse.

? Hva tenker du om Kirkens fremtid – i Norge og i Polen?

Det rammer meg i mitt hjerte at mennesker over hele verden forlater Kirken. Foreldre døper barna sine, men lar dem selv bestemme om de skal gå til kirke og ta imot sakramenter. Det er trist at mange sier at de fortsatt tror, men ikke ønsker å være en del av Kirken. Biskoper, prester og vi, de troende, må gjøre alt vi kan for å stoppe denne trenden. Vi trenger karismatiske prester nå, tror jeg. De som har et nytt syn på menneskelivet i den moderne verden skal få snakke i kirken. Kirken må håndtere problemer som folk har i dag, f.eks. identitetsproblemer blant de unge og lidelser som følge av skilsmisser. Vi må være mer åpne og huske hva Kristus lærte om nestekjærlighet. Gud elsker alle mennesker, uavhengig av hudfarge, funksjonsdyktighet og sivilstand.

? Kunne kirken i Polen lære noe av den norske kirken eller vice versa?

Den polske kirken kan lære noe av kirken i Norge, fremfor alt å slutte å leve over evne, fokusere mer på å forkynne Guds ord, hjelpe dem som trenger det og sørge for at folk ikke forlater Kirken. Den polske kirken ville gjenvinne større troverdighet ved å løse overgrepssakene. Den må ikke feie dette under teppet. •

«Vi må være mer åpne og huske hva Kristus lærte om nestekjærlighet. Gud elsker alle mennesker, uavhengig av hudfarge, funksjonsdyktighet og sivilstand.»

Piotr

Piotr Wojtczak (52) flyttet til Norge for 5 år siden og jobber i byggebransjen. Han er leder for den karismatiske gruppen Logos som oppsto i St. Olav menighet i Oslo.

? Hvordan trives du i Norge?

– Første gang jeg kom til Norge var jeg i tre uker for å sjekke hvordan det er her. Og helt fra starten trivdes jeg godt her, jeg forstod at dette er stedet for meg. Å bo i Oslo gjør at jeg kan dyrke mine hobbyer og interesser - jeg kan ta en ryggsekk og være på fjellet eller ved sjøen på kort tid. Jeg er også medlem av klubben *Oslo Bueskyttere*.

? Hvordan trives du i den katolske kirke i Norge?

– Jeg føler meg definitivt som en del av denne kirken. Kirken her forbinder mennesker av forskjellige raser og fra forskjellige land. Vi har ulike kulturelle mønstre og tradisjoner, men vi kan gjøre noe sammen og ha de fint. Dette mangfoldet og samholdet ser man for eksempel i prosesjonen som går fra St. Hallvard kirke til St. Olav domkirke. Folk av forskjellige raser går sammen fordi de deler én tro. Det er veldig oppmuntrende for meg og gleder meg virkelig.

? Er den annerledes enn kirken i Polen?

– Den norske kirken er kulturelt mer mangfoldig enn den polske. I Polen har 99 prosent av menneskene hatt kontakt med Kirken, og er oppdratt i denne tradisjonen, som også jeg vokste opp i. Selv de som ikke praktiserer sin tro, har katolske røtter. I Norge er det mange som ikke har hatt kontakt med katolisismen. Jeg har møtt mange norske konvertitter. De har ofte en troens friskhet, entusiasme og ild som vi noen ganger mangler.

? Var det lett å bli en del av kirken i Norge og komme inn i en menighet?

– Jeg er tilknyttet to menigheter i Oslo. Da jeg kom til Norge, var den første menigheten jeg hadde kontakt med, St. Hallvard. Jeg begynte å gå dit til messer og til gruppen «*Meżczyźni św. Józefa*» (Menn av den

hellige Josef). Imidlertid er min andre menighet St. Olav, der Logos-fellesskapet vårt oppsto.

? Føler du deg ennå knyttet til menigheten i Polen eller bare til den i Norge?

– For tiden har jeg et løst forhold til min menighet i Polen. Jeg besøker den gamle menigheten min, men jeg er ikke lenger involvert i noen aktiviteter der.

? Har migrasjonen - og det å komme til et så sekularisert samfunn som det norske - styrket eller svekket din tro?

– Troen min ble heller sterkere. Det at det norske samfunnet er sekulært, påvirker meg ikke negativt. Jeg føler meg litt kalt til å vitne om min tro. Høres det litt pompøst ut? Det er ikke det at jeg går og omvender noen til kristendommen eller hele tiden snakker om tro. Jeg prøver å vise min tro gjennom livet mitt. Jeg vil at folk skal stille spørsmål. Noen ganger overrasker vi nordmennene med en annerledes oppførsel. For eksempel banner vi ikke, noe som er ... uvanlig. Noen ganger når vi jobber et sted, stilles spørsmålet: Er du sikker på at du er fra Polen? (*latter*).

I Norge har jeg hatt kontakt med Den norske kirke, den evangelisk-lutherske folkekirke. Det har gjort at jeg har kunnet se på min egen tro i et videre perspektiv. Vi katolikker kan holde fast på våre dogmer og verdier, men samtidig samarbeide med andre kristne og strebe for å oppnå en viss enhet.

? Hvordan ser du idag på den katolske kirke i Polen? Har migrasjonen endret ditt syn?

– Vi polakker behandler ofte kirkens institusjon som en god restaurant. Vi kommer og bestiller, vi vil ha det og det. Her i Norge ser vi at Kirken ikke ville klare seg uten legfolk fordi det er få prester, og enkelte ting må legfolket ta seg av. Det synes jeg er veldig bra. Dette endrer holdningen både til legfolket og til prestene. Det er dette jeg ønsker å overføre til Polen – større involvering av legfolk og at man ikke behandler Kirken bare som en institusjon.

? Hvorfor forlater så mange unge polakker Kirken? Har du noen tanker om dette, Piotr?

– Jeg har både mine tanker og mine egne erfaringer.

«Jeg prøver å vise min tro gjennom livet mitt. Jeg vil at folk skal stille spørsmål.»

FOTO: PRIVAT

Selv var jeg antiklerikal da jeg var i tenårene. I Polen er religion et fag i skolen, men tro kan ikke læres. Tro er en nåde, den må gis videre og vise seg i livet ditt.

Mange mennesker, spesielt unge, blir slått av disrepansen mellom hva troen forkynner og hvordan livet til mange katolikker er i praksis.

Kirken styrkes heller ikke av antikirkelig propaganda og den rådende levemåten. Troen sier at du ikke bare lever for deg selv, men også for andre og for Gud, mens dagens verden sier: «du er den viktigste».

De nyere skandalene har også forverret bildet av kirken, spesielt blant unge mennesker som er

følsomme for urettferdighet. Vi er bygget på en slik måte at vi ønsker å forandre verden til det bedre. Når vi ser urettferdighet, blir vi veldig berørt.

Men det skal også sies at selv om mange forlater Kirken, skjer det store ting, som for eksempel «Ungdomsstadion».

? Hva tenker du om Kirkens fremtid – i Norge og i Polen?

– Jeg tror det vil skje en polarisering: definitivt troende og definitivt ikke-troende, og mindre av dem som kalles lunkne. Noen kloke mennesker sier at fremtidens kirke vil ligne den tidlige kristendommen: den vil være mindre og med en brennende tro. •

SAMTALER MED
POLSKE KATOLIKKER:

Ewelina

Ewelina Siembida-Jankowska (43) flyttet til Norge i 2006, hun har tre barn (9, 7 og 3 år), og bor i Sofiemyr, en kommune i nærheten av Oslo.

? Hvordan trives du i Norge?

– Det var vanskelig i starten, men kirken hjalp meg. Her møtte jeg folk som hjalp meg med å etablere meg i Norge.

? Hvordan trives du i den katolske kirke i Norge? Er den annerledes enn kirken i Polen?

– Jeg trives veldig godt, både i Den katolske kirke og i Norge. Men helt i begynnelsen ble jeg overrasket over de store forskjellene. Mine første messer i Norge var på norsk. Den gang var det bare én polsk messe i St. Olav domkirke. Det slo meg at alle går til nattverd i den norske messen. Jeg trodde det var veldig fromme mennesker her, men det viste seg å være litt annerledes. Jeg har skjønt at det er en annen tradisjon her, nordmenn går ikke til skrifte like ofte som polakker. En annen ting som sjokkerte meg, var å motta nattverden i hånden og stående. Det er mange konvertitter i den katolske kirke i Norge, i Polen er de nesten ikke-eksisterende.

Det er annerledes når du lever i den samme struktur fra generasjon til generasjon, og annerledes når du er ny i Kirken. For meg, som har oppvokst i en tradisjonell katolsk tro som var videreført i arv over mange generasjoner, er visse ting selvfølgelig, hellige og ukrenkelige. En person som ble døpt som voksen, kanskje førti år gammel, vil nok se det annerledes.

Den katolske tro ble introdusert på en annen måte i Afrika. Afrikanske katolikker oppfører seg mer spontant, noe som for oss tradisjonelle katolikker kan oppleves som sjokkerende. Men i Norge ble vi etter hvert vant til forskjellene og mangfoldet. Og det er bra. Vi kan lære mye av hverandre.

? Hvordan fungerer menigheten din i Norge?

– Min menighet er St. Hallvard kirke i Oslo hvor

jeg giftet meg. Men da jeg kom til Norge, engasjerte jeg meg frivillig i St. Hallvard og St. Olav menigheter. Jeg har vært med på å koke kirkekaffe, rigge opp juletre for barn og forskjellige andre aktiviteter. Etter at jeg etablerte familie, fikk jeg ikke så mye tid til frivillig arbeid, men jeg føler meg hjemme i flere norske kirker: St. Olav, St. Hallvard og kirkene på Stabekk og i Moss.

? Føler du deg ennå knyttet til menigheten i Polen eller bare til dem i Norge?

– Når jeg besøker foreldrene mine, går jeg til messe i den polske menigheten min. Der er dessverre

FOTO: MARTA TOMCZYK-MARION

«Å være katolikk i Norge krever større innsats og engasjement. I Polen er alt mer en selvfølge og man trenger ikke å gjøre så mye.»

? Hvordan ser du i dag på den katolske kirke i Polen? Har migrasjonen endret din oppfatning?

– Det er vanskelig å generalisere om kirken i Polen og her i Norge. Det er vi troende som utgjør Kirken, men noen ting avhenger også av hierarkiet. Bispedømmer og menigheter er forskjellige; noen er forbilder, andre ikke. Den polske kirken sliter med visse problemer i dag, men jeg tror også media driver en negativ kampanje. Men dette gjelder ikke bare Polen. Jeg husker for noen år siden svært ugunstige kommentarer fra norske aviser om den norske katolske kirke, da store mengder katolikker fra andre land begynte å dukke opp i messen.

? Hva tenker du om kirkens fremtid i Norge og i Polen?

– Jeg tror at hvis vi som katolikker viser vennlighet, kjærlighet og medfølelse, vil oppfatningen av kirken bli bedre. Vi har selvfølgelig ingen innflytelse på alt, men vi kan be for prestene våre, for oss selv, for fiendene våre, og da tror jeg det blir bedre. Men hva vi enn gjør, alt er i Guds hender.

? Den nye statistikken viser at ganske mange unge polakker vender seg bort fra Kirken. Hva synes du om det?

– Den siste tiden har pandemien bekreftet mange ting. For eksempel at det er ikke kvantiteten, men kvaliteten som teller. De som vil bli, blir og bidrar til å forme kirken, mens de som vil forlate, bare forsvinner. Vil unge mennesker være i kirken? Det er vanskelig å si, for det kommer an på oppdragelsen. Noen var i stand til å formidle verdier til barn i tider med krig og opptøyer, mens andre mislyktes i tider med velstand. Mye avhenger av foreldrene. Som trebarnsmor kan jeg si at jeg virkelig bryr meg om å oppdra barna mine i den katolske tro. Selvfølgelig er det vanskelig for meg å si hva som vil skje med barna mine om ti eller tyve år, men jeg vil føle at jeg har gjort alt jeg kan for å gi troen min videre og vise dem hvordan de skal opptre og leve i hverdagen. •

ikke lenger de prestene og legfolkene jeg kjente før. Så for øyeblikket føler jeg meg nærmere den norske kirken og menighetene der.

? Har migrasjonen - og det å komme til et så sekularisert samfunn som det norske - styrket eller svekket din tro?

– I mitt tilfelle endret det seg mye. Her i Norge viste det seg at noen ting må kjempes for, at det ikke er det samme som i Polen. I Polen var jeg en «lat» katolikk som bare gjorde det jeg måtte. Å være katolikk i Norge krever større innsats og engasjement. I Polen er alt mer en selvfølge og man trenger ikke å gjøre så mye.

Laudato Si' i handling - hvordan gjenoppdage glede?

I St. Hallvard kirke i Oslo møtes en Laudato Si'-gruppe hver måned for å se hva den kan gjøre i kampen mot global oppvarming, klimaødeleggelser og sosial urettferdighet – og for et mer livskraftig felles hjem.

TEKST OG FOTO: LINDA THERESE UTSTØL

Den sjette hovedrapporten fra FNs klimapanel bekrefter at klimaendringene truer livsgrunnlaget vårt og at de mest sårbare rammes hardest. Vi må handle raskt for å sikre fremtiden, og kirken har et særlig ansvar. Beskjeden om at vi må reagere kommer ikke bare klart og tydelig fra FN, men fra pave Frans. Nå er det snart sju år siden han ba alle mennesker av god vilje om å lytte til «både de fattiges og jordens klage» i det pavelige rundskrivet *Laudato Si'*. Gjør vi det?

– Det ligger et stort potensial i om alle katolikker i verden forholdt seg aktivt til *Laudato Si'*. Da hadde det skjedd store ting, sier Maria Jordet, en av initiativtakerne bak Laudato Si'-gruppen som er startet i St. Hallvard menighet. Maria, sammen med Carl Johan Bahre og pater Ragnar Leer Salvesen forteller at de tilrettelegger for, men leder ikke gruppen. De ville skape et rom som er åpent for alle som vil gjøre noe med problematikken paven tar opp i *Laudato Si'*. Man trenger ikke være katolikk eller kristen for å bli med, men man må ville gjøre noe.

– Bevisstgjøring og samtale er sentralt, men det er ingen samtalegruppe, det er en handlingsgruppe. Målet er konkret praksis, sier p. Ragnar.

Å GI HANDLER OM Å FÅ

Det er ikke bare et stort ubrukt potensial for miljøet i dette engasjementet, men også for alle som velger å leve mer i tråd med skaperverket, ifølge Laudato Si'-gruppen. Det handler om å leve på en måte som er godt for oss.

Carl Johan: – Jeg tror det finnes en mulighet her for å få et enda bedre liv selv. Man ofrer kanskje noe, men man får så mye mer igjen. Jeg tror det er viktig å sette søkelys på det som er mulig og det som er positivt i forandringen vi utfordres til å gjennomgå.

Maria: – Det er et sentralt tema i *Laudato Si'* å gjenoppdage gleden vi har mistet i måten vi lever på nå. Å leve slik Guds verden trenger er ikke noe tungt og vanskelig, eller det er vanskelig fordi det krever alt, men det ligger en stor glede i forbindelsen med naturen som vi må gjenoppdage.

MER LAUDATO SI' I KIRKEN!

Maria forteller at *Laudato Si'* var en av tingene som ledet henne til å bli tatt opp i Den katolske kirke i 2018. Både fordi det var en så tydelig forbindelse til tradisjonen og fordi pave Frans engasjerte seg i aktuelle problemstillinger. Det gjorde kirken levende. Maria er utdannet psykolog og driver et forskningsprosjekt med feltarbeid i Bangladesh. Gjennom arbeidet har hun fått oppleve hvor akutt klimakrisen er.

Maria: – Vi har i mange år hørt at det haster gjennom klimareportene og gjennom media, men for meg ble det en vekker å bli kjent med folk som faktisk lever veldig utsatt nå. I Bangladesh har jeg sett flom og tørketider og virkelig kjent det på kroppen.

På fem års-jubileet til *Laudato Si'* fulgte hun en ti dagers digital feiring med deltakere fra hele verden.

Maria: – Der ble det sagt veldig tydelig at vi måtte ta tak i prestene og biskopene våre, og ikke la ansvaret for jorda drukne i administrative

«Jeg tror det finnes en mulighet her for å få et enda bedre liv selv. Man ofrer kanskje noe, men man får så mye mer igjen.»

KLARE TIL HANDLING: De tilrettelegger for mennesker som ønsker å svare på pave Frans' oppfordring til å gjøre noe med klimaendringene.

Laudato Si'-gruppen møtes siste torsdag i hver måned kl. 18.30-20.00 i St. Hallvard menighetssal

oppgaver. Kardinal Jean-Claude Hollerich oppfordret oss å minne dem om *Laudato Si'*.

En annen inspirator for Maria var Extinction Rebellions opprørsuke.

Maria: – Det som traff meg var den ikke-voldelige motstandspraksisen, og at de har skjønt alvorret. At tiden er overmoden for handling. Jeg ble igjen konfrontert med spørsmålet: men hvor er kirken?

VIL DU STARTE LAUDATO SI'-GRUPPE I DIN MENIGHET?

Ressurser:

- Laudato Si' Action Platform laudatosiactionplatform.org
- The Economy of Francesco francescoeconomy.org

Andre ressurser (sosialt ansvar):

Det har aldri vært flere slaver i verden. Sjekk hvor mange slaver som indirekte jobber for deg: www.slaveryfootprint.org

Fordi hun ønsker mer *Laudato Si'* i kirken i Norge, spurte hun pater Ragnar om det var mulig å arrangere en Laudato Si'-messe.

Pater Ragnar forteller at Marias ønske ikke var vanskelig å si ja til. Selv ble han veldig glad da *Laudato Si'* først kom. Han har tidligere jobbet med klima i Porsgrunn menighet, såkalt «grønn kirke», og er interessert i økologisk mat.

P. Ragnar: – Før var det veldig alternativt, nå har det blitt enklere. Det er viktig for meg å støtte opp om lokale entreprenører, produsenter og småbrukere som faller utenfor de store utsalgsstedene. Og så begynte jeg å dyrke litt selv. Som teologer og prester er vi veldig flinke til å preke, men det er kanskje lurt å få litt jord under neglene en gang iblant også.

Han deler interessen for økologisk mat med økobonde og sosialentreprenør Carl Johan Bahre, som også har jobbet for Fransiskushjelpen i mange år.

Carl Johan: – Jeg har studert teologi, økonomi og landbruk. Tre forskjellige måter å passe på skaperverket på.

Carl Johan startet også en av de få «social dining»-restaurantene i Oslo, «Ett bord», som samlet fremmede mennesker til økologiske småretter rundt ett og samme bord. På grunn av korona ble den avviklet, men han hadde lyst til å fortsette på den grønne veien og begynte å jobbe på Horgen gård på Romerike. Der driver de økologisk og regenerativt med kyr, høner, griser og grønnsaker. Da p. Ragnar spurte om han kunne tenkte seg å tilrettelegge for en Laudato Si'-gruppe i St. Hallvard menighet med dens 16.000 medlemmer fra hele verden, måtte han si ja.

HVA GJØR EN LAUDATO SI'-GRUPPE?

Maria forteller at gruppen er ment å inspirere til en mer bærekraftig livsstil på et personlig plan, for kirken og for menighetskontoret. De tenker stort i det lille.

Maria: – Vi starter her på grassrotnivå. ▶

Vi må begynne med oss selv og gå så langt vi kan med så mange som mulig. Vi håper jo det kan være en begynnelse til noe som kan spre seg, og at hele kirken blir med.

P. Ragnar: – Poenget er å se på de underliggende årsakene til problemene vi står overfor, og ta på alvor sosial urettferdighet og utarming av ressurser. I gruppen vil vi at alle skal slippe til og bli inspirert til å ta ansvar. Veldig ofte er fristelsen å snakke om *vi* hele tiden, kanskje vi kan bli flinkere til å bruke *jeg* mer. Det er lett å være passiv, eller skyve problemet fra seg når jeg ikke gjør det til *mitt* eget. Det skal komme noe konstruktivt ut av hver eneste samling vi har. Hvis ikke har vi feilet. Det vi gjør skal gi et resultat.

BEVISSTGJØRING

Gruppen er relativt nystartet og p. Ragnar forteller at de har begynt med bevisstgjøring med mål om konkret praksis.

P. Ragnar: – Det handler om handling, men også en ny måte å tenke på. Tar vi virkelig det eksempelet Frans av Assisi viste oss på alvor, med fattigdom og ydmykhet som idealer, tror jeg det kan ha en enorm innvirkning på hva vi gjør og hvilke valg vi tar.

Carl Johan: – Sist gang vi møttes kom det opp en idé om CO²-faste. Å begrense vårt avtrykk i det vi spiser og forbruker. Vi ønsker å rette oppmerksomheten mot hvordan vi selv kan bidra til klimaet positivt. Hvordan kan vi konkret få gjort noe i våre liv, i våre familier, i vår vennekrets.

– *Må man være tilhenger av økologisk landbruk, stemme MDG eller kunne mye om overforbruk for å være med i gruppen eller svare på pavenes oppfordringer?*

Maria: – Det er veldig lite som er rent; vi er viklet inn i et system som er råttent. Hvis vi skal begynne å skille ut folk etter om man er for eller mot økologisk landbruk, blir det ikke gruppen vi har sett for oss. Vi forankrer oss i *Laudato Si'*, det er det som er ledesnoren. Vi er ikke tilknyttet andre organisasjoner eller har en bestemt politisk agenda, men vi er åpne for å lære av alle som har noe å komme med og blir inspirert av andres engasjement.

P. Ragnar: – Det er rom for alles innspill og det gjør ikke noe om vi har våre egne interesseområder og spesialiteter. Da kan vi lære mer av hverandre.

Carl Johan: – Vi ønsker også å invitere inn mennesker som allerede har kommet et stykke på vei, som kan dele sine erfaringer med oss. Vi skal blant annet ha besøk av lederen av Fremtiden i våre hender, Anja Bakken Riise, som har skrevet bok om sitt eget klimaregnskap. Vi har også dialog med Den

norske kirke og ønsker å lære fra deres miljøengasjement.

– *Mange opplever at de blir motløse og passive fordi de ikke vet hva de skal gjøre i møte med en slik krise. Hva tenker dere om det?*

P. Ragnar: – Vi må ta ett steg av gangen. Først handler det om å bli mer og mer bevisst. Det handler om å se på produksjonslappen på t-skjorta du kjøper. Begynne med de små tingene. Sørge for å ikke være med på å ødelegge, men på å bevare. Det har ringvirkninger inn i vårt fellesskap og der vi er.

Maria: – Og forhåpentlig etter hvert protestere litt. Vi trenger noen som forstyrrer forestillingen om at vi bare kan fortsette som normalt. Jeg tenker vi også har et ansvar i å legge press på politikerne.

RADIKALT

I *Laudato Si'* peker pave Frans på de store problemene i vår tid som klimakrisen bare er et symptom på. Vi lever på en selvdestruktiv måte som ikke bare ødelegger verden rundt oss, men også fornekte vår åndelige natur og hva som *egentlig* er bra for oss. Det er vanlig å tenke på verden som materiell og mekanisk, og sette sin lit til at teknologien skal redde oss. Pave Frans etterlyser en ny økonomi og politikk som setter hensynet til skaperverket og mennesket i sentrum.

Maria forteller at hun er inspirert av «The Economy of Francesco», et prosjekt paven har satt i gang blant unge forskere og hvor han vil tenke nytt om økonomi.

– *Men er det noe jeg som individ kan bry meg om? Har ikke noen andre ansvar for økonomien?*

LAUDATO SI' (Løvet være du)

- Pave Frans' andre encyklika, datert 24. mai 2015
- Åpningsordene er fra Solsangen av Frans av Assisi: «Løvet være du, min Herre, med alt du har skapt».
- Her beskriver pave Frans vår nåværende levemåte som seldestruktiv og går til roten på klimakrisen som han også anser som en sosial og åndelig krise.
- Han henvender seg til alle mennesker av god vilje og kildehenvisningene gjenspeiler denne bredden.

DELE ERFARINGER: Carl Johan Bahre ønsker å invitere inn mennesker som allerede har kommet et stykke på den grønne veien, og be dem dele sine erfaringer med oss.

FOR LITE: Maria Jordet synes det er for lite fokus på *Laudato Si'* i kirken i Norge, og hun savner at kirken er en tydeligere stemme i offentligheten når det gjelder å forholde seg til klimakrisen.

«Vi trenger noen som forstyrrer forestillingen om at vi bare kan fortsette som normalt.»

ENORM INNVIRKNING: P. Ragnar Salvesen tror at om vi tar eksempelet til Frans av Assisi på alvor og gjør fattigdom og ydmykhet til idealer, kan det ha en enorm innvirkning på hva vi gjør og hvilke valg vi tar.

Carl Johan: – Vi kan absolutt påvirke alle sammen med våre daglige valg og hva vi kjøper, eller ikke kjøper. Eller hvem vi stemmer på, og hvilke lover de innfører. Jeg tenker at det er en kombinasjon av politiske føringer og bevisste valg fra oss konsumenter.

Maria: – Det er tydelig at det er strukturer som må endres. Jeg tror det må være en prosess hvor vi gjør det vi kan der vi er, og hele tiden bevisstgjør oss, søker kunnskap og leter etter måter å påvirke den større sammenhengen. Uten de større strukturelle endringene, kommer vi ikke ut av dette.

– *Hvordan tror dere den nye økonomien ser ut?*

Maria: – Den er solidarisk, den øker ikke forskjellene og gapet mellom fattig og rik. Det er ikke noen få som skal benytte seg av det meste av ressurser. Fattigdomsidealet til Frans av Assisi gir oss frihet til å bruke penger slik de er ment å brukes.

– *Hvorfor er det så lite oppmerksomhet rundt Laudato Si'? Er den for radikal?*

P. Ragnar: – Jeg tror radikaliteten ligger i at det kreves at du gjør noe. «Gud gi oss mot til å vende oss bort fra fossilt brennstoff» var del av forbønnen på Laudato Si'- messen. Så

klart det skremmer folk, det fordrer en stor omlegging og kanskje offer. Vi katolikker forholder oss mest til det som skjer etter døden og ikke før. Det å gjøre Guds rike synlig her og nå og ikke en gang i en fjern fremtid... Det er radikalt, og det er det nok flere som ikke liker.

Maria: – Jeg så en diskusjon mellom en i Extinction Rebellion og en høyrepolitiker på Dagsnytt18. Høyrepolitikeren mente det Extinction Rebellion gjør er ekstremt og trakk plutselig frem skolestreikene som noe han mente var helt innafor. Men bare for noen år siden ble streikene sett på som ekstreme. Da ser vi hvor lett definisjonen av hva som er akseptabelt eller normalt endrer seg.

P. Ragnar: – Jeg tror mange kan reagere negativt på miljøengasjement fordi det tvinger oss til å se oss selv i speilet. Endring kan koste, men vi må huske på at å gi fra seg privilegier i seg selv er en gave. Og en dyd. Vi håper Laduato Si' kan få en mer sentral rolle i andre menigheter også. Når vi har det på agendaen her, viser vi at det ikke er så farlig å snakke om. Det er ikke radikalt i negativ forstand, det er normalt og nødvendig. •

Naturrett og
synodalitet:

Kirken står alltid i spennet mellom det faste og det foranderlige

Filosofen Henrik Syse mener at pave Frans griper fatt i noe grunnleggende i den naturrettslige tradisjon:

At troens dypeste sannheter må konfronteres med menneskenes liv, slik det faktisk er. Og at veien til mer innsikt går gjennom erfaring og samtale. Det er også naturrettens vei.

TEKST: NILS HEYERDAHL

Henrik Syse taler mer enn gjerne om det som opptar ham. Og han taler vel om det. Finner de riktige ordene, og fremfører dem på en måte som gjør at «tale» passer bedre enn «snakke» eller «prate». Og så er han i tillegg en ukuelig entusiast. Det er hele 25 år siden han tok doktorgraden på en avhandling om naturretten, men han er stadig like heftig og begeistret på dens vegne:

– Naturretten er slett ikke noe gammelt og avleggs! Den har tvert om noe veldig viktig å si om vår tids store utfordringer! Vil du ha eksempler?

Det vil vi gjerne, etter hvert! For denne samtalen skal handle om hva naturretten er for noe, om hva den har betydd og fremdeles betyr i katolsk tradisjon, og om den f.eks. kan kaste lys over pave Frans' og Kirkens aktuelle prosjekt, «den synodale veien». Men først ►

litt mer om mannen. Han vet mer enn de fleste om temaet.

EN KRISTEN FILOSOF

Henrik Syse er noe så sjeldent i vår sekulariserte del av verden som en filosof som uten sjenanse bekjenner seg til den kristne tro. Han er foreleser på Forsvarets høyskole, og han er lærer på søndagsskolen i Fagerborg menighet i Oslo. Han underviser på Universitetet i Oslo og en rekke andre steder, og han holder morgenandakter i NRK Radio. Han er professor II ved Oslo Nye Høyskole (tidligere Bjørknes Høyskole), og han er aktiv i Den norske kirke. Basis for hans akademiske virksomhet er en forskerstilling på Institutt for fredsforskning (PRIO). Syse har hatt en rekke offentlige verv, blant annet som medlem av Den Norske Nobelkomité og Pressens faglige utvalg, og han er sjefredaktør i fagtidsskriftet *Journal of Military Ethics*. Han har vært med på mye, og det ser ut som om han har trives med det, alt sammen!

Syse har bak seg et omfattende forfatter-skap på engelsk og norsk, og flere utgivelser har vi utvilsomt i vente – mannen virker ustoppelig. Men han vedgår åpent at den boken han kanskje er mest stolt over, og som han har fått flest positive tilbakemeldinger om fra lesere, er *Noe å tro på. En filosofis tanker om tro i vår tid*, utgitt av Cappelen Damm. Et første opplag kom i 2011 og et nytt i 2012. I den boken spør han om det gir mening å tro på Gud i dag. Han svarer ja – det er fullt mulig å ta med seg den kritiske tanke og vår tids kunnskaper om naturen, inn i troen. Og så underbygger han påstanden.

LOVEN I VÅRE HJERTER

– Går det an å forklare på en lettfattelig måte hva naturretten er?

– Naturretten står for den oppfatning at det i mennesket finnes en naturlig morallov som gjør oss i stand til å skille mellom godt og ondt, rett og urett. Røttene til et slikt menneskesyn går tilbake til antikken, og er særlig klart uttrykt hos den greske filosofen Aristoteles. En som ble inspirert av ham og som videreutviklet naturrettstenkningen på kristen grunn, var middelalderens store filosof, St. Thomas Aquinas. I hans utforming ble naturretten et reservoar av resonnementer og argumenter som Den katolske kirke tok i bruk når den skulle formulere og forsvare sin tro og lære.

Thomas mener at det finnes et nettverk av

“
Naturretten
står for den
oppfatning at
det i mennesket
finnes en
naturlig
morallov som
gjør oss i stand
til å skille
mellom godt
og ondt, rett
og urett.

lover som styrer universet. Lovene befinner seg på ulike nivåer og kan ha forskjellige virkeområder, men de er aldri i strid med hverandre.

Den mest omfattende loven er *lex aeterna*, «den evige lov», som Skaperen har nedlagt i skaperverket som grunnleggende prinsipper og normer for alt som er. Denne lov er et uttrykk for Guds plan med universet.

Men Han har også gitt menneskene en mer spesifikk moralsk lov, som Thomas kaller *lex divina*, «den guddommelige lov». I den finner vi de normer og retningslinjer for menneskelig adferd som ble åpenbart gjennom Bibelen og gjennom Jesu Kristi liv og forkynnelse. Denne åpenbaring og denne lov er det bare de kristne som fullt ut kan kjenne og anerkjenne, selv om mye av denne åpenbaring er identisk med det som jødene og på en del punkter også muslimene anerkjenner.

«Naturretten» er derimot en lov som alle kjenner. *Lex naturalis* kan også oversettes med «den naturlige morallov». Dens grunnleggende setning er at vi skal søke det gode og sky det onde. Naturloven er noe alle mennesker har tilgang til, så sant de lever i eller har tilgang til et fellesskap – og dét er jo normalen. Thomas er enig med Aristoteles i at mennesket er et sosialt vesen. Her er det også viktig å huske at det for Thomas er en betydelig overlapp mellom den guddommelige og den naturlige lov. Mye av det åpenbaringen forteller oss, er også allmenne ideer som gjelder for og er forståelige for alle mennesker.

Til sist har vi så det store antall lover om alle mulige forhold, vedtatt av og for samfunnet: *lex humana*. Det er det lovverket juristene i dag kaller den positive rett, et begrep som også Thomas brukte.

DILEMMAENE VI STADIG MØTER

– Denne siste kategorien er jo konkret og spesifikk i sine regler: Du har lov å gjøre ditt, men det er forbudt å gjøre datt. Naturretten virker derimot unektelig litt vag og abstrakt i sammenligning. Kan den veilede oss når vi er i en situasjon der vi må treffe et eksistensielt valg der og da?

– Nettopp fordi naturrettens prinsipper er generelle, følger det at det er menneskenes oppgave – ofte krevende! – å spesifisere, trekke konsekvensene av de eviggyldige prinsippene i deres helt konkrete livsverden. Vi opplever stadig dilemmaer der flere og motstridende hensyn kan stride mot hverandre. Naturrettens regler kan synes så generelle at

de nesten er selvsagte: Du skal bevare liv. Du skal bevare forutsetningene for liv. Du skal legge til rette for det gode liv, i sannferdighet og utfoldelse av dine evner, og i kirkens fellesskap. Men så står vi der da, midt i livet og må treffe valg som kan få vidtrekkende konsekvenser. Da befinner vi oss i et vanskelig og risikabelt farvann. Ved hjelp av egen tankeevne, egne erfaringer og veiledning fra gode og troverdige rådgivere, må vi da ta stilling til hvilke handlinger som er i pakt med naturrettens prinsipper og hvilke som ikke er det.

– *Eksempler på slike dilemmaer?*

– Vi støter på mange slike innenfor fredsforskningen, det feltet der jeg selv og kollega Gregory Reichberg (som ble intervjuet i forrige «St. Olav», red.anm.) arbeider. Naturretten sier at man skal bevare liv. Sett da at den staten du tilhører finner det nødvendig å gå til krig? Det vil uvegerlig føre til at mange liv går tapt.

Henrik Syse satt i Den Norske Nobelkomiteen fra 2015–2020. F.v.: Torbjørn Jagland, Henrik Syse, Berit Reiss-Andersen (leder), Anne Enger, Olav Njølstad (sekretær) og Asle Toje. Foto: Heiko Junge / NTB

Skal jeg da henvise til naturretten, og nekte å være med? Eller dreier det seg i dette tilfellet om en «rettferdig» krig som jeg kan forsvare å være med på? Kanskje er det en krig mot et diktatur som kynisk undertrykker og dreper sine egne innbyggere? Om jeg deltar i en slik krig, hvilke etiske regler for krigføring må jeg da følge? Kan jeg i kampens hete nekte å utføre en ordre, dersom jeg finner at den er moralsk forkastelig? Dilemmaene står i kø!

Et annet eksempel har vi i den omfattende debatten som fulgte etter at pave Paul VI i 1968 offentliggjorde encyklikaen *Humanae vitae*, «om den rette ordning av menneskelivets videreføring». I sitt forsvar for menneskets integritet, ekteskapets verdighet og en forpliktende kjærlighet, brukte paven naturrettslige argumenter for å fastholde Kirkens forbud mot å bruke kunstige prevensjonsmidler. Men i hyrdebrevet fra de nordiske biskoper om ►

denne saken brukes også naturrettslige argumenter for å underbygge det syn at spørsmålet til syvende og sist er overlatt til den enkeltes grundige overveielse og samvittighet.

– Her trekkes altså forskjellige konklusjoner av de samme naturlige morallover?

– Ja, og dette illustrerer mitt poeng: naturretten er ikke entydig. Den må tolkes og bringes i kontakt med de nye utfordringer som dukker opp. Thomas kunne ikke anvende naturretens prinsipper på klimakrisen eller på hva den videre utvikling av kunstig intelligens kan føre til – simpelthen fordi disse problemene lå helt utenfor hans samtids horisont.

MENNESKERETTIGHETENE

– Thomas skriver vel heller ikke om menneskerettigheter, som en konsekvens av naturretten?

– Det gjør han ikke, selv om det ligger implisitt i hans syn på den menneskelige persons verdighet. Men noe senere, på 1500-tallet, er det noen som trekker en slik konsekvens. Av

alle institusjoner er det *inkvisisjonen*, som jo ellers har et dårlig rykte, som her er moderne og fremtidsrettet i sin tankegang (Thomas' ordensbrødre, dominikanerne, var forøvrig svært aktive der). Mot representanter for spanske myndigheter og conquistadorene, insisterer de klart og tydelig på at indianerne i Sør-Amerika var mennesker som oss og dermed hadde krav på å bli behandlet som dét. De var kommet lengre enn samtiden i sine refleksjoner over naturretten. Dette gjelder også flere av samtidens filosofer og teologer som var inspirert av Thomas, som f.eks. Francisco de Vitoria. Her ligger også mye av kimen til den mer moderne tenkning om menneskets rettigheter.

I vår egen tid ble det trukket en betydningsfull konsekvens av naturretten da FN i 1948 vedtok en «verdenserklæring om menneskerettighetene». Den er gjennomsyret av naturrettslige resonnementer, men er ikke knyttet til en bestemt religiøs tro, filosofisk skole eller politisk ideologi. Underskriverne

av erklæringene kunne støtte seg til forskjellige argumenter og premisser, men var enige om at «alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd», for bare å sitere artikkel 1 i erklæringen. I fortalen er det endog understreket at menneskets verd er iboende. Det er en meget naturrettslig tanke, selv om det ikke vises eksplisitt til naturretten.

DEN SYNODALE VEIEN

– *Pave Frans er opptatt av å finne svar og løsninger på vår samtids globale utfordringer. Nå har han oppfordret de troende til å gå en «synodal» vei, med rådslagninger og dialog som viktige elementer. Ser du noen forbindelse til naturrettens prinsipper her?*

– I høy grad! Nå skal jeg riktignok, som lutheranere, være ydmyk når jeg uttaler meg om Den katolske kirkes indre liv, men i et økumenisk lys er det klart at dette er noe jeg engasjerer meg i. Og jeg mener at paven her tar fatt i noe grunnleggende i den naturrettslige tradisjon som vi snakker om. Dette er jo noe som utviklet seg videre etter Thomas Aquinas' tid, og særlig på 1400-tallet kom disse tankene blant annet til uttrykk i den såkalte konsiliære bevegelse i datidens katolske kirke. Det ble holdt en rekke konsiler i det århundret. De troende, representert ved biskopene, kom sammen til møter, og fikk en rolle i å peke ut veien videre. I dette ligger det en impuls som, sett fra vårt ståsted, må kunne kalles demokratisk. Konsilets medlemmer representerte hele det troende folk, kvinner og barn, legfolk og geistlige, biskoper og kardinaler! Og i enhet med paven, selvfølgelig. Og i vår egen tid har Det annet vatikankonsil (1961-65) sterkt fremholdt forestillingen om Kirken som Guds folk og den organiske enhet mellom den sentrale ledelse, biskopene, prestene og legfolket.

Pave Frans viderefører denne linjen, og han mener tydeligvis at når vi møter de vanskelige spørsmålene, må vi snakke sammen, lytte og ikke skygge unna. Det kan utløse frykt og motstand hos noen, dels av filosofisk, dels av maktpolitisk art. Men det er den eneste vei å gå. Vi må, som de troendes fellesskap, møtes og utveksle erfaring, kunnskap og refleksjon.

SPENNING MELLOM GAMMELT OG NYTT

– *Men dette er kontroversielt?*

“
Kirken befinner seg i et rom der den må ta stilling til en rekke forhold som det ikke har vært tenkt på tidligere. I denne situasjonen gjelder det å finne den rette balansen mellom det urokkelige og det foranderlige.
”

– Ja, og pave Frans har vært utsatt for reaksjoner som ligner dem man også kan se blant enkelte muslimsk troende her i landet: Dersom man åpner for dialog og våger å stille spørsmål ved sider av tradisjonell tro og praksis, kan man bli mistenkt for kjetteri eller for å forlate tradisjonen, som ifølge disse kretser er entydig og klar.

De som forsvarer pave Frans' linje, kan mot dette hevde at hans prosjekt ikke er et modernismens eller postmodernismens forsøk på oppløse sannheter og vedtatte kategorier. Målet er, gjennom erfaring og samtale, å finne frem til den rette balanse mellom det i vår tro og lære som er urokkelig, og det som er bevegelig. Noe står fast, annet kan endres i vårt møte med ny kunnskap og nye problemer.

Det var jo nettopp det Thomas Aquinas gjorde på 1200-tallet! Da nytt og truende tankegods veltet inn over vestens kirke- og samfunnsliv med Aristoteles' skrifter som da endelig ble oversatt til latin, ble den etablerte teologi utfordret. Her kom nye og, for mange, revolusjonerende tanker! Det bestående ble truet av det nye. Det skal endog ha ført til gatekamper blant studenter og universitetslærere i Paris. Thomas møtte den utfordringen, ikke ved å tviholde på posisjoner, men ved å skape en ny syntese av kristen tro og aristotelisk filosofi. Det han gjorde var så kontroversielt at noen av hans teser ble fordømt som kjetterske av erkebiskopen av Paris bare få år etter hans død. Men som vi vet: siden er Thomas Aquinas, naturrettens og den aristoteliske tenknings forsvarer, blitt opphøyet til både helgen og kirkelærer.

DAGENS UTFORDRINGER

– *I dag står vi overfor andre problemer?*

– Utvilsomt. Klimakrise, fattigdom, overbefolkning, flyktningestrømmer, ny kunnskap om seksualitetens former og uttrykk, utviklingen av kunstig intelligens, ukontrollérbar spredning av propaganda og falske nyheter, overvåking og manipulering ved hjelp av ny digital teknologi ...

Vi kan ikke løse disse problemene ved bare å peke på hva som har vært tenkt før. Kirken befinner seg i et rom der den må ta stilling til en rekke forhold som det ikke har vært tenkt på tidligere. I denne situasjonen gjelder det å finne den rette balansen mellom det urokkelige og det foranderlige.

Jeg tror det er noe slikt pave Frans tenker. •

En lyttende kirke

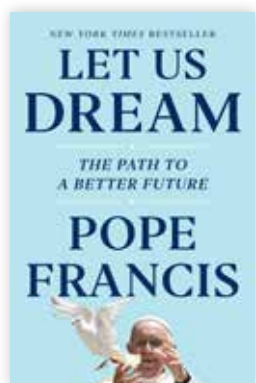
Kirkens vei fremover er også en vei tilbake til oldkirkens praksis, der synodene spilte en viktig rolle.

TEKST: NILS HEYERDAHL

—“—
Kirken må være lyttende til de troendes erfaringer og synspunkter, og invitere til dialog. Kirken må ikke stivne i en urokkelig form, men være i bevegelse.

”—

PAVE FRANS I
 BOKEN *LA OSS
 DRØMME*

Vi katolikker holder oss med en del spesielle ord og uttrykk. Et relativt nytt er «synodalitet». Inntil videre brukes det visst bare av katolikker. Andre kan lett bli i villrede: et nett-søk på *synodality* utløser et diskret motspørsmål fra Google: «Mente du *sensuality*?»

MAN BEHØVER IKKE å være filolog for å forstå at ordet er avledet av det vel innarbeidede begrep «synode». I sitt hyrdebrev fra oktober i fjor redegjorde de nordiske biskoper for ordets etymologi. Det betyr egentlig «en vei man følger sammen». Det var det nok få som visste. For de fleste betyr «synode» en forsamling, især hvis den består av biskoper. Ikke noe galt i det, for den ene betydningen motsier ikke den andre.

På Det første vatikankonsil (1870–72) ble det lagt vekt på at paven er garantien for Kirkens enhet. Ikke som en motsetning til dette, men som et supplement, vektla Det annet vatikankonsil (1961–65) biskopenes betydning og sentrale rolle i Kirkens forfatning. Pave Paul VI tok raskt tak i dette etter kirkemøtet og (gjen)opprettet bispesynoden som et sentralt, representativt organ. Og nå, nesten 50 år etter, kaller pave Frans oss til å gå inn i en «synodal» prosess frem mot en bispesynode som skal avholdes i Roma i oktober 2023.

HAR VI EGENTLIG FORSTÅTT hvor viktig dette er? At vi kanskje befinner oss midt i noe som kan vise seg å være en av de største kirkelige begivenheter siden konsilet i 1962–65?

I sin tale til bispedømmet Roma i fjor sa paven at synodalitet er et presist uttrykk for hva Kirken er i sitt vesen og hvordan den fremstår for verden. Og vi kunne tilføye: og det er kanskje også den mest dekkende karakteristikk av hans eget pontifikat.

I boken *La oss drømme* (2020) og andre steder har pave Frans utdypet hva han legger i

synodalitet: Kirken er ikke bare geistligheten, men hele Guds folk. Kirken må være lyttende til de troendes erfaringer og synspunkter, og invitere til dialog. Kirken må ikke stivne i en urokkelig form, men være i bevegelse. Kirkens vei fremover er også en vei tilbake til oldkirkens praksis, der synodene var viktige. Kirkens tro og praksis bør være et uttrykk for *sensus fidei*, gudsfolkets felles forståelse. Kirken står for enhet og felles tro, men ikke for uniformitet: den omslutter et mangfold av uttrykksformer og berikes av de forskjellige nasjoners og kulturers egenart.

Mye av dette harmonerer godt med holdninger og mentalitet i vårt lille hjørne av verden: en demokratisk og egalitær innstilling, en kultur som foretrekker rådslaging og konsensus fremfor diktat og bruk av autoritær kraft. I Norden, der det katolske innslag i nyere tid har et beskjedent omfang og en kort historie, har det vært relativt lite av klerikalisme – forestillingen om at prester ikke bare er skilt fra legfolket ved sin særlige vigsel og misjon, men at de også i andre sammenhenger skal nyte privilegier og ha en overordnet posisjon.

ÅPENHET FOR DIALOG og et demokratisk sinnelag er en arv vi ikke skal skjule eller undertrykke, men ta med oss inn i Kirkens universelle fellesskap. Nå inviteres lokale bispedømmer til å komme med innspill til den prosessen som fører frem til bispesynoden i Roma i oktober 2023. Men dette er ikke veiens ende, bare en viktig mellomstasjon. For det pave Frans oppfordrer til, går ut over rammene til enkelt-synoder som omhandler spesifikke temaer.

DET DREIER SEG OM en grunnholdning og en tilnæringsmåte til de problemer som møter oss, både i Kirken og i en verden som viser faretrende tendenser til polarisering og uforsonlighet, og sågar tyr til krig og ødeleggelse fremfor dialog og forhandlede løsninger. Annet steds i dette bladet viser fredsforskeren Henrik Syse at det er en klar forbindelse mellom den synodale holdning og den naturrettstenkningen som har vært en humaniserende hovedstrøm i vår kultur. Den bør fremdeles være retningsgivende i vår kirke. •

FASADEN MED DE HELLIGE SKRIFTENE

Mosaikker, bas-relieffer, kapiteler, søyler, spissgavler og strebe-pillarer. Alle disse arkitekturelementene er samlet på Orvietos domkirke for å fortelle historien om et av litteraturens hovedverk, Bibelen.

TEKST: JESPER STORGAARD JENSEN
FOTO: JESPER S. JENSEN OG PR

Flere fantasidyr har funnet veien til fasaden.

De som har besøkt byen Orvieto i Umbria og gått i hovedgaten Via Lorenzo Maitani, kan antagelig gjenkjenne opplevelsen av overraskelse og storhet, når en ved enden av den smale gaten løfter blikket for å finne ut av hva det er som lager lange skygger.

Like etter vil en da se det som mange holder for å være en av Europas skjønneste kirker. Orvietos domkirke, og særlig den storslåtte og fargerike fasaden, fremstår virkelig som en åpenbaring, en arkitektonisk juvel som glitrer ved høylys dag, når den uten forvarsel treffer synsnerven.

Fasadens tre portaler har en dybde som kan minne om huler. Står man inne i den midterste og teller innenfra og utover, er det hele ni nivåer med forskjellige ornamenter.

Høyere oppe ses tre mosaikkprydede spissgavler, omgitt av fire strebepillarer som synes å gå rett til himmels. Kanskje det er grunnen til at den kjente italienske kunsthistorikeren, Cesare Brandi, sammenligner dem med missiler som er klare til å bli skutt ut i verdensrommet.

Fasadens sentrum domineres av et imponerende rosevindu som er fylt av kristne symboler. Frelseren er plassert i midten. Det gjør ham til selve omdreiningspunktet i en helt særegen historie, som med et vell av nyanser og detaljer ender 52 m over bakkeplanet.

TIL ROMA FOR Å STYRKE TROEN

Byggingen av Orvietos domkirke startet i 1290. Men utgangspunktet må man tilbake til 1263–64 for å finne. Da bega den italienske presten Pietro da Praga seg til Roma i håp om at hans tro ville bli styrket. Han hadde nemlig problemer med å tro at Kristi legeme virkelig ble forvandlet til brød og vin, slik kirken lærer.

På hjemveien fra Roma stoppet han i Bolsano, og da han holdt messe i den lokale kirken der, oppdaget han at en rød væske – angivelig Jesu blod – dryppet så mye fra oblatene, at messeduken ble gjennomvåt.

Pave Urban IV hørte om denne forunderlige hendelsen, og beordret at messeduken, som nå ble betraktet som hellig, skulle føres til Orvieto der paven bodde. Det ble også besluttet at det skulle bygges en imponerende bygning til glede for alle kristne i verden, og her skulle messeduken plasseres.

Prosjekteringen av kirken ble sannsynligvis gjort av den lokale arkitekten Arnolfo di Cambio. Men få år senere overtok arkitekten Giovanni Ugucione, som innførte de første gotiske elementene i den eksisterende romanske strukturen. Det var likevel først fra 1308 at det for alvor ble fremdrift i byggingen, da skulptøren og arkitekten Lorenzo Maitani fra Sienna ble byggeleder. Maitani var egentlig tilkalt for å løse problemer med manglende stabilitet i bærestrukturen, men snart overtok han hele prosjektansvaret.

Ved å føre opp de fire strebe-pillarene lyktes han i å oppnå den nødvendige stabiliteten. Samtidig fjernet Maitani seg enda mer fra den romanske stilen og innførte stadig flere gotiske elementer, sterkt inspirert av de store franske katedralene, Notre Dame i Paris og i Amiens.

Selv om inspirasjonen kom fra den andre siden av Alpene, lyktes Maitani likevel i å «italianisere» den franske gotikkens abstrakte og geometriske uttrykk. Dette oppnådde han særlig ved å inkludere store flater med mosaikk i glødende farger som kunne sees i det kraftige lyset man opplever i Italia. En sann hær av gravører og andre kunsthåndverkere ble hentet til Orvieto fra alle hjørner av Italia, og den lille byen utviklet seg snart til kunstnerisk sentrum på et betydelig nivå. Alle disse kunstnerne og håndverkernes erfaring, kunnskap

Fasadens er befolket med flere personer fra Bibelen.

Den imponerende rosetten kan ses øverst oppe.

De vridde søylene inneholder vakre mosaikker.

Overalt på fasaden er det en utrolig detaljrikdom.

og estetiske sans syntes å gå opp i en høyere enhet, og kom med tiden til uttrykk i et storverk med en skjønnhet som vokste fra dag til dag.

EN EKSPLOJON AV FARGER

Maitanis inspirasjonskilde var likevel ikke en bestemt stilart. Det som skulle bli et religiøst mesterverk, hentet snarere sin inspirasjon fra litteraturen, nemlig fra Bibelens hellige skrifter.

Den arkitektoniske lovprisen av den kristne tro starter allerede fra grunnplanet. De fire nederste bas-relieffene som danner fasadens bærende elementer, er usedvanlig rike på detaljer. Den første bas-relieffen helt til venstre forteller historien om verdens skapelse, mennesket og dyrene. De seks ulike bibelske historiene holdes sammen av en eføy som snor seg rundt hele verket. Tilsvarende skjer med de tre siste bas-relieffene, alle med bibelske fortellinger, og med et vell av detaljer og nyanser som forbløffer og begeistrer mang en kunst- og religionsstudent. Fasadens bas-relieffer dekker et areal på ca 112 m².

Fasadens nederste nivå består dessuten av tre bronsedører, der den midterste er den mest betydningsfulle. Den er utført av Emilio Greco, og skildrer seks nådegjerninger i Jesu liv.

Et nivå høyere oppe sees fra venstre en engel, en løve, en ørn og en okse, altså symbolene for de fire evangelistene Matteus, Markus, Johannes og Lukas. Disse ble laget i 1329 og sannsynligvis av Maitano selv.

Lengre oppe på fasaden begynner så de imponerende og vakre 12 sentrale mosaikkene, og dessuten en rekke mindre mosaikkarbeider på flere kunstferdig snodde søyler. Fasadens sentrale hovedverk er kroningen av Maria i den øverste spissgavlen, utført i 1842–47.

Disse mosaikkene er det som i utpreget grad understreker hele fasadens utrolige estetikk; eksplosjonen av farger

– særlig de gyldne og blånyansene – som både fanger og fastholder synssansen. De dekker ca 1200 m². Men skjønnheten har krevd lang tid, så de siste mosaikkene ble først ferdige mot slutten av det 17. århundret.

Den religiøse prikk over i'en er Andrea di Cionos gigantiske og vakre rosevindu fra 1354-1380. Jesus sees her omgitt av fire mosaikker som viser kirkefedrene Augustin, Gregor den store, Hieronymus og Ambrosius. De har utsøkt selskap av 52 hoder av viktige helgener fra det 13. århundret. Omkring disse sees enda et nivå av bibelske personer. Det dreier seg om statuer i full figur av i alt 12 profeter og de 12 apostler.

SÅ GOD SOM NY

Om den besøkende opplever at den gamle fasaden holder seg utrolig godt, er det ikke noe optisk bedrag. En gjennomgripende restaurering som varte i tre år, ble avsluttet i 2004. I løpet av denne prosessen fjernet man over 300 kg dueskitt som hadde lagt seg i de mange nisjene på fasaden. Store arealer ble også rensset for skadelige mugg- og soppvekster.

Noen av statuene var så porøse og hvilte på et så usikkert fundament, at ekspertene hevdet det bare var et tidsspørsmål før de ville falt ned. Blant de statuene som ble tatt ned og brakt til laboratorier, fant en overraskende nok at gullbelegget ennå var intakt på visse steder. Eller sagt på en annen måte: hverken elementenes slitasje eller duenes etterlatenskaper hadde klart å ødelegge på 650 år det som Maitani og hans folk i sin tid skapte.

Er man førstegangsbesøkende i Via Maitani, og løfter blikket oppover der gaten munner ut i Piazza Duomo, er det ganske sannsynlig at en blir overveldet.

Er man ikke førstegangsbesøkende, vil man likevel bli overveldet fordi man neppe noe annet sted finner Bibelens historier så vakkert fortalt. • [For mer info, se www.orvietoviva.com](http://www.orvietoviva.com)

FAKTA

p. Jon Atle Wetaas (f. 1958)

Tatt opp i Kirkens fulle fellesskap av p. Albert Raulin 21. des. 1991 i St. Dominikus kirke, Oslo.

- **1994 - 2000:** Novisiat i Strasbourg, studier i Lille, Fribourg (Sveits), Paris og Lyon.
- **8. aug. 1998:** Evige løfter, St. Dominikus kloster
- **16. des. 2000:** Diakonviet, samme sted
- **2001 - 2008:** Engasjementer i Caritas Norge, Fransiskushjelpen og Kirkens Bymisjon i Oslo
- **1. sept. 2001:** Presteviet i St. Dominikus.
- **2008 - 2009:** Kapellan i St. Hallvard menighet, Oslo
- **2009 - 2013:** Åndelig veileder for Legfransiskanerne i Oslo
- **2009 - 2015:** Subprior i St. Dominikus kloster
- **2013 - :** Åndelig veileder for Legdominikanerne
- **Jan. - sept. 2015:** Studiepermisjon og sabbatstid i Frankrike
- **Jan. - juli 2016:** Provinsialpriorens vikar for St. Dominikus kloster
- **Juli 2016:** Utnevnt til prior for St. Dominikus kloster
- **August 2019:** Valgt til prior for St. Dominikus kloster

ÅTTE RASKE

Jesus er: Kjærlighet.

Tro betyr: Håp.

Kirken gir meg: Brødre og søstre - og mitt kall.

Ett bibelvers: «Miskunn og sannhet skal møte hverandre, rettferd og fred skal kysse hverandre.» Salmenes bok 85, 11.

Favoritthelgen: St. Martin av Porres er med i teten sammen med min patron, Johannes døperen.

Favorittbok: «Sirkusbarn» av John Irving

Det å være ordensprest/prior er: Å være tilgjengelig for alle, alltid.

Jeg vil gjerne bli husket for: Å være trofast mot den jeg er.

Gjennom dagen
p. Jon Atle Wetaas

ANTALL E-POSTER

20

ANTALL RINGEMINUTTER

20

ANTALL LITER KAFFE

1

ANTALL MØTER

1

Himmel og have

Hvis du legger turen innom Majorstuen i Oslo denne våren, har du en ekstra grunn til å besøke St. Dominikus kloster: Den store hagen i Neberggaten 15 er et vakkert skue idet den våkner fra vinterdvalen og bejubler Skaperverket!

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

Det er nesten ikke til å tro: Enten du kommer fra Kirkeveien i vest eller Bogstadveien i øst, spaserer du bare noen få hundre meter før du har forlatt stank, ståk og støy og trer inn i Neberggatens stille lunder. I det ene øyeblikket angripes sansene av trikkejammer, bileim og salgspakater, i det neste nynnere du for deg selv:

*Jeg vet en deilig have
hvor roser står i flor.
Den skapte Gud som gave
for alle barn på jord.*

St. Dominikus kloster oppleves som et urbant mirakel, en hildring like så håndfast som helig: Eiendommen, løkke med trevilla i sveitserstil, ble kjøpt våren 1921, stenkirken ble innviet av biskop Smit i 1927, og på 1960- og 70-tallet kom dagens klosterbygninger i teglsten til. Dominikanerbrødrenes 101-årige vandring i Norge har satt spor.

– Biskop Fallize var fra Luxembourg, og han kjente dominikanerordenen godt. Han ønsket vår tilstedeværelse i Norge, og lette iherdig i vår ordens franske provins etter brødre som var villig til å reise oppover, sier p. Jon Atle Wetaas, prior ved St. Dominikus kloster.

Biskop Fallizes beveggrunner for å ønske nettopp dominikanere hit, var flere: Allerede i 1898 mente han at misjonærer i Norge måtte ha god utdannelse, fordi det var utbredt i befolkningen ellers. Dessuten: Dominikanerordenen hadde vært i Norge i middelalderen. Å kunne trekke linjene tilbake til Norges storhetstid som selvstendig kongemakt i middelalderen, var viktig.

– Og så behøvdes vi virkelig i Norge for 100 år siden. Her var kvinnelige ordener som hadde gjort en stor innsats, men knapt mannlige ordensfolk i Norge. Vi kom tidlig, og ble liksom

det norske klosteret. Fransiskanerne kom også, men de engasjerte seg i menighetsarbeidet. Det gjorde ikke vi, noe som gjorde – og gjør! – oss litt annerledes.

BYGÅRDENS ODELSGUTTER

I 2021 feiret dominikanerbrødrene i Neberggaten sine første hundre år i Norge etter reformasjonen. Mye har endret seg siden pionérpatrene Béchaux, Vanneufville og Lutz trådte over klosterhagens grønnsvær.

– Da var kommuniteten 100 prosent fransk, nå er det bare én franskfødt broder her, fr. Gérard-Marie – og han er norsk statsborger. De første brødrene etablerte vår tradisjon, vårt «intellektuelle apostolat». De var nybrottsmenn, mens vi er en slags odelsgutter som er kommet til et ferdig bruk. Vi sår og dyrker marken som de engang brøt opp, sier p. Jon Atle. Klosteret er del av den franske provins og er underlagt dens provinsial.

– Vi er fortsatt samfunnsengasjerte, og liturgien er, nå som da, vårt viktigste felles prosjekt, poengterer han.

– Vi må ikke glemme at Norge lå enda fjernere nord den gang enn nå. Reisen tok flere dager med båt under kummerlige forhold og med mye sjøsyke. Vi var en misjonsutpost i en annen tid: De skrev brev som viser hvor mye de første brødrene brydde seg om hverandres velferd – og at de reiste mye i sitt nye hjemland, som de fort ble glad i, forteller p. Jon Atle.

– De lærte seg norsk språk og kultur – holdt foredrag, skrev bøker – de var med på å gjenskape den katolske tro, tradisjon og kultur i Norge.

SKVALDERKÅL OG PREKEBRØDRE

Brødrene i Neberggaten bor i en klosterbygning ►

VAKKER OG VIKTIG:

I St. Dominikus kirke har p. Jon Atle Wetaas avlagt evige løfter, blitt diakon- og presteviet samt feiret sin mor og fars rekviemesser. – Jeg er takknemlig for at så mye viktig i mitt liv har skjedd i så vakre omgivelser, sier han. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

EN OASE I BYEN: Midt under pandemien fylte dominikanerne 100 år. Da jubileumsboken ble lansert i praktfull vårsol, kunne bare 30 personer være til stede i hagen.

På Katarinahjemmet i nærheten holder de apostoliske dominikanerinnene til. Ved siden av sin egen primære virksomhet har de i alle år vært en viktig støtte for brødrene.

Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen.

ET ANKERFESTE: St. Dominikus er ikke en menighet, men mange som «sogner» dit opplever at stedet og miljøet har mange av menighetens kjennetegn. Her har de funnet et åndelig ankerfeste og et viktig sted for vennskap og sosialt fellesskap. *Katolsk Forum* ble i de første årene holdt i selve kirkerommet. Det ble for mange et første møte med Kirken. Ikke få endte med å konvertere. Mange er medlem av klosterets venneforening (stdominikus.katolsk.no). Foto: Nils Heyerdahl.

St. Dominikus kloster

- Dominikus kloster tilhører dominikanerordenen, *Ordo Praedicatorum*, som gjerne oversettes med "Prekebrødrenes orden", og forkortes O.P.
- Kommuniteten i Oslo ble grunnlagt i 1921, og holdt først til i en villa på den løkkegård som i dag utgjør klosterets hageanlegg. Kirken ble innviet i 1927.
- Klosteranlegget ble bygget på 1960- og 70-tallet i upusset tegl.
- Klosteret er viet ordensgrunnleggeren St. Dominikus.
- *Laudare – benedicere – praedicare* (lovprise – velsigne – forkynne) er brødrenes motto. Valgspråket er Veritas (Sannhet).
- Klosteret feiret 100-årsjubileum i 2021.
- Nettsted: stdominikus.katolsk.no

tegnet av arkitekt Gunnar Bjerke. Første etasje ble reist i 1958-59, senere kom seksjonene som rommer brødrenes celler, bibliotek, salong, foredragssal og spisesal.

– *Hva gjør St. Dominikus kirke og kloster annerledes enn Oslo katolske bispedømmes menigheter?*

– Vi mottar for det første ikke økonomisk støtte hverken fra bispedømmet, stat eller kommune. Vi lever av det våre trofaste venner gir oss og det vi selv klarer å bringe inn. Det er en stor forskjell. St. Dominikus kloster har ikke et medlemsregister og feirer ikke barndåp, bryllup eller konfirmasjon.

– Vi har begravelser for venner av huset og andre som på ett eller annet vis har stått oss nær, men det er unntagelsene, ikke regelen. Men vi har invitert mange konvertitter inn i Kirkens fulle fellesskap gjennom årene.

Klosteret har gitt Det katolske Norge en rad tydelige personligheter, som lett er blitt lagt merke til i sin samtid. Selv om de lever i en kommunitet i en eldgammel orden med tydelige regler, er dominikanerne individualister.

– Vi preges nok av at det ofte ikke er så mye stillhet! Jeg pleier å si at selv hagen vår er invadert av skvalderkål. Det er rett og slett mye prat, som seg kanskje hør og bør for oss prekebrødre. Det er jo vårt egentlige navn. For vi skal være ute blant folk for å preke og spre evangeliet, sier han.

– Vi er individualister, samtidig som noe holder oss sammen – noe som er unikt for den dominikanske identitet. For oss er liturgien et sterkt og sammenbindende prosjekt. Den skal holdes på et klassisk og høyt nivå.

– *Kan man merke på liturgien at man er i en dominikansk klosterkirke?*

– Her hos oss har vi alltid lagt vekt på å bruke gregoriansk musikk i messens faste ledd. Før konsilet hadde dominikanerne en helt egen liturgi – noen detaljer henger igjen, som små minner. Nå er det åpnet for at den til en viss grad kan benyttes igjen, men det gjør ikke vi, forteller prioren.

INGEN MENIGHET

St. Dominikus er ikke en menighet, men mange feirer messen sammen med brødrene – og enda flere har kontakt med brødrene ved sjelesorg, trossamtaler og foredrag.

– *Hva karakteriserer dem som går i messe her?*

– Mange av dem som kommer hit, sier at de setter pris på liturgien vår. Noen bor også i nærheten og kommer av praktiske grunner, men vi er definitivt ikke en vestkantkirke for vestkantfolk, sier p. Jon Atle, som ikke bare ble tatt opp i Kirkens fulle fellesskap i St. Dominikus kirke:

– Her avla jeg mine evige løfter; her ble jeg

både diakon- og presteviet, og her feiret jeg rekviemmessene for min mor og min. Jeg er takknemlig for at så mye viktig i mitt liv har skjedd i så vakre omgivelser, sier han.

Mange katolikker kjenner sin sogneprest godt, men få kjenner hverdagen til en ordensprest og enda færre vet hva en prior gjør.

– At vi lever i en kommunitet betyr at vi er flere om oppgavene: Én har ansvar for økonomi, én for liturgi og sakristi, én for huset. Vi har dessuten ansatt en kokke, og for henne er prior ansvarlig arbeidsgiver. Selv om prior ikke gjør alt i praksis, har han det øverste ansvar for at det blir gjort – og hvordan det gjøres. Han skal ta seg av alt og alle – brødrene, men også alle andre som søker til St. Dominikus kloster og kirke, sier p. Jon Atle, som er stolt av egen ordens demokratiske tradisjon:

– Alle beslutninger fattes ved håndsoppregning. Det var nytt med fransiskaner- og dominikanerordenen: De er demokratiske, og de har priorer som velges for tre år av gangen, ikke abbeder på livstid. Vår styringsmodell har inspirert moderne, vestlige konstitusjoner.

TROFASTE VENNER

– *Hva betyr klosterets venner for dere?*

– Uten dem ville vi aldri greid både å ta oss av administrasjon og drift av klosteret og samtidig feire liturgien og tilby tjenester som sjelesorg og trossamtaler. Våre trofaste venner og hjelpere betyr alt for oss og vår virksomhet, sier p. Jon Atle.

Rundt klosteret har det alltid vært et aktivt miljø av troende, som hver søndag kommer sammen til messe i brødrenes kirke, og som fyller foredragssalen når det er «Katolsk forum» eller møte i «St. Dominikus klostervener». I denne kretsen har det gjennom årene vært en rad tydelige personligheter – akademikere, kunstnere, forfattere – som sammen med en rekke av patrene har vært med å profilere det katolske Norge. ▶

DAGENS

KOMMUNITET:

Bak: fr. Arne Fjeld og fr. Jon Atle Wetaas. Foran: fr. Gérard-Marie Ketterer, fr. Joseph Mulvin og fr. Ellert Dahl. Fr. Paul-Dominique Masielart var ikke ankommet da bildet ble tatt. Gjennom årene har dominikanerne vært en ressurs for den katolske kirke i landet og utviklet et viktig sted for dialog med det norske kirke-, kultur- og samfunnsliv.

«De første brødrene etablerte vår tradisjon, vårt «intellektuelle apostolat». De var nybrottsmenn, mens vi er en slags odelsgutter som er kommet til et ferdig bruk.»

NYBROTTSBRØDRE:

Bildet er tatt i «gullalderen» på slutten av 1960-tallet. Fra venstre fratrene Klingberg, Norheim, LeBreton, Gunnes, Patfoort, Dahl, Thorn, Raulin, Rieber-Mohn og Vanneufville. Frater Fjeld var fraværende da bildet ble tatt.

I fjor feiret p. Jon Atle de første 20 år som prest.

– Mitt håp er å fylle en oppgave; det er viktig for meg. Det var derfor jeg ble prest – uten prester, ingen kirke.

– *Å være katolsk prest er krevende. Hva skal til for å være en glad prest?*

– Jeg har avlagt et fattigdomsløfte. Det innebærer veldig mye, og handler om mer enn materiell fattigdom. Jeg føler meg ikke fattig i tradisjonell forstand: Jeg bor i et stort hus, midt i Oslo, og her settes sunn og god mat på bordet hver dag. Den fattigdommen jeg kjenner på, er «enslighet», som ikke nødvendigvis er ensomhet: Jeg har lært meg å like å være alene. Den fattigdommen jeg kjenner på, er at jeg ikke har min egen familie rundt meg. Vi i kommuniteten er ikke hverandres familie; vi er ordensbrødre, og det er noe annet. Hvis man ikke greier å akseptere og å leve godt med å være én, så tror jeg ikke

man kan ha et godt liv som ordensbror eller prest, sier p. Jon Atle.

DROPP PÅSKETUREN!

Hans hverdag åpner tidlig. Den dagen St. Olav magasin møtte ham, sto han opp kl. 4.30. Før Laudes kl. 8 svarer han på korrespondanse, setter på en vaskemaskin og tar seg en dusj før han spiser frokost.

– Husk at vi er en del av et større system. Prioeren har ansvar for kontakt med vår provins, og utover formiddagen tar jeg meg av oppgaver som handler om det som skjer i resten av ordenen – i utlandet. Dessuten tar jeg imot folk for åndelige samtaler og skriftemål, sier p. Jon Atle.

Brødrene har sitt fellesmåltid, som begynner med tidebønn, kl. 13.30. Deretter feirer de messe og vesper om kvelden, henholdsvis kl. 18.30 og 19.00. – Så er vi velsignet med den store hagen som krever mye stell, og en lang oppkjørsel som må måkes. Huset må drives og vedlikeholdes. Det er oppgaver som vi deler på, men som jeg har ansvar for.

– *Hva vil du si til dem som er nysgjerrig på om de skal besøke St. Dominikus kirke?*

– Hold dere hjemme fra fjellet i påsken, og kom heller til St. Dominikus kirke i den stille uke, når alle andre drar på skitur og spiser Kvikk-lunsj og appelsin. *Offices des tenebres* feires kl. 9.00 sammen med søstrene fra Katarinahjemmet på skjærtorsdag, langfredag og påskeaften. Vi feirer naturligvis også vigilien og messe påskedag. Velkommen skal dere være! •

Det gror i Neuberggaten

På det meste, på 1960-70-tallet, var det rundt 15 brødre i St. Dominikus kloster. Siden den gang har rekrutteringen til ordenslivet verden over gått langsomt nedover, og det gjelder også brødrene i Neuberggaten. De arbeider og ber for å få flere hit, og det har nylig gitt resultater: En ny medbroder, pater Paul-Dominique Masiolat, født 1958 (bildet) er en erfaren dominikaner med bred bakgrunn. Han er født og oppvokst på Filippinene. Etter å ha bodd først i Storbritannia og siden i USA, kom han til Frankrike, der han først virket i dominikanernes ordenshus i Strasbourg. I de senere år har han vært medlem av kommuniteten i Lund, Sverige.

FEM PÅ

KIRKEKAFFEN

Navn: Norvald Tillung

Alder: 70

Fra: Voss/Oslo

1. Har hatt gleden av å gå til veiledning hos pater Jon Atle Wetaas i forbindelse med min inntreden i Kirkens fulle fellesskap.
2. Mitt kristenliv og fellesskapet gir påfyll til min tro. Streaming gir ikke opplevelsen av det nære fellesskapet.
3. Ber for Ukraina og dets folk, og for mine barn og mine øvrige nærmeste.

SPØRSMÅL:

1. Hvorfor har du valgt å gå til messe i St.Dominikus i dag?
2. Hva betyr det for ditt liv som katolikk at Norge er åpnet igjen?
3. Hva er din viktigste bønneintensjon i dag?

Navn: Caroline Bond

Alder: 64

Fra: England (flyttet til Norge i 1982)

1. Jeg er legdominikaner, så det er naturlig for meg å gå til messe i St. Dominikus. Dessuten er jeg veldig glad i brødrene, og synes at messeliturgien her er spesielt fin.
2. Utrolig mye! Spesielt nå, i disse vanskelige dager. Det er så godt å kunne komme sammen og be for våre brødre og søstre i Ukraina.
3. For det ukrainske folk.

Navn: Øyvind Jacob Aavitsland

Alder: 17

Fra: Oslo

1. Jeg har gått i St. Dominikus hele mitt liv. Nå som jeg også er ministrant, må jeg i hvert fall stille opp, sånn at St. Dominikus til en viss grad kan måle seg med St.Olav Domkirkes mange små ministranter.
2. Det betyr mye! Særlig nå som det snart er påske. De to siste påskefestene har vært altfor stusselige. Så nå gleder jeg meg til ordentlig feiring!
3. For de ukrainske styrker. At Herren må gi dem kraft og mot.

Navn: Elisabeth Rios

Alder: 40

Fra: Mexico

1. Da jeg var på jakt etter en katolsk kirke i Oslo, fant jeg denne, med den vakre kirken så full av historie. Siden møtte jeg pater Arne Fjeld, og han har vært en stor støtte for meg i vanskelige tider.
2. Det gjør meg veldig glad å ha mulighet til å være med i messens liturgi igjen.
3. Takknemlighet for alt vi har: fred, arbeid, sosial trygghet. Ting som andre steder ikke har.

Navn: Leon Espinosa

Alder: 48

Fra: Mexico/Norge

1. Fordi jeg liker å synge på latin og fordi jeg liker å treffe folkene som kommer her til kirkekafe.
2. Det er en lettelse å kunne komme til kirken igjen – og treffe andre.
3. For fred i verden, og spesielt i Ukraina

Underet i de tomme hender

I Davidssalme 127 leser vi: «Hvis Herren ikke bygger huset, arbeider bygningsmennene forgjeves.» Det ukrainske paret Oksana og Jurii hadde både gudstro og arbeidslyst da de i 2012 dro tomhendte ut i verden for å søke lykken. Ved en tilfeldighet kom de til Norge. Nå bor de i egen villa i nærheten av Hønefoss.

TEKST: **ELISABETH SOLBERG**
FOTO: **KRISTIN SVORTE**

«**O**ra et labora», det er vårt ... Jurii leter litt etter ordet «valgspråk».

– Vi ber mye og liker å ta i et tak. Vi vil alltid arbeide, om vi får beholde helsen. Paret reiste fra Ukraina før den ulmende grensekonflikten med Russland blusset opp og Krim ble annektert. Det var ikke krigsfrykt som drev dem fra hjemlandet.

– Vi er ikke flyktninger, sier Oksana, som er halvt polsk og halvt ukrainsk. Hun har mastergrad i regnskap og revisjon, mens Jurii er utdannet teolog og familierådgiver. Så hva drev dem til å søke lykken i utlandet?

– Vi hadde for så vidt et greit liv, men Ukraina er et fattig land med mye korrupsjon, så jeg følte alltid en uro i meg. Vi har to barn, og jeg så ingen stabil og trygg fremtid for dem der. Oksana behersker det norske språket godt og uttrykker seg velartikulert.

UTDANNELSE OG ARBEID

– For ukrainere er utdanning viktig, sier Jurii. – Utdannelsesnivået i landet er ganske høyt. Det betyr ikke at alle får arbeid innenfor den sektoren de er opplært i, og lønningene er jevnt over lave. Det er liten materiell overflod, men folk sulter ikke. Paret synes ambisjonsnivået blant ungdom i Norge ofte er lavt, samtidig som de unge er ganske kravstore. Drevet av behovet for å livnære seg har Jurii ►

og Oksana måttet ta til takke med de jobbene som ble budt dem, selv om begge har mastergrader som fundament.

UT I VERDEN

Egentlig hadde de planer om å emigrere til Canada. – I Quebec fantes det et spesielt program for å ta imot unge, velutdannede familier fra land i det tidligere Sovjetunionen. Vi meldte oss på, men ordningen opphørte, og dermed gikk planen i vasken.

I 2012 sendte paret barna på sommerferie til familien, mens de selv bega seg ut i verden – etter terningkastmetoden. Lattermild forteller Jurii: – Jeg søkte rett og slett på nettet etter billige flybilletter. På lykke og fromme. Et lavprisselskap hadde billetter til Torp flyplass for rundt 30 kroner! Dermed var loddet kastet! Få dager senere stod vi på Torp.

De visste ingen ting om Norge. Ikke hadde de bekjente her, ikke kunne de språket, ei

NÆRING TIL KROPP OG SINN: – Vi ber mye og liker å ta i et tak. Vi vil alltid arbeide, om vi får beholde helsen, sier Oksana og Jurii. De hadde både gudstro og arbeidslyst da de i 2012 dro tomhendte ut i verden for å søke lykken. Nå bor de i egen villa i nærheten av Hønefoss.

heller hadde de noe bankkort de kunne bruke utenfor Ukraina.

– Utenfor flyplassen var det en buss det stod «Oslo» på. Den tok vi. Tenk, den var flere ganger dyrere enn flybilletten! I Oslo praiet vi en taxi og spurte på halvglemt skoleengelsk etter et billig overnattingssted. Sjåføren kjørte oss til et hotell midt i sentrum. Tenk deg hva det kostet!

«VI ER SÅ VELSIGNET!»

Oksana viser rundt i et stort tilbygg på boligen som Jurii nettopp har fullført. Huset er utvidet med trappegang, to gode soverom og moderne bad. – Vi startet vårt liv i Norge med tomme hender. Vi kom til Norge for å arbeide, og Gud har velsignet oss hele veien.

– Allerede første dagen begynte vi å søke jobb. Jeg gikk til restauranter og butikker og tilbød min arbeidskraft, sier Oksana. Juri lette opp annonser på nettet.

– Vi måtte ikke være kresne og tro vi kunne bruke utdanningen vår. Med manglende språkkunnskaper gjaldt det bare å ta det som bød seg. De manglet alt, bosted, språk, kontakter og referanser. Likevel hadde de tro, arbeidsvilje og pågangsmot, ressurser som skulle vise seg verdifulle i deres situasjon. Oksana fikk snart jobbtilbud som frisør i Stavanger! Om hun kunne klippe hår?

– Nei, jeg hadde bare klippet Jurii. Hun ler ved den absurde tanken. De to kjøpte togbillett og stod på farten til Stavanger.

– Da fikk Jurii en telefon fra en russisk dame, som ville treffe oss. Han hadde svart på en annonse på russisk, og damens tyske mann var blitt nysgjerrige på hvem i all verden som søkte jobb og bodde på hotell! Etter et hjertelig møte ville den russiske damen ansette Jurii som gartner og murer. Med mastergrad i teologi var ikke dette et opplagt yrkesvalg. Jurii ler.

– Min far og bror var murere, og jeg gikk dem til hånd som barn, så noe måtte jeg vel ha fått med meg, tenkte jeg. Resten fikk jeg lære på YouTube. Problemet var bare at Oksana måtte ha arbeid først, siden hun med polsk statsborgerskap var EU-borger.

Den russiske damen viste seg å drive et renholdsfirma. Hun tilbød Oksana arbeid som renholder, og så fikk Jurii løfte om gartnerstilling når den formelle arbeidstillatelsen kom på plass. Reisen til Stavanger ble det ikke noe av. Oksana tilføyer et lite, humoristisk a propos: – Først i 2021 dro vi til Stavanger med bil for å se byen og feire vår 20 års bryllupsdag!

Paret ser Guds finger bak det hele. De stilte sine ressurser til disposisjon, i tillit til at Gud ordnet resten.

CAMPINGLIV

Oksana og Jurii kunne ikke fortsette å bo på hotell. De flyttet til en billig campinghytte på en plass ved Tyrifjorden. Oksana gikk hver dag syv kilometer til bussen som skulle bringe henne til Oslo. Jurii oppholdt seg på campingplassen i påvente av arbeidstillatelse. Plassen ble drevet av et gammelt ektepar.

– Jeg så de slet med vedlikehold og tilbød min hjelp. Slik ble jeg kjent med de gamle. Det er et vennskap vi pleier den dag i dag. De er blitt en slags besteforeldre for barna, som nok har savnet familie i Norge.

Da Oksana fikk stillingen som renholder, flyttet paret inn i en leilighet på Utstranda hos arbeidsgiveren.

KIRKEN

Oksana og Jurii har et krusifiks på veggen. Oppå

«I kirken fant vi et varmt fellesskap blant polakkene og senere også blant nordmennene.»

henger flere kors i snorer. – Det er pilegrims-kors fra valfarter katolske polakker arrangerer om sommeren fra Askim til Mariaholm, forklarer Oksana. – Vår familie har pleid å delta.

Jurii forklarer at i Ukraina tilhørte i 2004 vel halvparten av befolkningen den ukrainsk-ortodokse kirken under Kiev-patriarkatet, mens en tredel av ukrainerne var ukrainsk-ortodokse under Moskva-patriarkatet, ca. 8 % var ukrainske gresk-katolske troende, og vel 2 % romersk-katolske. Oksana og Jurii tilhører den siste lille minoriteten.

– Det tok ikke lang tid før vi fant frem til den katolske kirken på Hønefoss. Der holdt de messer på polsk, og det passet oss godt. Paret vi bodde hos, lånte oss temmelig motvillig en bil om søndagene. De mislikte alt som hadde med kristen tro å gjøre og kom med spydige bemerkninger. I kirken fant vi derimot et varmt fellesskap blant polakkene og senere også blant nordmennene. En barnerik polsk familie ble våre venner. Da de hadde kjøpt seg hus og skulle flytte, fikk vi overta leiligheten deres. Vi visste lite om norske forhold, men da lærte vi hvor viktig det er å ha referanser. Den polske familien gikk god for oss, og dermed fikk vi overta deres leilighet i Hønefoss. Vi følte oss så velsignet!

– Savnet av barna på fire og ti år var stort. ▶

PILEGRIMER: Trekorsene representerer alle pilegrimsturene familien har vært med på. Turene går fra Askim til Mariaholm i Spydeberg, og er organisert av polske katolikker i Norge.

Oksanas øyne blir blanke, og hun må vente litt før hun får igjen stemmen.

– Nå hadde vi bolig og jobb og kunne få dem til Norge. Den lange sommerferien i Ukraina var snart over, og 20. august ble sønnen vår ønsket velkommen på skolen i Norge, selv om han ennå ikke hadde fått alle nødvendige papirer og norsk fødselsnummer.

FRA BYGNINGSMANN TIL SJÅFØR

– Vi fikk et miljø i kirken. Under kirkekaffen prater man, utveksler erfaringer og hjelper hverandre. Der traff jeg en polakk som spurte om jeg hadde førerkort. Jeg hadde til og med lastebilsertifikat, og siden murer- og gartnervirksomheten min var sesongarbeid, sluttet jeg der og begynte som langtransportsjåfør i et kabel- og fibernettfirma.

VEIEN VIDERE

Paret kom til å bli svært gode venner med dem som leide ut leiligheten. De ble som en familie og inviterte hverandre til middag og hjalp hverandre.

Oksana var ikke tilfreds med å være

KJÆRT MINNE:

Et bilde arvet fra Oksanas oldemor, «Åpenbaringen til Vår Frue av Lourdes», betyr mye for paret. – Vi giftet oss den 11.02.2020. 11. februar er minnesdagen til Vår Frue av Lourdes.

«vaskedame» i det lange løp. Hun ønsket å lære norsk, hun ville komme videre. Hennes russiske arbeidsgiver mente hun ikke trengte å lære norsk for å vaske og rydde.

– Vi har jo høy utdanning og arbeidserfaring, så jeg hadde større ambisjoner for fremtiden, sier Oksana.

– Men jeg jobbet fra morgen til kveld, så ved siden av å være mor og ha familie greide jeg ikke å gå på norskkurs.

Igjen kom troen dem til hjelp.

– I kirken ble vi kjent med daglig leder på en bensinstasjon i nærheten. Hun fortalte at de trengte ekstrahjelp der. Jeg sluttet da å vaske og begynte som ansatt på Shell-stasjonen. Når Jurii var hjemme, jobbet jeg nattevakter.

På spørsmålet om det ikke var tøft å ha familie og arbeide om natten, svarer Oksana at hun bare var lykkelig for å ha en jobb, og så var hun glad for å komme bort fra vaskingen. Arbeidsgiveren var svært fornøyd med henne, men så fikk hun kniven på strupen: Siden hun drev med kundebehandling, måtte hun lære seg norsk, og det litt kvikt!

– Jeg fikk frist ut året. Det var en veldig god motivasjon for meg til å lære mer norsk. Stolt tilføyer hun:

– Jeg arbeidet på bensinstasjonen i fem år.

Jurii ble fast ansatt i kabelfirmaet. Tilværelsen hadde fått et fundament. Nå kunne de selge

«Vi har bedt mye og arbeidet hardt; og vi er blitt så velsignet.»

boligen sin i Ukraina og satse på en fremtid i det nye landet. Romslige kjøretillegg og diett penger gjorde det mulig for Jurii å legge til side en sum så de snart hadde nok egenkapital til å kjøpe en bolig. Allerede ved juletider, halvannet år etter at de kom med tomme hender til Norge, kjøpte de et lite hus i Hallingby i nærheten av Hønefoss.

TILFELDIG...? NEPPE!

Oksana begynte på videregående skole på dagtid og fortsatte i arbeid om kvelden. Etter fullført norsk eksamen startet hun på universitetet

PILEGRIMSTUR:

Familien på en av pilegrimsturene fra Askim til Mariaholm.

SLÅTT ROT:

I Hallingby har Jurii egenhendig bygd en vakker bolig. Her har familien har slått rot – og den katolske tro danner himmelen over familiens hverdag.

for å få godkjent utdannelsen sin som siviløkonom i Norge.

– Jeg hadde hundre prosent jobb og fullt studium samtidig.

Jurii begynte i et byggfirma for å få familiehverdagen til å gå rundt.

– Der lærte jeg mye om byggeteknikk i Norge. Etter hvert gikk firmaet konkurs, og jeg mistet jobben. Da kom våre tidligere utleieryss til unnsetning. De hadde kontakter i byggebransjen, og dermed fikk jeg arbeid med montering av betongelementer.

I dag er Oksana økonomiansvarlig i en eiendomsbedrift i Hønefoss og får brukt sin utdanning. Sønnen har fullført videregående skole og begynt på medisinstudier. Datteren går på ungdomsskolen og spiller tennis på fritiden.

– Man kan si vi har hatt flaks, sier Jurii, men jeg ser det annerledes.

– Vi har bedt mye og arbeidet hardt; og vi er blitt så velsignet.

Familien har slått rot. I St. Teresia kirke på Hønefoss spiller Oksana orgel i søndagsmessene, den katolske tro danner himmelen over familiens hverdag. I Hallingby har Jurii egenhendig bygd en vakker bolig.

– Be og arbeid, gjentar han.

«Vil Gud ikkje vera Byggningsmann, Me faafengt paa Huset byggja», klinger salmen fra Elias Blix. •

Nei, Galilei observerte ikke at jorden beveget seg

Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg har hørt at Galilei på starten av 1600-tallet kunne se med sine egne øyne at jorden beveget seg, mens dogmatiske kardinaler nektet å se i teleskopet hans.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Dette møter vi i alt fra podcaster på NRK til nye lærebøker. Imidlertid er ikke dette bare feil, det var *umulig*.

LIKEVEL HEVDER læreboken *Perspektiver* fra 2021 at da Galilei vendte teleskopet mot himmelen kunne han «observere at Kopernikus' teorier stemte». Også episoden *Universet og oss* i NRKs serie *Burde vært pensum* fra 2022 forteller at Galilei hadde «sett det med sine egne øyne» at jorda ikke er i sentrum av solsystemet, altså det som alle himmellegemer går rundt.

For når Galilei ser at Jupiter hadde måner, var det «første gang vi får se at det finnes noe der ute som ikke går i bane rundt jorda».

Ja, Jupiters måner var et klart tegn på at ikke alt går i bane rundt jorden. Men det var ingen ny tanke. Den var godt kjent. En mye brukt astronomisk modell i middelalderen var den capellanske (etter romeren Martianus Capella) fra rundt år 400, der to av planetene, Venus og Merkur, gikk i bane om solen - som på sin side gikk rundt jorden.

Den mest aksepterte på Galileis tid var enda mer ekstrem. For i den danske

astronomen Tycho Brahes modell gikk *alle* andre planeter enn jorden i bane rundt solen.

Når Galilei møtte kritikk, var det også fordi han ikke diskuterte hverken denne modellen eller Keplers riktige modell med planetene i avlange baner (ellipsebener) rundt solen.

DET STEMME HELLER IKKE at kardinalene nektet å bruke teleskopet. Da de hørte hva Galilei hadde sett, skyndte de seg hjem og satte opp sine egne teleskoper. Der kunne de se at flere av hans observasjoner stemte.

Men hverken de eller han kunne se at jorden beveget seg.

For Galileis observasjoner passet

flere av de rundt *ti* modellene som ble diskutert på 15-1600-tallet. Han viste ikke annet enn at en modell der alt gikk i bane om jorden var feil, ikke at en modell der alle planeter gikk rundt solen måtte være rett.

Slik en lærebok på universitetsnivå som Renstrøm & Renstrøm fra 2020 understreker, var Brahes system på dette området like godt som det kopernikanske.

Samtidig tydet det man ellers kunne se på at Kopernikus og Galilei tok feil. Hadde de hatt rett, burde man kunne observere stjernene annerledes fra vår til høst, siden jorden i en bane rundt solen da vil være på motsatte sider av solen.

Med så forskjellig utkikkspunkt ville man se stjernehimmelen litt forskjellig, noe som kalles «stjerneparallakse». Men på tross av iherdig leting, kunne hverken Galilei eller andre se en slik effekt.

Dermed ble Brahes modell bredt akseptert i samtiden, selv om den dessverre er lite forstått i dag. Han er i stedet blitt anklaget for å tilpasse seg Bibelens tilsynelatende tale om at jorden står i ro. Det var nok ingen ulempe, men de vitenskapelige argumentene var viktigere.

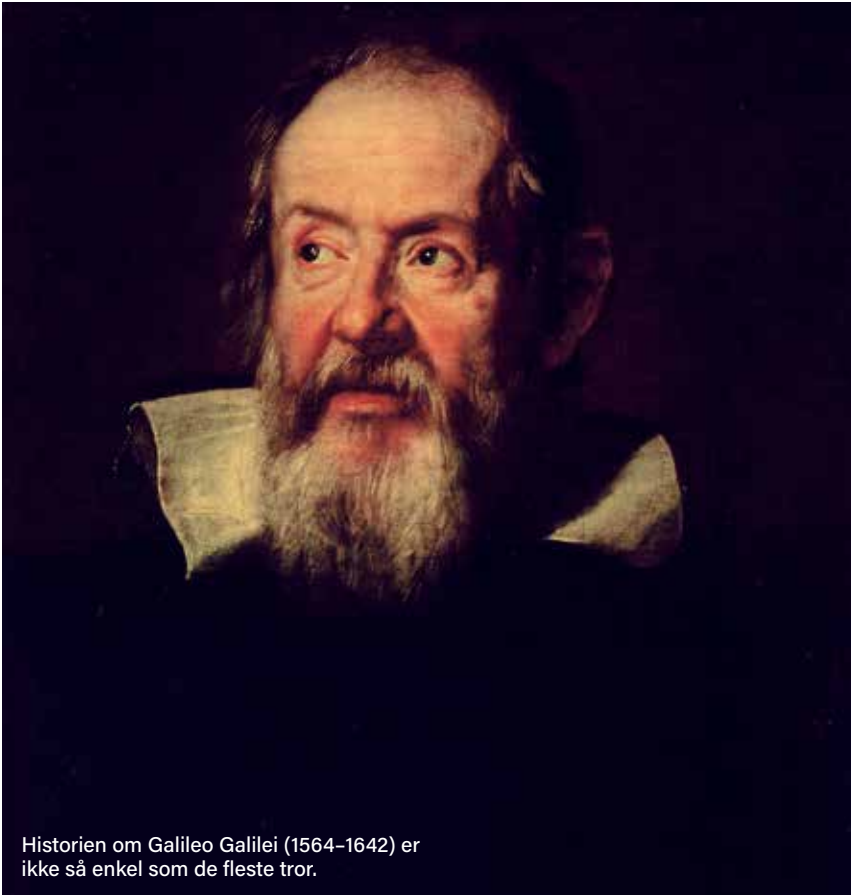
For modellen stemte langt bedre med observasjonene. Den var altså mer

Sannhetsserum

er en serie der Bjørn Are Davidsen retter kritisk søkelys mot myter og vandrehistorier om

vitenskapshistorien og den europeiske middelalderen. Davidsen er rådgiver i tankesmien Skaperkraft.

Historien om Galileo Galilei (1564–1642) er ikke så enkel som de fleste tror.

«Ja, Jupiters måner var et klart tegn på at ikke alt går i bane rundt jorden. Men det var ingen ny tanke. Den var godt kjent.»

empirisk og vitenskapsbasert, mens Galileis modell stred med hva vi kunne se i teleskopene.

SKULLE GALILEI LIKEVEL komme unna med dette, måtte stjernene være så ufattelig langt unna at det ikke var mulig å observere noen forskjell med datidens teleskoper. Dette hørtes unektelig ut som det bare var funnet på for å få teorien til å stemme, rett og slett en *ad hoc-løsning*.

Ja, var Galileis modell rett, måtte stjernene være så langt borte. Men det var ingen annen grunn til å tro det. Et så enormt univers var slik Renstrøm & Renstrøm forklarer «både unødvendig og uøkonomisk». Når noen likevel forsøkte å løse det på den måten, var det altså ved et «ikke-vitenskapelig» argument.

I tillegg stred det altså mot hva man kunne se i datidens teleskoper. En optisk effekt (*diffraksjon*) gjorde at stjernene virket altfor store. Man hadde i datiden

ingen grunn til å tro at de ikke var omtrent like store som solen, og i så fall ganske nær oss. Men da burde vi kunne se forskjeller på hvor de var, hvis jorden faktisk var på forskjellige sider av solen.

Noe slikt kunne altså verken Galilei eller andre astronomer se, verken på hans tid eller i mange generasjoner etter.

Hvis det var noe Galilei kunne observere, var det altså at jorden ikke beveget seg.

DA HAN SKREV *Dialog om de to viktigste verdenssystemene* i 1632 var Galilei på et sidespor. Boken fikk ingen betydning for astronomien, siden han forholdt seg til to uaktuelle modeller. Spørsmålet var ikke lenger om alle planeter gikk i sirkelbane om solen (som hos Kopernikus), eller om solen og alle planeter gikk rundt jorden (som hos antikkens greske astronomer).

Da Tycho Brahes modell et par generasjoner etter Galilei mistet sin aksept

CAPELLA-MODELLEN: Her går to av planetene i bane om solen, de andre i bane om jorden (Tellus). (public domain)

i favør av Keplers solsentrerte modell med planetene i ellipsebaner, var grunnen Newtons nye fysikk og bedre observasjoner av planetene.

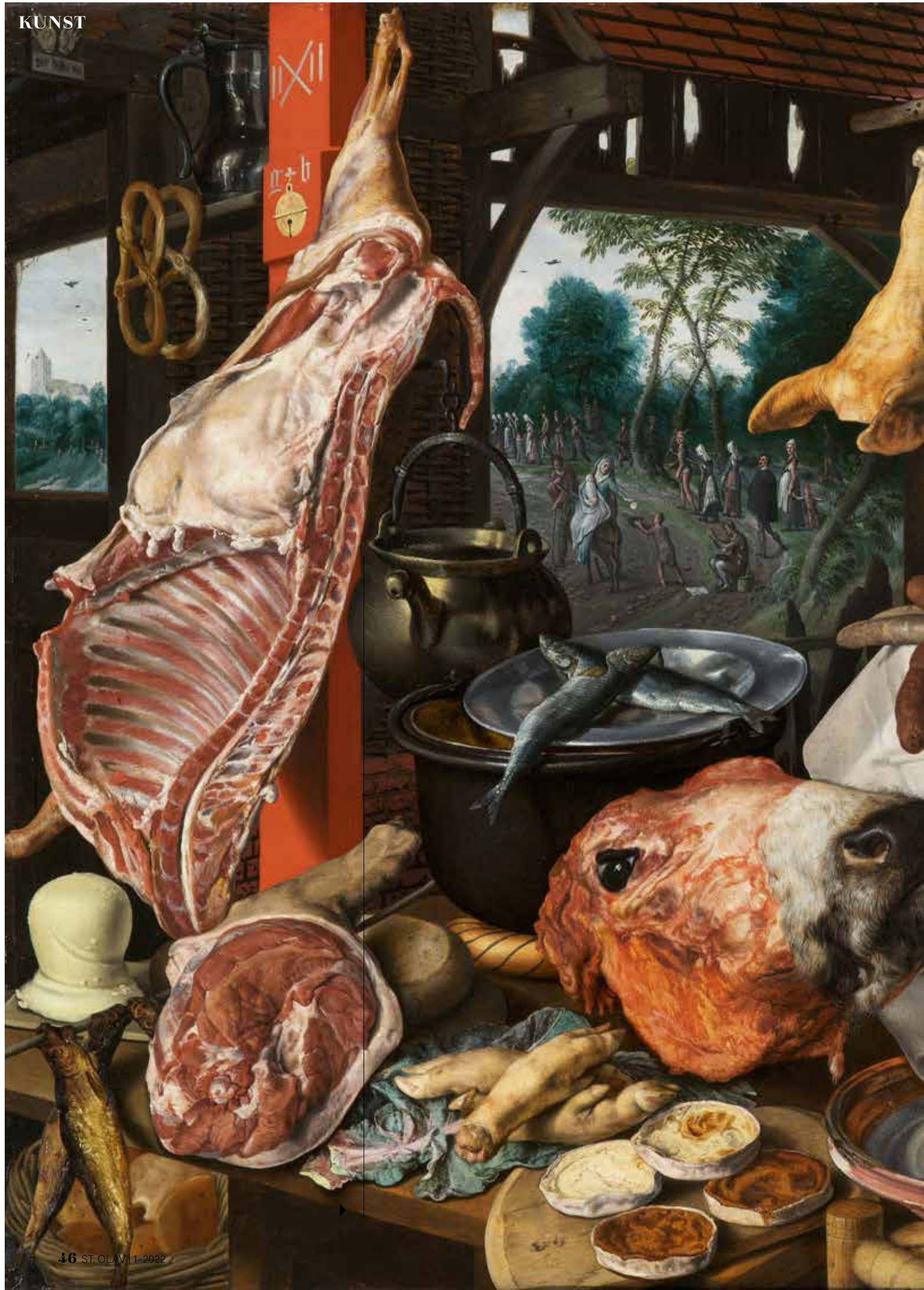
Til tross for at vi ikke fikk gode nok teleskoper til å observere stjerneparallaxe før i 1838.

Så er spørsmålet hvor mange hundre år det vil ta før vi kan observere at flere lærebøker får dette riktig.

Andres feil betyr selvsagt ikke at Kirken skal ha stor ære for sin adferd. Selv om mye i saken er misforstått, trenger man ikke teleskop for å se at det *ikke* er grunn til å rose Kirken for å dømme en forsker til husarrest og avsverge en astronomisk modell. •

LITTERATUR

- MODVAR, A. *Slaget om solen. Striden om det moderne verdensbilde og prosessen mot Galilei i nytt lys*. Gyldendal 1970.
- GRANEY, C.M. (2009). *Objects in Telescope Are Farther Than They Appear: How diffraction tricked Galileo into mismeasuring distances to the stars*. *The Physics Teacher*, 47(6), 362–365.
- HOLM, S. (2020). *Beviste Galileo Galilei at jorden går rundt solen?* Fagsjekk 30.09.2020
- MADSEN, P.A., ROALDSET, H., HANSEN, A.B., SÆTER E. (2021). *Perspektiver, Historie vg2.vg3*. Gyldendal
- REIDUN R., RENSTRØM T. (2020). *Innføring i fysikk*, Universitetsforlaget 2020

Pieter Aertsen:
**Slakt og
livets brød**

Kjøtt og fleisk treffer deg rett i
fleisen i «Slakterboden» (1551)
av Pieter Aertsen. ▶

TEKST: THERESE SJØVOLL

O ksehodet, delvis flådd, gjør særlig inntrykk med sitt ene stirrende øye. Hva er dette for slags bilde? Silden bak oksens hode gir oss en pekepinn. Den korslagte silden referer til Kristus og korsfestelsen.

MONUMENTALT SJANGERMALERI

Pieter Aertsen (1508–1575) var en nederlandsk maler aktiv i Amsterdam og Antwerpen. Han regnes som en representant for sen-renessansen og manierismen i Nord Europa. Aertsen introduserte en ny type monumentalt sjangermaleri der scener fra dagliglivet ble kombinert med stilleben, og gjerne satt mot en bakgrunn med scener fra Bibelen.

Aertsen var den første nederlenderen som malte bilder der kjøtt, frukt og grønnsaker dominerte, og hans malerier var alltid store, lik *Slakterboden* som måler 116 x 169 cm. Matvarene i *Slakterboden* er inngående studert og virkelighetsnært gjengitt, og bildets ekstreme realisme og monumentale størrelse gjør mektig inntrykk.

ØYETS GRÅDIGHET

Slakterboden tilbyr et mangfold, rede til å fortæres med øyene, og det store utvalget distraherer. Boden er spekket med slakt og anrettet kjøtt som fyller hele forgrunnen av bildet. En halv gris, et grishode, lunge, hjerte, fett, griseføtter, skinke, døde kyllinger, stappede pølser, og sild.

Hvert objekt er nøye malt etter naturen. Hver enkelt matvare varierer i form, farge, og tekstur. Øyet vandrer fra fetet på griseribben, til blank sild, til dunete kyllingbuker, til et krøllete kålblad dekket av gelatinøse griselabber, til røkt sild med gyldent og rynkete skinn. Øynene raser av gårde, som om de smaker og berører underveis i en glupsk runddans. Med ett arresteres du, for midt i matfatet stirrer maten tilbake. Oksen ser på deg med sitt ene øye og drar deg

«Aertsens *Slakterboden* er kanskje en av de mest presise visuelle metaforene vi har for fastetidens utfordring.»

videre inn i bildet. Silden rett bak oksehodet ligger i kors og leder blikket innover.

BARMHJERTIGHET OG LIVETS BRØD

I bildets bakgrunn ser vi Den hellige familie under flukten til Egypt. Maria og Jesusbarnet sitter på et esel ledet av Josef. Maria snur seg og gir en brødleiv til et sultent og tiggende barn, og barnets far takker og priser med hendene foldet i bønn.

Maria er *Mater misericordix*, Barmhjertighetens mor. I dette bildet forbindes også Maria visuelt med et kjent motiv i renessansens kunst der *Caritas* (barmhjertigheten), personifisert av en kvinne, trøster og mater små barn.

Brødet Maria gir, er en referanse til det eukaristiske brødet, Kristi legeme, og Kristi offer på korset. «Jeg er livets brød», sier Jesus. «Jeg er det levende brød som er kommet ned fra himmelen. Den som spiser av dette brødet, skal leve til evig tid. Og det brødet jeg vil gi, er min kropp, som jeg gir til liv for verden» (Joh. 6: 49, 52).

De døde dyrene i *Slakterboden* måtte bøte med livet slik Kristus ofret seg for oss. Mat for kroppen blir et bilde på mat for sjelen. Kjøttet anrettet i *Slakterboden* representerer den fysiske føden vi trenger for å nære våre kroppar i det jordiske liv, mens det «livets brød» Jomfru Maria gir tiggerguttene, representerer åndelig føde, sjelens næring og veien til det evige liv.

FASTE OG FARVEL TIL KJØTTET

I tradisjonell katolsk faste skulle de troende avstå fra å spise kjøtt i førti dager før påskenatt. I Nord-Europa ble kjøtt gjerne erstattet av sild i fastetiden, og dermed har silden blitt et symbol på fasten i nordeuropeisk kunst. I *Slakterboden* finnes det både fersk og røkt sild, samt *pretzels*; kringleformede bakverk som særlig ble spist i fastetiden.

Fastetiden representerer et «farvel til kjøttet» som gjen-speiler seg i navnet for festlighetene på tirsdagen før askeonsdag og innledningen av fasten. Tradisjonelt ble det holdt karneval denne tirsdagen. Ordet karneval kommer av det latinske *carnis* - kjøtt, og *levare* - fjerne: altså, «fjerne kjøttet». På denne tirsdagen, som kalles fetetirsdag i Norge, var det om å gjøre å spise opp alle fete godsaker før den strenge fasten.

Fasten skal forberede kropp og sjel for påskehøytiden og feiringen av påskens mysterium. Tradisjonelt skal man begrense legemlige behov, til fordel for åndelig disiplin og en fornyelse av det åndelige liv. Aertsens *Slakterboden* er kanskje en av de mest presise visuelle metaforene vi har for fastetidens utfordring. Kjøttet – våre fysiske behov og vårt begjær – er det første som slår oss og overvelder. Fordyper vi oss, finner vi etterhvert fokus på barmhjertighet, bønn, og «livets brød». Deri ligger fastetidens utfordring og mulighet for åndelig vekst. •

«La dere ikke prege av denne verden, men la dere forvandle gjennom et nytt sinnelag, så dere lærer å skjelne hva Guds vilje er, hva som er godt, og hva han ser på med glede, hva som er fullkomment» (Rm 12,1-2).

Å SKJELNE DET ENE FRA DET ANDRE

TEKST: PATER JUAN CARLOS ROLDAN, ST PAUL MENIGHET, BERGEN

Det er apostelen Paulus som skriver dette til den kristne menigheten i sentrum av Romerriket. Der og da var den lille kirken omgitt av et mektig og selvbevisst samfunn som kjente sin styrke og var stolt av sine verdier – det meste en arv fra den greske kulturs storhetstid.

Blant de verdiene de skrøt mest av, var den historiske kontinuiteten og sammenhengen de sto i, vissheten om at deres egen sosiale orden ikke hadde endret seg i uminnelige tider, og at verden skulle fortsette å være slik til evig tid. Dette er ethvert imperiums drøm.

Derfor er også det oppdraget som Paulus fremmer, svært krevende og utfordrende: De kristne i Roma må tenke nytt i en verden som ikke ønsker å endre seg, og som ser med mistenksomhet på nye skikker. For å klare å fornye sine sinn, må de kristne vite å skjelne, verdsette og bedømme det som omverdenen tilbyr dem: hva er godt og hva er ondt, hva kan de gå med på og hva må de blankt avvise, hva må endres med det samme og hva må vente?

De kristne i Roma tok denne utfordringen, lik mange andre kristne på den tiden, vise menn og helgener som tilhørte andre menigheter. Den Hellige Ånd veiledet dem etter hvert som de møtte nye erfaringer. Det var ikke meningen at de skulle starte fra bunnen av: den hebraiske bibelen, vårt gamle testamente, vitnet i all sin mangfoldighet om at denne evnen til å skjelne hadde vært praktisert lenge. Hver dag gjaldt det å finne ut hva Gud ønsket å si til sitt folk og til enhver troende.

Tredje Mosebok er svært lite innbydende å lese, med sine oppramsinger av utallige bud og forskrifter. Men det boken faktisk gang på gang oppfordrer til, er at Israels folk skal skjelne, selv i

dagliglivets minste detaljer, mellom hva som behager Herren og hva som ikke gjør det. På den måten lærer Hans folk hva som skiller dem fra andre folk. På første side i Bibelen skjelner og skiller også Gud. Han skiller lys fra mørke. Og fra skapelsesberetningen frem til profetenes forمانinger, patriarkenes erfaringer og vitnesbyrdene fra Israels helter og vise menn, har de forskjellige utformingene av Guds Ord noe til felles: De søker å lyse opp de troendes vei slik at de kan gjenkjenne Guds vilje under alle livets skiftende omstendigheter.

Tyve århundrer senere er vår situasjon som kristne dels den samme og dels annerledes: vi lever også midt i en selvbevisst kultur, men vi må ikke glemme at den er formet og påvirket av århundrer med kristendom. I dag er det noe helt annet som får skryt enn det som ble satt høyt i det mektige Romerriket. Vi verdsetter ikke lenger kontinuitet og stabilitet. I løpet av de siste århundrene, og enda mer i løpet av de siste tiårene, har mulighetene og tempoet i det å endre og skape noe nytt, bare akselerert mer og mer. En lang rekke forhold, ja livet selv, er i permanent bevegelse.

Derfor står vi kristne mer enn noensinne overfor den samme utfordringen som det kristne fellesskapet i Romerriket klarte å ta inn over seg: å skjelne, verdsette, veie og dømme ut fra Israels vitnesbyrd i Det gamle testamente, den gryende kirkens vitnesbyrd i Det nye testamente og en kristen innsikt, opparbeidet gjennom århundrer, slik at vi ser «hva Guds vilje er, hva som er godt, og hva han ser på med glede, hva som er fullkomment».

Under alle slags nye forhold og i enhver ny og uventet situasjon. •

PATER OLAV MÜLLER

Ga Kirken en ny og solid norsk rot

Mange mistet sin lærer, skriftefar, prest og venn da pater Olav Müller, døpt Dagfinn, døde 6. november 2018. Mange, fordi «Pater Olav» traff hvert menneske på dets ståsted.

TEKST: DORDI GLÆRUM SKUGGEVIK

Dette gjaldt innen menigheten og kirken, men også utenfor kirken, der han ble en skattet foredragsholder, med og uten lysbilder, og skribent.

Han ble en markant skikkelse i hjembyen Trondheim i sin grå dress med svart polo innenfor jakken og «munkeklippen» som kuttet det tjukke, mørke håret rett over pannen og det sterke blikket. En attraktiv, respektert «intellektuell» du kunne møte på gaten og gjenkjente med én gang. Folk fikk et intellektuelt 'kick'. Han ble meget respektert og sett opp til. Livet ble mindre kjedelig med ham i byen.

Dette var i 60-årene da katolisismen begynte å bli 'stueren' – og ble et spenningsmoment på et høyere intellektuelt nivå på Blinderen i Oslo: mange synlige profiler i universitetsmiljøet konverterte.

TJENTE SINE MEDMENNESKER

Pater Olav skaffet seg etter hvert 3 rottweilere, og omgikkes folk i rottweilerklubben i Trondheim. Det var derfor sterkt å se at også en dame med rottweiler stod sammen med oss og ventet på at den ansatte i begravellesbyrået skulle ankomme kirkegården

Pater Olav Müller i St. Olav domkirke i 1983, da han var sogneprest.
FOTO: ARKIVBILDE

med urnen som inneholdt restene av Pater Olavs jordiske legeme – for han tjente sine medmennesker også etter døden: han gav sitt legeme til vitenskapen.

Da det kom ny biskop etter 11 års vakanse i Trondheim stift, meldte jeg til den nye biskopen at nå hadde Pater Olav tjent vitenskapen og sine medmennesker lenge nok – vi måtte få utlevert restene av hans jordiske legeme og ta et endelig farvel med ham. Deretter skjedde ting raskt.

Jeg spurte ham da han lå på det andre av de to mest sinistre sykehjemmene Trondheim kommune har, om han tenkte mye på døden. – Ja, sa han, jeg tenker mye på døden. Så sa han ikke mer, mens ansiktet hans var vanskelig å tolke. Det var et merkelig smil der. Han sa ikke et ord om at han ville donere

**«Gud har gitt oss
fornuften for at vi
skal bruke den.»**

PATER OLAV MÜLLER

sitt legeme til vitenskapen. «Jeg er redd jeg skal bli glemmt,» sa han. Legene ville amputere begge bena hans opp til knærne, for begge var mørkeblå opp dit – men det nektet han. Vitenskapen skulle visst få det hele, i stedet for å berge hodet litt lenger.

Straks han døde, var han universitetssykehuset St. Olav sin eiendom, men vi fikk låne ham til å ligge i åpen kiste foran alteret i St. Olav katolske domkirke neste morgen, så vi fikk tatt avskjed med ham. Jeg tror vi alle var ganske oppskaket, selv om vi hadde visst at han nærmet seg døden.

Pater Olavs siste store ekskursjon gikk til Stavanger konserthus i september 2014. Han ville gjerne oppleve førpremièren til oratoriet «Olav den Helliges dåp». Han tok flytaxi til flyplassen, og fant seg i å bli satt

i en rullestol der for assistanse. Han – som en gang gikk 50 mil med hund og slede over Finnmarksvidda. Han – som syklet Tyrkia rundt. Han – som syklet fra Sør-Spania til Trondheim. Sogneprest i Stavanger, Reidar Voith, tok seg av 90-åringen.

Da oratoriefremførelsen var ferdig, reiste han seg og sa: «Dette er norgeshistorisk!». Han hadde tidligere lest igjennom min libretto og kommet med et par gode råd. Også da min libretto til neste oratorium – *JOHANNES – Kjærlighetens apostel, biskop av Efesos* – var klar, leste han igjennom teksten. Det var nok det siste han leste her i denne verden. Han ville absolutt jeg skulle syng Kristi åpningssolo, der Kristus roper Johannes ut av graven. «Det må bli på arbeidsmelodien min det da», sa jeg. Han lå med lukkede øyne i ►

sykehjemssengen. Han så lykkelig ut, mens jeg sang. På nattbordet der Jan Erik Kofoed hadde satt opp en leselampe for ham, lå den siste boken han leste i før han døde: Falkbergets *Nattens brød*. Der er det jo også en Johannes. «Johannes er teologen,» sa han.

SOLIDE RØTTER

Pater Olav nedstammet i rett linje fra Olav den Helliges datter med sin dronning Astrid: Ulvhild Olavsdatter, som ble hertuginne av Sachsen, og stammor til alle tsar-, keiser- og kongefamilier i Europa, unntatt den franske og den hollandske, såvidt jeg vet. Berit Andersen, bibliotekar på universitetsbiblioteket på Kalvskinnet i Trondheim, gjorde meg oppmerksom på en bok de hadde om Pater Olavs familie, der hele slektslinjen tilbake til Olav den Hellige, er oppsatt.

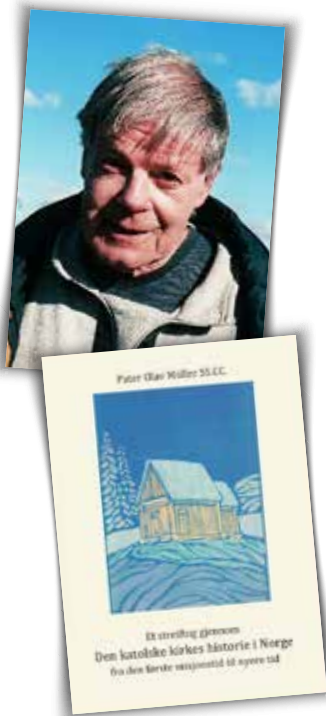
Fra Ulvhild Olavsdatter går Pater Olavs linje gjennom lavadel i Nord-Tyskland, inn i jordeierslekter i Jylland med begge de danske Valdemar-ene innplantet, og så inn i presteslekten Kierulf. Slik er slektslinjen lett å følge. Pater Olav var vel generasjon 33 etter Olav den Hellige.

En mann i Kierulf-familien dro opp gjennom Sverige, og inn i Norge til Verdalen, hvor han ble lensmann. I Sverige skiftet denne mannen navn. Jeg tror han var Pater Olavs tippoldefar. Jeg spurte Pater Olav om han visste at han stammet fra Olav den Hellige. – «Det har jeg alltid visst,» svarte han. Navnet som prest – Olav, var nok derfor ikke tilfeldig valgt.

FRA POLITISOLDAT TIL PREST

«Jeg vokste opp i et godt hjem, selv om mine foreldre ikke var særlig kirkepraktiserende,» sa han en gang. Faren var lektor på Katedralskolen i Trondheim. Om Guds inntreden i sitt liv, var han meget eksplisitt i et foredrag han holdt på Ilen Menighetshus:

Han dro til Sverige under okkupasjonen og ble politisoldat. Han arbeidet i tømmerkogen der, og mange døde av lungebetennelse. Det ble også hans tur til å ligge for døden med lungebetennelse, og han ble flyttet inn på «dødsrommet» på lasarettet. – «Der satt de da, de to sykepleierne og spilte kort om hvem som skulle ta seg av nordbaggen når han døde,» sa han, «men da var Gud plutselig til stede, så konkret som det bordet der!» sa han, og slo hånden i talerstolen. Det ble vendepunktet. Han konverterte i Stockholm før oppdraget som politisoldat i Finnmark under demilitariseringen, og reiste

FOREDRAG I BOKFORM: I 2011 utgav pater Müller *Den katolske kirkes historie i Norge. Et streiftog fra den første misjonstid til nyere tid* på eget forlag.

omtrent omgående til det tyske klosteret i Holland, der Picpus-ordenen utdannet sine prester.

Picpus-ordenen hadde i nærmere to mannsaldre ansvaret for å bemanne prestestillingene i Møre og Trøndelag katolske bispedømme. Det var nok slik han endte opp hos dem, mente han.

Etter et par år som prest i Tyskland, kom han hjem til Trondheim i 1957. Han har imidlertid gjort prestetjeneste også i Drammen og i Kristiansand, og han har vært tilsatt i alle Møre-byene. Til slutt var han 9 år i Kristiansund, der han bygde nytt menighetshus. Hans yngre tyske ordensbror, med samme etternavn, var blitt biskop i Trondheim. Det ble en tung tid.

Etter prestemøtene i Trondheim, var han helt utslitt av alle gamle sognebarn som ville skrifte og klage sin nød, og så var det fire timer hjem til Kristiansund. Midtveis tok han inn hos meg for mat og hvile, og var det vinter, forbød jeg ham å fortsette i natt- og snøstorm. Jeg tappet i badekaret, satte et talglys på dolokket, og et glass whisky på badekarkanten – evakuerte husets beste seng, og tilbrakte natten på kontordivanen, mens pateren og rottweileren tok over soverommet. Neste morgen: Messe før frokost!

VILJESTYRKE

En av disse nettene skjedde noe som viser Pater Olavs jernvilje: Jeg våknet, for dørene gikk opp og igjen ute i gangen. Så hørte jeg han falt. Han lå på gulvet og blødde om begge ender. Rottweileren fant seg i at jeg tok tak i hans herre og mester, men, pateren nektet meg å ringe ambulansen, for kl. 3 om natten ville han blitt kjørt til Trondheim. Han ville blitt tatt ut av tjeneste, fryktet han. 07.30: Ny runde. Nå gikk fergene. Legen ville snakke med pasienten før han sendte ambulanse. «Æ ska itj på nå syk'hus, nei,» sa pateren.

Dordi ved siden av: «Hain *ska* på syk'huset!» Pateren: «A Dordi sei æ ska på syk'hus, så de får no kom da.» Rottweileren fant seg i at jeg kjørte paterens bil etter ambulansen til Kristiansund. Han tronet i baksetet. Ved ankomst sykehuset i Kristiansund ble jeg beordret til å forlate stedet, for når formannen i menighetsrådet kom, ville pateren være alene om versjonen av situasjonen – og slik unngå å bli tatt ut av tjeneste.

På husmessene her kom Maria fra Filippinene og Marte fra Kosovo med sine familier. Når Pater Olav slo korsets tegn og messen begynte, hørte vi alltid et dunk: Rottweileren la seg ned, som på kommando. Når kommunionen begynte, ville Berit ha mat, Marte tok frem sitt store, fagre bryst og la barnet til. Da Berit ble større, kom det en ny sekvens i kommunionen: – Rottweileren reiste seg, sprang rundt og rundt – kjøkken, gang og stue med tre jenter etter seg med hver sin ildraker, og ellers det de fant av

«Æ ler ofte og my' – så folk itj ska gløm' å le!»

PATER OLAV MÜLLER

peisutstyr. Messen gikk sin gang. Ingen lot seg affisere av dette eller at den ene pappaen satt baki sofaen, bladde i Dagbladet og snøt seg med store trompetstøt. Katolsk liv i Norges utbygder er nok ukjent for dem som bor i by med kirke.

UTGIVELSER

Pater Olavs foredrag måtte reddes for ettertiden. Pastor Claes Tande fikk lagt dem ut på nettet, og de kom i bokform: *Pateren dypper pennen* og *Pateren kvesser pennen*. I 2011 utgav han *Den katolske kirkes historie i Norge. Et streiftog fra den første misjonstid til nyere tid*. Eget forlag.

Flere hadde prøvd å få intervjuet Pater Olav. Han nektet. Da han forstod han var på vei mot slutten av livet, og bodde hos Birgitta-søstrene på Heimdal, etter en vannskade i det som nå var et enmannsbebodd Picpus-kloster i Midt-Byen, sa han ja da jeg spurte ham.

Det første intervjuet handler om okkupasjonen, det andre om tiden som prest i Tyskland, og det siste om å komme hjem til Norge som katolsk prest. «Det var et liv med sverd ved lend,» sier han. Moren sa at det hadde vært bedre om han «hadde giftet seg med en negresse!».

Han gjennomgikk intervjuene. Den fredagen jeg ringte trykkeriet på NTNU, Dragvoll, la de alt til side og trykket intervjuene samme dag. Slik fikk han holde heftet før han døde. De ble delt ut gratis, etter hans ønske. Det ble trykket nytt opplag ved urnedsettelsen. Intervjuene ligger også ute på nettet. Prosessen ble teknisk muligjort av Jan Erik Kofoed.

KIRKENS FELTARBEIDERE

Da jeg 2 år etter min konversjon hos Pater Olav ukependlet til jobb i Trondheim, gikk jeg hver torsdag kveld i kapellet. Når det var prestemøte, var messen i selve kirken. Picpus-patrene som kom inn i prosessjonen i sine hvite kjortler med lærbelte, gjorde sterkt inntrykk. Dette var svært maskuline, usentimentale Kirkens feltarbeidere som forstod å få utført arbeidet de var tildelt. Alle hadde vært i krigen. Evangeliet var blitt sterkt aktualisert for dem helt ned til det rent praktiske, når krigen får alt til å kollapse både konkret og menneskelig.

«Picpus-ene» som er igjen her i Norge nå, er spredt ut over Oslo og Tromsø stift. Cistercienserordenen har overtatt Trondheim stift med biskop og 2 klostre. De har en arv og en tilnærming som fortsetter der Pater Olav og hans orden slapp: Beina på jorda! Hodet i Himmelen!

Jeg tar meg stadig vekk i å sitere Pater Olav:

- Gud har gitt oss fornuften for at vi skal bruke den.
- Æ ler ofte og my' – så folk itj ska gløm' å le!
- Gud er høflig, han taler til oss på det språket vi forstår i den tiden vi lever. I Vikingtiden måtte han tale som en viking.

(Første del av dette sitatet er lagt i munnen på Olav den Hellige i oratoriet *Olav den Helliges dåp*.)

TRONDHEIM: Olav Müller var i flere år sogneprest i St. Olav domkirke i Trondheim. FOTO: PRIVAT

Forskjellen mellom dyr og menneske illustrerte Pater Olav slik:

– Når hain Pax og æ kjem hjem fra en skitur, og vi har vaska oss og spist, da legg vi oss. Hain Pax hain sovne, men æ – som e et menneske, æ ligg der og tenke: - Kæm e æ? Kor kjem æ fra? Kor går æ hen?

ROTFESTE OG UTSIKTSPUNKTER

Pater Olav gav Den katolske kirke en ny og solid norsk rot. Han gav oss også nye utsiktspunkter. «Man kan ikke tale eller skrive enkelt nok,» sa han, «hvis folk skal forstå.» Bokhylla si flyttet han med seg til nye tjenestesteder, og satte den alltid opp likedan. Bøkene var fulle av notater, kommentarer og understrekinger. Alt han skrev var grundig gjen-nomarbeidet. Boksamlingen er nå «spredt for alle vinde». Den fikk dessverre ikke plass i den nye preste-gården i Trondheim. Kanskje er det plass ute – til en skiløperstatue, med rottweileren ved siden? •

Linker:

Kirkehistorien: urn.nb.no/URN:NBN:no-30136
Intervjuene: urn.nb.no/URN:NBN:no-66655

SLIK HUN SER HAM: Biskop Bernt I. Eidsvig slik Helene Knoop har fanget ham på lerret. Bildet er en gave til biskopen fra Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem.

Portrettmaleri av biskop Eidsvig avduket: – Jeg er ute etter å fange personen

30. oktober 2021 overleverte Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem et nytt portrettmaleri av biskop Bernt I. Eidsvig. Verket er signert kunstneren Helene Knoop.

TEKST: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

«Jeg ville ikke og skulle ikke male 'Bernt'. Jeg kom til bispegården for å male *biskopen* – og det gjorde jeg.»

HELENE KNOOP

Jeg er ute etter å fange personen når jeg maler. Jeg forsøker å feste personligheten til det mennesket jeg har foran meg til lerretet, forteller Helene Knoop.

NOE ANNET ENN ET FOTOGRAFI

Hun er en av Norges mest anerkjente portrettmalere og var elev av Odd Nerdrum i tre år (2001 – 2003).

– Portrettet skal vare for ettertiden; det skal være et bilde som gleder også dem som ikke kjente personen, sier Knoop og presiserer at et maleri er noe annet enn et fotografi, som bare viser en person et øyeblikk:

– Maleriet tar ukes- eller månedsvis; da trenger man ned i dybden, sier hun.

Derfor er også portrettet noe av det vanskeligste man kan gi seg i kast med.

– Når du maler klassisk, begynner du med blomster, deretter landskap, så portrettet og til slutt komposisjoner. Min lidenskap for portrettet skyldes at mennesket fascinerer meg – og det er jo nettopp det du arbeider med i et portrett, forteller Knoop, som foretrekker modeller som har et levd liv bak seg:

– Da er det en historie i hver eneste fure!

UNDER OVERFLATEN

Knoop maler etter levende modell, ikke fotografi. De tilbringer mye tid sammen, hun og den som portretteres.

– Det er fordi øyet er mer intelligent enn en katedralinse: Kunstnerens oppgave er å se mer og videre enn kameraet. For du skal ikke bare avbilde, du skal vise personen under overflaten. Da må du ned i dybden, og det tar tid, sier Knoop.

– Til slutt setter jeg dem sammen til et bilde av en hel person, forteller hun og legger til:

– Smilet er noe fotografiet har skapt. Mona Lisa smiler med øynene, ikke munnen.

SVÆRT HYGGELIG

– Hvordan opplevde du det å sitte modell, biskop Eidsvig?

FANT RENESSANSEN: 24 år gammel dro Helene Knoop på dannelsesreise til Roma for å oppleve barokken. – Da fant jeg – som så mange andre – antikens skulpturer og laget blant annet serien «De ni musen», sier Knoop. Italia inspirerer henne fortsatt, og på staffeliet i kunstnerens studio står et bilde av Sankta Lucia – med svensk hodepyrd. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

– Et godt portrett utleverer jo objektet. Det er få som liker det, men: Jeg kunne falt i langt slemmere hender, sier han og presiserer at de hadde svært hyggelige sesjoner.

– Helene prøvde vel å fange opp mine forskjellige mimikker og gestikulasjoner, hvordan ansikt og kropp uttrykker stemningsleier og meninger. Jeg gråt ikke, men lo litt, vedgår Eidsvig.

Det er tradisjon for å male portretter av biskoper, og flere av dem henger i Akersveien 5.

– Et maleri er et portrett, det gjengir mer av personligheten. Fotoet er et øyeblikksbilde. Mange har nettopp derfor problemer med portretter av seg selv, fordi man ser mer enn utseendet. Det trenger dypere, sier biskop Eidsvig.

GITT I TAKKNEMLIGHET

Portrettet er en gave til biskopen fra Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem, og det ble avduket av Knoop under ordenens høytidelige middag 30. oktober 2021.

– Vi ønsket å konkretisere vår store takknemlighet og respekt for biskopen. Han har inspirert, veiledet og utviklet Den katolske kirke i Norge og også den norske delen av ►

«Et maleri er et portrett, det gjengir mer av personligheten. Fotoet er et øyeblikksbilde.»

BISKOP BERNT I. EIDSVIG

Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem, sier Huan Nguyen. Han er ordenens norske leder.

Huan trekker frem at biskopen siden 2005 har bygget flere kirker, etablert både menigheter og St. Eystein presteseminar samt inspirert mange personer til å bli tatt opp i Kirkens fulle fellesskap.

– Dette portrettet er vår gave til biskopen ved hans 15-årsjubileum som katolsk biskop av Oslo.

– *Er du – som representant for oppdragsgiver – fornøyd med bildet?*

– Ja, jeg er svært fornøyd med bildet. Og svært takknemlig, sier Huan.

TIZIAN SOM FORBILDE

Helene Knoop er en figurativ maler i tradisjonen etter Odd Nerdrum. Kunstnerskapet preges av studier i Italia og inspirasjon fra italiensk renessanse- og barokkunst, spesielt den

KUNSTNER, GIVER OG MODELL:

Helene Knoop avduket portrettet av biskopen under en høytidelighet i Ridderordenen av Den hellige grav i Jerusalem 30. oktober 2021. Ordenens norske leder Huan Nguyen og biskop Eidsvig betrakter portrettet. Foto: Hung Nguyen

store venetianske maler Tizian (1489-1576). Knoop vender stadig tilbake til Tizian, for uansett hvem han maler, er mennesket i sentrum for hans oppmerksomhet: Han ser *mennesket*.

Det var også Knoops oppdrag da hun skulle portrettere Bernt I. Eidsvig, for han er både embede, biskop av Oslo, og person.

– Her var det først og fremst biskopen som skulle portretteres. Jeg ville og skulle ikke male «Bernt». Jeg kom til bispegården for å male *biskopen* – og det gjorde jeg. Hans venner karakteriserte ham som «god», «snill» og «klok», og slik opplevde jeg ham i våre møter, sier Knoop.

Derfor valgte hun for eksempel den utstakte hånden fremfor at han holder Bibelen: Biskopen henvender seg til alle som ser på.

– Hånden er et symbol på ham og fortellingene om ham, forklarer Knoop.

PORTRETET BERØRER

Kunsthistoriker Therese Sjøvoll forteller til St. Olav magasin at vi i Helene Knoops portrett av biskop Bernt Eidsvig møter ham ansikt til ansikt. Blikket er vendt mot oss og hånden er åpen.

– Vi kjenner ham igjen, slik vi møter ham utenfor St. Olav domkirke etter høymessen. Klærne, våpenskjoldet, og biskopens verdighetstegn, som bisperingen og pektoralkorset, forteller at biskopen tilhører en lang tradisjon. I portrettet er biskopen tidløs og samtidig livaktig tilstede. Vi møter en nærværende biskop, og det berører, sier Sjøvoll. •

Helene Knoop

Født: 1979, i Drøbak

Yrke: Maler

Studier: Elev av og assistent for Reidar Finsrud (1998 – 2000), elev av Odd Nerdrum (2000 – 2003).

Stil: Knoop er del av en gruppe figurative malere i Norge som er opp tatt av patos, det skjønne og håndverket.

Utstillinger i utvalg: «Men», Oslo, 2020; Festspillutstillinger, Elverum, 2018; «Undercurrent», Bærum Kunstforening, 2016.

Maler også portrettene av John Willem Gran (1920 – 2008) og biskop Gerhard Schwenzer (f. 1938).

Nettsted: heleneknoop.com

Nytt lys på Pius XII:

REDDET 15.000 JØDER UNDER KRIGEN

Pave Pius XII (pave fra 1939 til 1958) reddet 15.000 jøder og fikk tidlig kjennskap til Holocaust, sier den tyske historikeren Michael Feldkamp som har gravd i Vatikanets arkiver.

Det er i et intervju med Vatikanradioen at Feldkamp legger frem sine opplysninger. Han forteller at pave Pius XII, (født Eugenio Pacelli, 1876-1958), allerede to måneder etter Wannsee-konferansen, i mars 1942, sendte en meddelelse til USAs president Roosevelt. Der advarte han mot at det «foregikk noe» i de krigsherjede områdene i Europa. Disse opplysningene skal amerikanerne ikke ha tatt til seg.

EGET KONTOR

I dag vet man «at det ikke er noen overdrivelse å påstå at Pius XII nesten daglig ble konfrontert med jødeforfølgelsene», sier Feldkamp. «Han fikk se alle rapporter. Han hadde innrettet et eget kontor i andre seksjon i statssekretariatet, hvor medarbeiderne utelukkende arbeidet med disse spørsmålene. Blant medarbeiderne her var monsignore Dominic Tardini og monsignore Dell' Acqua. Begge

ble senere kardinaler og kom til å spille en viktig rolle under Det annet Vatikanekonsil.»

De to var i ansvarsfulle posisjoner under Andre verdenskrig, var i nær kontakt med Pius XII, og informerte ham daglig om såvel forfølgelser som massedepotasjoner. «Og det interessante er at vi i dag kan fastslå at Pius XII reddet rundt 15.000 jøder, og dette gjennom sin personlige innsats. Det skjedde ved at han åpnet klostre og opphevet klausurer, slik at mennesker kunne gjemme seg der og få hjelp.»

Historiker Michael Feldkamp mener de nye opplysningene i Vatikanets arkiv viser at pave Pius XII ble godt informert.

«PAVEN SOM TIET»

Feldkamp har også offentliggjort informasjon om for eksempel nuntiaturet i Köln og det pavelige diplomati, samt bidrag til forholdet mellom Den katolske kirke og nasjonalsosialismen. Hans verk *Pius XII und Deutschland* fra år 2000, hadde som mål å gjøre det komplekse forskningsområdet tilgjengelig for en bredere leserkrets, og var også tenkt som et svar på John Cornwells bok *Pius XII – Der Papst, der geschwiegen hat* [Pius XII – paven som tiet, eng. originaltittel: Hitler's Pope].

Ifølge historiker Feldkamp kan man nå gjennom de nye dokumentene som er blitt tilgjengelige, få klarhet i flere tidligere usikre antagelser og påstander. Fremfor alt gjelder

det anklagene om at Pius XII ikke skal ha foretatt seg noe eller ha forblitt taus.

I intervjuet med Vatikanradioen sier Feldkamp: «Problemet med fortielsen kan ikke helt avfeies. Men virker det fornuftig og troverdig når vi nå vet at han gjennom hemmelige operasjoner så til at mennesker kunne holdes i skjul? Det gikk i flere tilfeller også så langt at pavens livvakter, det som er dagens sveitsergarde, havnet i slåsskamp med Waffen-SS og Wehrmachtssoldater, da de skulle skjule jøder i den romerske basilikaen Santa Maria Maggiore. Dette kan vi nå alle se og finne belegg for i arkivene.»

AVLEDENDE MANØVER

Paven måtte være forsiktig med å få offentlig oppmerksomhet om virksomheten han bedrev i det skjulte «ved å organisere protester eller ved å skrive protestbrev.»

Som avledende manøver førte han virkelige forhandlinger med tyske myndigheter og italiensk politi, ja også med Mussolini og med den italienske utenriksministeren. Pave Pius XII «forsøkte alltid å oppnå så mye som mulig gjennom forhandlinger», sier Feldkamp.

Historikeren betoner i intervjuet det nære vennskapet mellom Eugenio Pacelli (Pius XII) og Roosevelt - og med Konrad Adenauer, senere tysk forbundskansler. Dette vennskapet ble svært viktig etter andre verdenskrig. (Kathpress) •

De nordiske biskoper under ukens samling i Tromsø. (1. rekke fra v:) Biskop Bernt I. Eidsvig Can.Reg, Oslo, Apost. Nuntius, erkebiskop James Patrick Green, kardinal Anders Arborelius OCD, Stockholm, biskop Czeslaw Kozon, København, biskop Berislav Grgic, Tromsø. (2. rekke fra v.): p. Marco Pasinato (Administrator Helsinki), Sr. Anna Mirijam Kaschner cps (Generalsekretær), biskop Erik Varden O.C.S.O., Trondheim, biskop David Tencer OFMCap, Reykjavik, biskop em. Peter Bürcher, biskop em. Teemu Sippo, biskop William Kenney CP (Birmingham)

1 TROMSØ

Nordiske biskoper møttes i Tromsø

► Den nordiske bispekonferanse (NBK) startet mandag den 7. mars 2022 sitt vårmøte i Tromsø. Sist gang biskopene møttes i Tromsø var i 2013. Samtlige katolske biskoper i Norden var til stede, samt nuntius til de nordiske land, erkebiskop James Patrick Green. Møtet ble ledet av biskop Czeslaw Kozon av København, som er bispekonferansens formann. Biskop Berislav Grgić av Tromsø var vertskap for konferansen. Tirsdag 8. mars møtte biskopene den lutherske biskopen av Tromsø, Olav Øygard og hans kone Tone Norvang Øygard, og torsdag 10. mars feiret biskopene messe hos karmelittsøstrene i Tromsø. Møtet ble avsluttet fredag den 11. mars 2022.

2 TRONDHEIM

Foredrag i Birgittaklosteret

► Fra første lørdag i fastetiden 2022 og videre første lørdag i måneden, byr Birgittaklosteret i Trondheim på spennende foredrag. Først ut var biskop Erik Varden lørdag 5. mars med foredraget «Om hjertets bønn». Ønsket med foredragsserien er å gi troende og tilhørere åndelig påfyll i form av foredrag, tilbedelse og bønn. Foruten biskop Erik Varden, medvirker p. Joël Regnard, sr. Anne Elizabeth Sweet og p. Dominic T.V. Nguyen. Etter foredragene blir det mulighet til sosialt samvær med enkel servering og anledning til å stille foredragsholderne spørsmål. Programmet starter hver gang klokken 16. Les mer på: www.katolsk.no/nyheter/2022/03/foredrag-pa-birgittaklosteret

3 FREDRIKSTAD

NORDISKE FAMILIEDAGER 26.-29. MAI 2022

► Nordiske familiedager går av stabelen i slutten av mai 2022. Arrangementet er initiert av Den nordiske bispekonferanse, og har som tema «Kjærlighet i familien – en styrke for Kirken». Årets familiedager ønsker å tilby foreldre, barn, unge og gjerne også besteforeldre, fire dager med inspirerende foredrag, eukaristifeiringer, samtaler og familieaktiviteter sammen med noen av våre biskoper, i landlige omgivelser på Haugetun folkehøyskole utenfor Fredrikstad i Østfold. Antall deltakere er begrenset til 200. Offisielt språk på arrangementet vil være engelsk. Påmeldinger eller spørsmål kan sendes til nordicfamilydays@katolsk.no

Norge rundt

KART: FREEVECTORMAPS.COM

1

4 BERGEN

«BIOLOGISK OG MENNESKELIG MANGFOLD I KRISTNE RAMMER»

► Fredag 11. februar arrangerte Skolekontoret seminaret «Biologisk og menneskelig mangfold i kristne rammer» for blant andre lærere ved de katolske skolene i Norge. Arrangementet ble lagt til St. Paul skole i Bergen. «Bakgrunnen for seminaret var at temaet kjønnsinkongruens fortsatt må sies å være nytt og derfor ukjent for mange lærere», sier Oslo katolske bispedømmes skoleråd, Anne-Rigmor Stock Evje. «Begrepet knyttes til kjønnsidentitet, som i løpet av de siste årene har kommet inn i skolens læreplaner. Lærerne er dermed pålagt å undervise i emner de ikke har fått innføring i. Av den grunn, og fordi vi opplever at stadig flere elever sliter med identitetsproblematikk, vokste ideen frem om at skolekontoret burde arrangere et seminar om temaet,» sier skoleråden.

5 KRISTIANSAND

«Har du hørt det?»

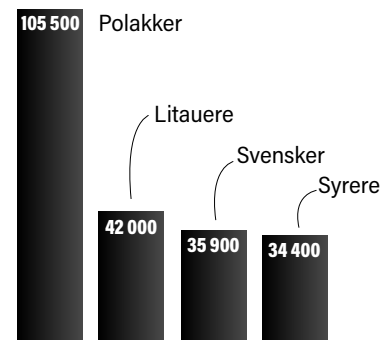
► I palmehelgen fremfører barn og ungdom i St. Ansgar menighet i Kristiansand det kristne syngespillet «Har du hørt det?» Alf Georg Østebrots syngespill er svært populært, og har vært oppført på en rekke skoler i Norge. I Kristiansand fremføres påskespillet lørdag 9. april kl. 13 og søndag 10. april kl. 11.

6 OSLO

Flere søker Kirken

► Krigen i Ukraina har medført at flere søker ly, trøst og styrke i Kirken, også i Norge. Ukrainske Lesya og Oksana Biletska sier til katolsk.no at de har sett flere nye ansikter den siste tiden. Ukrainske pater Myron Kuspys i St. Hallvard menighet i Oslo, bekrefter at flere nå kommer til messe og bønn, og at han håper det kan føre til noe varig. Pater Myron forteller at de ber om at Gud skal omvende russernes hjerter slik at soldatene reiser hjem og færre vil miste livet.

NORGE

Stadig flere polske innvandrere i Norge

► Polakker er den innvandrerguppen i Norge som økte mest i antall det siste året, viser nye tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Ved inngangen til 2022 bodde det 3.300 flere polakker i Norge enn et år tidligere. Ved årsskiftet bodde det 105.500 innvandrere i Norge med bakgrunn fra Polen, som med det var den klart største gruppen. Litauerne, som er den nest største gruppen, talte 42.000 bosatte personer, med svensker og syrere på de neste plassene med henholdsvis 35.900 og 34.400. De to kategoriene «innvandrere» og «norskfødte med innvandrerforeldre», utgjorde ved årsskiftet til sammen over én million personer. Gruppen «innvandrere» utgjør nå 819.400 personer, eller 15,1 prosent av befolkningen.

1 SRI LANKA

Sri Lankas katolikker mot ny antiterrorlov

► Katolske prestere, ordensfolk og menneskerettsaktivister har henvendt seg til høyesterett i Sri Lanka. De krever opphevelse av antiterrorloven PTA. «De siste 40 årene har et stort antall srilankesere blitt «terrorisert» av denne loven», sier den katolske menneskerettsaktivisten Ruki Fernando (bildet) til det asiatiske nyhetsbyrået UcaNews. Regjeringens nylige endringer av loven «ser ikke ut til å ha som mål å garantere rettighetene, verdigheten og velstanden til det srilankesiske folket, men er snarere et forsøk på å berolige EU gjennom tomme handlinger og prat,» sier Fernando. Den over 40 år gamle PTA-loven gjør det mulig for myndighetene å holde mistenkte i varetekt uten rettslig overprøving i flere år. Et landsomfattende opprop under tittelen «Rettferdighet for alle» har som mål å avskaffe loven. Blant de første som signerte var kardinal Malcolm Ranjith, katolsk erkebiskop av hovedstaden Colombo. (Kathpress)

3 FRANKRIKE

Verdens eldste nonne fylte 118 år

► Søster André Randon er den eldste katolske ordenssøsteren i verden. Fredag 11. februar 2022 fylte hun 118 år. Søster André er født 1904 i Alès i Sør-Frankrike. Hun har opplevd ti paver, tre franske republikker og den tyske okkupasjonen under andre verdenskrig. Hun konverterte til Den katolske kirke, ble døpt og mottok sin første hellige kommunion i Paris i 1923. I 1944 ble hun vincentinernonne i Paris-klosteret Maison des Filles de la Charité. Søster André er den eldste person som vites å ha blitt rammet av covid-19, som hun overstod uten å ha utviklet symptomer. Den til nå eldste tyske ordenssøsteren, Konrada Huber, døde i mai 2019 i en alder av 110 år. (cbr/KNA/wikipedia)

Verden
rundt

2 TYSKLAND

1700-talls munke laget eget fasteøl

► I den 40 dager lange fastetiden forsøker katolikker å avstå fra, eller redusere bruken av, søtsaker, kjøtt, alkohol, tobakk og andre former for fornøyer. Men visste du at katolske munke engang brygget eget øl for å kunne overholde fastebudene? På 1600-tallet flyttet paulaner-munke, (orden oppkalt etter apostelen Paulus), fra Sør-Italia til klosteret Neudeck ob der Au i Bayern. De trengte å innta noe annet enn bare vann i fastetiden, og så hen til et vanlig produkt i regionen: øl. Dermed brygget de «en uvanlig sterk drikk», et sterkt bakkøl, fullt av karbohydrater og næringsstoffer fordi «flytende brød ikke bryter fasten.» Ølet ble kalt «Salvator», Frelser, og ble starten på Paulaner-bryggeriet i 1634. Paulaner-ølet selges nå i 70 land, og serveres i store drikkekar under oktoberfesten i München – og hadde altså sin opprinnelse i overholdelse av botsforpliktelse. (CNA)

4 VATIKANET

Vatikanets kokk løfter på lokket

► Sergio Dussin har i mer enn 20 år regelmessig blitt kalt inn til Vatikanet for å lage mat i Den pavelige residensen. Nå forteller han at det mest minneverdige måltidet han laget var da pave Frans inviterte 1.500 fattige i Roma til middag. «Jeg takker aldri nei når de spør. Noen store hemmeligheter i kjøkkenet har jeg ikke, ut over at jeg helst bruker sesongens kortreiste råvarer», sier han til nettstedet Aleteia. Men han kan røpe at pave Johannes Paul II elsket asparges, at pave Benedikt frydet seg over en Sachertorte (østerriksk sjokoladecake) og at pave Frans foretrekker brød og ost, eller en god pizza. I Dussins restaurant er en rett viet pave Frans: «Ravioli papa Francesco». (Aleteia/KM)

6 NEDERLAND

Designerbrødre

► Brødrene i trappistklosteret La Trappe i Nederland har innledet et noe spesielt samarbeide med klesmerket G-Star. Sammen har de spesialdesignet et skapular, (skulderstykke på ordensdrakt som henger ned over bryst og rygg), i økologisk denim. Broder Isaac, prior på klosteret og sjef for det velkjente ølbrggeriet La Trappe, synes samarbeidet er flott. «Klærne er utviklet i respekt for vår planet og menneskene som bor på den. Dette er helt i tråd med vårt klosterliv.» Foruten økologisk bomull, er stoffet også farget uten skadelige kjemikalier og vasket uten å sløse med vann. Og den er laget slik at det skal bli så lite reststoff som mulig. (KM)

5 MYANMAR

EN SØSTER SOM LYTTES TIL

► Søster Ann Rose Nu Tawng i Myanmar er, ifølge BBC, en av de mest innflytelsesrike kvinnene i 2021. I mars i fjor gikk bilder av henne verden rundt, da hun bøyd seg på kne foran væpnet politi og ba dem om ikke å bruke vold mot demonstrantene som var i en katolsk kirke rett ved. «Som ordensøster har hun i 20 år tjent sine medmennesker,» skriver BBC. «Med et trist hjerte har jeg vært vitne til alt som er skjedd i Myanmar. Om jeg kunne gjøre noe, skulle jeg løslate alle uskyldige fra fengslene og oppheve all diskriminering,» sier sr. Ann Rose Nu Tawng. (BBC/KM)

VERDEN

22 katolske misjonærer drept i 2021

► En oversikt fra Fides, Vatikanets informasjonstjeneste for misjon, viser at i alt 22 misjonærer døde i tjeneste i fjor. 13 prestere, en ordensbror, to søstre og seks lekfolk mistet livet på grunn av sin tro i 2021. 11 av dem ble myrdet i Afrika etter forutgående voldshandlinger. Ifølge Fides døde 20 misjonærer i 2020 i aktiv tjeneste. I 20 års-perioden 2000-2020 har i alt 536 mistet livet i pastoral tjeneste, det vil si rundt 27 i året. Fem av dem var biskoper. (Fides)

Ukraina vil ha behov for langvarig hjelp

Russlands angrep på Ukraina har siden 24. februar skapt enorme behov for humanitær hjelp. Caritas forbereder seg på at dette blir en langvarig krise som vil kreve hjelp til Ukraina og landene rundt.

AV ANETTE SKOMSØY, SENIORRÅDGIVER KOMMUNIKASJON I CARITAS NORGE

FN anslår at tolv millioner mennesker i Ukraina vil ha behov for hjelp og beskyttelse, mens fire millioner ukrainske flyktninger vil trenge det samme i nabolandene de neste månedene.

REDDER LIV

Med en fortløpende vurdering av sikkerhetssituasjonen, har Caritas Ukraina opprettholdt og tilpasset hjelpearbeidet helt siden krigen startet. De redder liv ved å dele ut mat, vann, medisiner, varme tepper og hygieneartikler til internt fordrevne og befolkningen i krigssonen.

De sørger også for trygge fluktruter over hele landet og tilbyr husly til flyktningene i kirker og andre lokaler som kan brukes til hvile og overnatting. Her får de også noe varmt å spise og drikke, helsehjelp og informasjon om hvor det er trygt å bevege seg videre.

CARITAS I NABOLANDENE

I midten av mars var 2,5 millioner flyktet ut av landet ifølge FN, og tallet kan stige til 10 millioner. Hundretusenvis av familier er brutt opp ettersom fedre og sønner må være igjen

“

I midten av mars var 2,5 millioner flyktet ut av landet ifølge FN, og tallet kan stige til 10 millioner.

”

for å kjempe. Dette er traumatisk for alle, men spesielt for barna som Caritas gjør sitt beste for å hjelpe gjennom psykososial støtte og andre aktiviteter.

Caritas i Polen, Romania, Moldova, Ungarn og Slovakia har satt opp mottakssentre langs grensene i samarbeid med sine lands myndigheter og mobilisert et stort antall frivillige.

FIKK TILBAKE VARMEN HOS CARITAS

Som nevnt er de aller fleste flyktninger kvinner og barn.

En av dem er Ludmilla Beshnejeva (28) som kunne krysse den polske grensen etter fem dager på flukt fra Odessa med sine tre barn.

Da russiske soldater begynte å marsjere inn i byen ved Svartehavet, forstod hun at det hastet å komme seg bort. Den raskeste måten å komme seg i trygghet på, var toget til byen Lviv helt i vest. Her tilbrakte hun og de tre barna – tre måneder gamle Victoria og tvillingene Nastia og Konstantin på fem år - en natt hos venner. De ventet med å krysse grensen til situasjonen hadde roet seg litt. Hun fulgte med på nyhetene fra dag til dag, og var redd

OMSORG: I teltet til Caritas Polen fikk Ludmilla og barna tilbake varmen. Her med datteren Victoria i armene. FOTO: Caritas International.

UNDERVEIS: Ludmilla og barna i minibussen til Caritas Polen – på vei til et trygt sted for natten. FOTO: Caritas International.

og barna var kalde og sultne. Heldigvis fant de frem til teltet som Caritas Polen har satt opp, og som fungerer som et mottakssenter. Der fikk de et lite pusterom og tilbake varmen. Frivillige sørget for at de fikk noe varmt å spise og drikke.

Deretter ble det organisert overnatting på en lokal skole. Ludmilla og barna ble fraktet dit av en minibuss som går i skyttel mellom mottakssenteret og lokale overnattingssteder. Etter fem dager på reise kunne de endelig sove trygt og godt.

HVA GJØR CARITAS NORGE?

Caritas Norge jobber for å få ut informasjon om den humanitære krisa i Ukraina og nabolandene. Vi samler inn penger for å styrke våre Caritas-partnere langs grensen til Ukraina, slik at de kan øke sin innsats. Vi har også sendt ansatte til Polen for å bistå i hjelpearbeidet. •

INNSATS: Ansatte og frivillige i Caritas Ukraina deler ut suppe og smørbrød langs flukrutene. FOTO: Caritas International.

for at de kunne bli stående og vente på grensen i minusgrader.

KALDE OG DESORIENTERTE

Torsdag 3. mars, en uke etter Russlands invasjon, bestemte hun seg for å ta sjansen. En bekjent kjørte dem nærmere grensen. Kort tid etter fant de en buss som fraktet familier over til Polen. De kom med og forlot sitt gamle liv.

Etter to timer, i en iskald buss, var de fremme i grensebyen Przemysl. Ludmilla var desorientert

I bønn og solidaritet med
befolkningen i Ukraina

Vipps: 91337 (merk: Ukraina)

SMS: Krise til 2160 (250 kr)

Gavekonto: 8200.01.93433 (merk: Ukraina)

Tusen takk!

Caritas
Norge

Salmenes bok: En kilde til troslivet – 1

Vi begynner her en serie der Helge Erik Solberg tar for seg noen av de gammeltestamentlige salmene som benyttes i tidebønnene *Laudes* og *Vesper*.

SALME 5

Til deg retter jeg min bønn

- 2 Herre, lytt til mitt ord,
vend øret til min klage.
- 3 Hør mitt rop om hjelp, min konge og min Gud,
til deg retter jeg min bønn.
- 4 Om morgenen hører du min røst,
tidlig står jeg for ditt åsyn og venter.
- 5 Du er ingen Gud som tåler spott,
den onde får ikke gjeste deg.
- 6 Ingen dåre tør stå frem for dine øyne,
du hater hver udådsmann.
- 7 Du lar løgneren gå til grunne,
for sviker og voldsmann har Herren avsky.
- 8 Men ved din store miskunn vil jeg gå inn i ditt hus,
vendt mot ditt hellige tempel tilbe i ærefrykt.
- 9 Herre, led meg i din rettferd for mine fienders skyld,
jevn veien foran meg.
- 10 Det finnes ikke sannhet i deres munn,
deres indre er fullt av forderv.
Deres strupe er en åpen grav,
glatt er deres tunge.
- 11 Døm dem skyldige, Gud,
la dem falle for sine onde planer!
Driv dem bort og spre dem,
for stor er deres synd, de har gjort opprør mot deg.
- 12 Alle du tar i ditt vern,
skal glede seg og juble i all tid.
Du beskytter dem,
og de fryder seg i deg, de som elsker ditt navn.
- 13 Du velsigner den rettferdige, Herre,
din nåde dekker ham som et skjold.

KOMMENTAR: HELGE ERIK SOLBERG

Salmenes bok i Det gamle testamentet rommer 150 svært varierte tekster. De ble brukt i tempelliturgien i Jerusalem og sikkert også i synagogenes gudstjenester. Antakelig var salmene også viktige elementer i israelitenes personlige bønner. Kirken har arvet denne rike salmeskatten og bruker tekstene i messeliturgien, i tidebønnene og til personlig meditasjon og bønn.

Salme 5 er et godt eksempel på en *intim* dialog med Vår Herre. Den er en *individuell klagesalme*, hvor vi møter en person som i sin nød roper til Gud [v 2-3] og venter på hans svar [v 4] og hjelp [v 9]. Salmen ser ut til å være en klage som rettes til en dommer [v 11]. Ordinært har en dommer rang over klageren, og prosedyren er oftest nokså formell. Men slik er det ikke her. Den bedende synes å stå i et intimt jeg-du-forhold til den dømmende Gud: *til deg retter jeg min bønn* [v 3].

Karakteristisk for mange av disse salmene er den tette *dialog* med Gud. Det gjelder enten man ber alene eller i fellesskap med andre i messeliturgien eller tidebønnene. Bønn er en eller flere personer som samtaler med en personlig Gud. Man sier «du» til hverandre. Av og til ytrer den bedende seg og Gud lytter, andre ganger er rollene motsatt.

Motsatt? Vi minnes profetens ord: *Sannelig, du er en Gud som skjuler seg, Israels Gud og frelser* [Jes 45:15]. Hvordan kan en skjult Gud tale i dialogen? Her er tre momenter til et svar:

1) Salmene er bibelske tekster, Guds ord til oss, selv om de er forfattet av mennesker og derfor preget av salmistens person, skrivestil og situasjon. Det kan være vanskelig å gripe det guddommelige budskapet som er gjemt i alt det menneskelige. Salmene er skrevet i en historisk, kulturell og religiøs sammenheng som ikke lenger er vår. Derfor må vi bruke innlevelse og fantasi. Litt saklig informasjon om salmene kan også hjelpe.

2) Vi har en hjelper: *Men Talsmannen, Den hellige Ånd, som Far skal sende i mitt navn, skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere* [Joh 14:26]. Den hellige Ånd er aktiv når vi ber med åpent sinn og god vilje. Når tekstene berører våre følelser, når de motiverer vår vilje, når vi blir inspirert til dype tanker, ja, da kan vi se på det som resultat av Guds bidrag til dialogen.

3) I andre salmer finner vi ofte noe som ser ut som direkte sitater av Guds tale, og da kan vi jo ta dem til oss slik de står skrevet.

Den andre parten i dialogen er altså oss selv. Teresa av Avila skriver noen kloke ord om det: *Forestill dere at Herren*

er ved siden av dere. Hun peker på begge parter i dialogen, «her er jeg» og «der er du, Gud». Vi skal være nærværende, og i vårt indre gripe Gud. Det krever en viss innsats.

Det er bare altfor lett å lese eller resitere en salme på samme måte som en hvilken som helst annen tekst. Da har vi et *jeg-den*-forhold til salmen. Da blir det ingen dialog. Av og til har vi oppmerksomheten et helt annet sted. Da blir ordene vi resiterer bare noe som strømmer ut i det tomme rom.

Men en bønn bedt med god vilje og de rette intensjoner vil sikkert bli hørt av Gud, selv om vi selv ikke er helt mentalt nærværende. Vi må ikke stresse og gjøre bønnene til prestasjonsjakt.

Hva hvis deler av salmen ikke sier oss noe? Kanskje vi ikke forstår den eller ikke er enige i dens tilsynelatende budskap. Hvordan kan en slik tekst bli til en dialog med Gud? Det kan gjelde dagens salme. Kan vi forstå salme 5 eller identifisere oss med den klagen som vi blir presentert for der?

Motstanderne er spottere, onde, dårer, udådsmenn, løgnere, svikere og voldsmenn [vv 57,10], men vi får ikke vite hvem de er og hva de har gjort. Dette har den fordel at vi selv kan legge det som plager oss inn i teksten, og gjøre den mer personlig. Eller vi kan la bønnen gi stemme til familie, venner eller kolleger som har det vondt.

Andre ganger kan vi utvide perspektivet. Kristne kan bli motarbeidet og også utsatt for vold. De kan bli forfulgt, jaget på flukt, fengslet og til og med drept. Martyriet er en realitet også i vår tid. Når vi i medfølelse identifiserer oss med lidende medkristne, kan salme 5 bli en fin forbønn.

Av og til er det ikke mennesker som er plagen eller trusselen. Det kan også være klima, naturkatastrofer, epidemier eller samfunnsproblemer. Eller vi kan selv slite tungt med sorg, smerter, sykdom, arbeidsløshet eller dårlig økonomi. Da kan de onde personene, som salmen nevner, stå som symboler eller metaforer for disse vanskelighetene, vi «personifiserer» problemene.

Det er vanlig at de bibelske klagesalmene har noe oppmuntrende å si til slutt. Slik er det også i salme 5, hvor de to siste versene trøster oss. De uttrykker *tillit*; Gud kommer oss til hjelp. •

Mer stoff om salmene kan du finne på nettstedet [Lytt til min røst i dag](#) [he-salmekommentar.com](#), som inneholder innledninger og kommentarer til de salmene som benyttes i tidebønnenes laudes og vesper.

POLEN OG NORGE: SAMARBEID OG VENNSKAP

Samarbeidsviljen lyste fra de to statsministrene Jonas Gahr Støre og Mateusz Morawiecki da Polens statsminister besøkte Oslo i begynnelsen av mars.

Situasjonen i Ukraina sto naturligvis i fokus i samtalen mellom de to. Polens statsminister Mateusz Morawiecki berømmet privatpersoner som bidrar med evakueringen av flyktninger fra Ukraina.

SAMLET ANSVAR

– Det er vårt samlede ansvar å håndtere og løse denne enorme humanitære krisen. Jeg ønsker å takke privatpersoner, organisasjoner og bedrifter som bidrar til å løse denne krisen, sa Morawiecki i Oslo.

Samtidig takket han sin norske kollega for støtten.

– Statsminister Støre forklarte til meg i dag hvordan Norge skal forholde seg til denne krisen. Jeg vil takke Støre for hans støtte til flere av våre organisasjoner.

NORSK GASSEKSPORT

Et annet viktig tema var norsk gass.

Morawiecki fremhevet overfor norsk presse at det er viktig for Polen å få uavhengighet fra russisk energi. Den polske statsministeren sa at norsk gass spiller en viktig rolle i det arbeidet.

Innen slutten av året vil rørledningen «Baltic pipe» stå klar og kunne levere norsk gass til Polen. «Baltic Pipe» er en kommende gassrørledning på 800–950 kilometer, som skal frakte ti milliarder kubikkmeter gass årlig fra de norske gassfeltene i Nordsjøen gjennom Danmark og videre til Polen. (©NTB) •

VENNSKAPSLAND: Statsminister Jonas Gahr Støre i møte med Polens statsminister Mateusz Morawiecki i Oslo i mars. Foto: Stian Lysberg Solum/NTB

En høylytt utmeldelse

Rett før jul skrev Ole Martin Holte, tidligere fransiskaner, nå gift familiefar og «psykoterapeut, sosionom og forfatter», en kronikk med tittelen «Kjære katolske kirke: Etter 28 år skilles våre veier». Den ble offentliggjort både i Aftenposten og på Facebook. (www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/JxRrr6/kjaere-katolske-kirke-etter-28-aar-skilles-vaare-veier).

I artikkelen begrunner han hvorfor han forlater Den katolske kirke. I krasse ordelag anklager han Kirken for seksualangst, homofobi og overgrep mot barn. Kirken må «slippe til kvinnelige prester», «la prester få gifte seg» og slutte å «undertrykke de troende». Artikkelen avslutter slik: «Jeg har vært engstelig for å skrive denne kronikken. Redd for reaksjoner fra kirkens mektige menn. Redd for at mine meninger skal bli umyndiggjort. Men jeg gjør det likevel.»

JEG ER IKKE ALENE om å ha reagert på tekstens formuleringer eller om behovet for å ta til motmæle. For dette var sannelig et kunststykke i å trampe over personer, å trække på mennesker, på tidligere samarbeidspartnere, på de mange praktiserende og trofaste troende og ikke minst på alt de holder hellig, det være seg det hellige ved Kirken eller selveste den Hellige Treenighet!

Jeg har fått mange henvendelser – ikke fra «mektige menn», ikke fra lekfolk som «lyder presten», men fra «vanlige» katolsk troende som er opprørte, såret og svært lei seg. De føler seg maktesløse fordi de fornemmer at for dem er dette bildet av Kirken ugjenkjennelig, at teksten gir næring til alt det vi så ofte møter rundt oss av vankunne og fordommer, samtidig som det oppleves vanskelig å sette ord på *hvordan* og *hvorfor* dette

blir så feil. Det er ikke intellektuelt, det er erfart, og de har ikke den makt-posisjonen en «psykoterapeut, sosionom og forfatter» kan påberope seg. Så la meg prøve å trekke frem noen momenter i disse reaksjonene.

Der vil alltid være personer som forlater Kirken av ulike og for dem nødvendige årsaker. Det må vi respektere. Noe annet er å slå det opp med brask og bram over en helside i Aftenposten som «godt nytt» tre dager før julehøytiden og samtidig flagge det på Facebook for alt det er verdt. Og en lur på; hvorfor? Hva mener Holte at hans «kronikk» kan bidra med og tilføre utover alt det som har vært sagt og skrevet både innenfor og utenfor Kirken om disse tema i flere årtier nå?

Holte bruker sine 28 år i Kirken, sine 8 år som fransiskanerbror («munk»), og sine evige, men brutte løfter som argument for at dette vet han *alt* om, han kjenner

det *innenfra*. Men nå er det jo slik at mange av oss som *ikke* gjenkjenner hans bilde av Kirken og dens teologi, *også* kjenner den innenfra: Vi har arbeidet og vært tette på mange kirkelige sammenhenger, vi har erfaringer fra klosterlivet både fra innsiden og utsiden, og vi har ikke bare 28, men både 30 og 40 og 50 års fartstid i Kirken. Så akkurat

den type argumentasjon, hvor tid og offisiell tilhørighet brukes som et trumfkort, kan nok legges til side.

TEKSTENS BAKTEPPE ER de mange overgrepsskandalene. Tror virkelig ikke Holte at enhver (katolsk) troende tar dette inn over seg som en smertelig sorg, like til at det går på troen løs? At vi ikke er fortvilet over den lidelsen ofrene er påført? At vi ikke ønsker at dette skal løftes frem i fullt dagslys? Holte trenger ikke å være engstelig for at en ikke tør «diskutere dette i offentligheten»

«Hva mener Holte at hans kronikk kan bidra med og tilføre utover alt det som har vært sagt og skrevet både innenfor og utenfor Kirken om disse tema i flere årtier nå?»

MAGDALENE THOMASSEN er professor i filosofi ved VID vitenskapelige høyskole i Oslo. Hun har sin doktorgrad fra Sorbonne-universitetet i Paris, og har publisert bøker og artikler innenfor fagområdene religionsfilosofi, kunnskaps-teori, etikk og livssyn.

(FB) – diskusjonene har runget høyt de siste 10-20 årene. Det har heller ikke bare vært diskutert, det har også vært *handlet*. Og det har hatt virkninger. En av verdens ledende eksperter innenfor feltet seksuelle overgrep, professor Hans Zollner påpeker i et intervju i St. Olav magasin nr. 4 / 2021 at antall overgrepssaker «har gått sterkt ned de stedene hvor det er satt inn forebyggende tiltak. Det viser at det nytter».

Holte har et enkelt svar på hvorfor overgrep har kunnet skje: Det er fordi Kirken «har et grunnleggende seksualitetsproblem». I det kirkelige «systemet», sier han, «er seksualitet og forholdet mellom mann og kvinne blitt tabuisert». En merkelig påstand: *tabuisert*? Vanligvis er anklagen den motsatte; forholdet mellom mann og kvinne er blitt *idealisert*, og det på bekostning av andre typer relasjoner, herunder likekjønnede samlivsformer. Han trekker selv frem Den katolske kirkes Katekisme som belegg for at homofili fordømmes på en måte som bare øker «seksualitetsproblemet». Litt underlig da at når Katekismen beskriver forholdet mann-kvinne og seksualitet som noe «positivt og verdifullt» og «en kilde til glede og nytelse», har plutselig Katekismens ord ingen betydning.

Ifølge Holte er det ene og alene fordi egen seksualitet må fornektes og undertrykkes at det har «oppstått en praksis og kultur der katolske prester, biskoper og andre kirkelig ansatte har latt det gå ut over barn». Hans Zollner påpeker derimot at «du kan sitere hvilken som helst vitenskapelig rapport eller regjeringsrapport der ute: Alle sier at sølibatet ikke forårsaker misbruket». En kan gjerne diskutere sølibatet i Kirken, men det er altså en helt annen diskusjon.

NÅR DET GJELDER OVERGREP, er *tall* egentlig helt irrelevante. Ett eneste overgrep er ett for mye. Men når tall nå engang trekkes inn i debattene, må en kunne

nevne at statistisk sett er de aller fleste overgripere gifte heterofile menn og fedre. Vi vil vel ikke avvikle ekteskapet av den grunn? Zollner konstaterer at «99,8 prosent av alle overgripere lever ikke et valgt sølibatliv. Og minst 95 prosent av alle prester er ikke overgripere. Over de siste 10 til 20 årene, avhengig av land, har prosentandelen med overgripere blant geistlige dessuten falt fra fem prosent til nesten null.»

På Facebook har Holte fått flere ti-talls «likes» og ros for å være modig. Det oppfattes jo slik fordi han selv har gått så sterkt ut med at han har vært «engstelig for å skrive denne kronikken. Redd for reaksjoner fra kirkens mektige menn.» Og en undres igjen; hvilke «mektige menn» tenker han vil reagere? Er det biskopen? generalvikaren? sognepresten? eller paven selv? Og hvilke reaksjoner eller represalier ser han for seg? Vi vanlige langtids-praktiserende katolikker stiller oss uforstående også til dette; at våre erfaringer, reaksjoner og tanker ikke skulle kunne deles og uttales i Kirken, og at de skulle bli møtt med ugyldiggjørende og/eller straffende reaksjoner. Det er fjernt fra hva vi har erfart.

IFØLGE HOLTE er «Hemmelighold, arroganse og maktutøvelse [...] den katolske kirkes hellige treenighet». En slik treenighet er det vel ingen som vil gi sin tilslutning. For min egen del forblir jeg i Kirken fordi den, tvers gjennom hva som også er av svik og mørke, formidler lyset av nettopp den Treenige Guds altomfavnende og kjærlige nærvær i verden.

Magdalene Thomassen
Magdalene Thomassen

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

NAVN: Krzysztof Frymarkiewicz
ALDER: 37 år
FRA: Polen
ANSATT: kokk/avdelingsleder i Bølgen bad & aktivitetssenter i Drøbak

Hvilken rett anbefaler du til søndagsmiddag?

Panerte svinekoteletter. Det er en smakfull rett som er enkel å tilbrede.

Hvorfor anbefaler du denne retten?

Det er en klassisk rett som jeg har vokst opp med. I tillegg er det faktisk også en favoritt blant mange profesjonelle kokker – jeg kjenner miljøet. For meg finnes det ikke noe bedre enn tradisjonell polsk svinekotelett-middag.

Noen mener at denne retten er en versjon av den tyske og østerrikske schnitzel?

Det er mulig, men de østerrikske schnitzlene er laget av kalvekjøtt. Polske koteletter er derimot laget av svinekjøtt. Mange tror også at det er en gammel polsk rett, men i virkeligheten er den ganske ny og dukket ikke opp før i andre halvdel av 1800-tallet. I det gamle polske kjøkkenet ble svinekjøtt ikke særlig verdsatt og sjelden brukt. Den dukket opp på polske bord da det ble mote å spise fransk og tysk mat. Det var også viktig at svinekjøtt var billigere enn kalvekjøtt.

Hvordan anbefaler du at panerte svinekoteletter skal serveres?

De skal serveres varme, med kokte ny-poteter med dill og med en agurksalat. I stedet for agurksalat kan det også være kokte rødbeter eller syltede rødbeter med pepperrot. Noen serverer den også med fersk crispisalat med fløte, fersk kålsalat eller kokt kål.

Hvordan lages de perfekte svinekoteletter?

Kvaliteten på kjøttet er avgjørende. Det er også viktig å lage mat med kjærlighet. Maten tilberedt med kjærlighet smaker virkelig bedre. Uansett hvor jeg lager mat, prøver jeg å gjengi/gjenskape smakene fra barndommen min.

Hva pleier familien din å spise på søndager?

Koteletter, ungarske potetpannekaker, panert kyllingbryst og laks med grønnsaker. Vi liker variert mat.

Panerte svine- koteletter

DU TRENGER (4 PERS. NB. INNEHOLDER GLUTEN):

- 4 svinekoteletter (uten ben)
- salt og svart pepper etter smak
- 1 løk
- ca. 1 kopp hvetemel
- 1–2 egg (slått med 1 teskje melk)
- ca. 1 kopp grillmel
- smult til baking (eller klaret smør, olje)

Start med å skjære vekk benet i kjøttet. Bank det så til 1/4-tommers tykkelse. Strø begge sider med pepper. Legg kjøttet i en bolle med hakket løk, hell melk over, og la det stå til kjøling i 24 timer. Melken og løken mykgjør kjøttet og fjerner lukten som plager noen.

Tørk av kotelettene med kjøkkenpapir. Tilbered en panering i tre skåler: én skål med sammenspet egg (pisk egget lett med en gaffel, eventuelt med litt melk) tilsatt salt og pepper, én skål med mel, og en skål med grillmel.

Vend kotelettene i mel, deretter egg, deretter grillmel. Sett en stekepanne på medium sterk varme, med litt smult eller er klaret smør. Du kan også bruke olje, men smult gir mer smak. Stek ca. 5 til 7 minutter på hver side til kjøttet er gyldent.

Serveres varme med kokte dillpoteter og en agurksalat.

Agurksalat

Denne agurksalaten passer ikke bare sammen med svinekoteletter. Den er perfekt til det meste av både kjøtt og fisk.

DU TRENGER (4 PERS.)

- ca. 500 g agurker (slangeagurk eller drueagurk)
- salt og svart pepper etter smak
- litt dill
- ca. 4 ss sæterrømme eller crème fraîche
- 1 ss eddik
- litt sukker

Vask agurker og skjær den i tynne skiver. Hvis du vil, kan du skrelle av det meste av skallet, men det er ikke nødvendig. Legg den i en bolle, og tilsett ganske mye salt og pepper og en spiseskje eddik.

La stå i minst en halvtime. Deretter presser du saften helt ut (vannet i agurken frigjøres under påvirkning av saltet).

Tilsett så seterrømme eller crème fraîche. Bland alle ingrediensene og smak til med litt salt pepper, sukker og dill.

Tips!
Server kotelettene med hjemmelaget agurksalat!

40 påskenenøtter

VED: JON SELÅS OG MATS TANDE

1. Vi regner oftest med at Jesu virksomhet strekker seg over tre år, ettersom et av evangeliene – men bare ett! – uttrykkelig nevner at Jesus «dro opp til Jerusalem» (for å feire den jødiske påsken) tre ganger. Hvilket av evangeliene er dette?

- a) Matteus b) Lukas c) Johannes

2. Hva var det egentlig den jødiske påsken – pesach – ble feiret til minne om?

- a) Utvandringen fra Egypt b) Innvandring til «Det lovede landet» c) Befrielsen fra Babylon.

3. Den stille uke innledes med palme-søndag. Hvorfor kalles dagen det?

- a) Veien inn til Jerusalem var omkranset av palmer b) Palmer var Jesu yndlingsstre. c) Folk strødde palmeblader på veien foran Jesus.

4. Hvorfor kalles skjærtorsdag («skjær» betyr «ren») akkurat det?

- a) Påskefeiringen betydde renselse for dem som deltok b) Til minne om at Jesus vasket disiplenes føtter c) Fordi dagen innledet Jesu egentlige forsoningsverk.

5. Den jødiske påskefeiringen ble innledet av et fast ritual, som også Jesus og disiplene hans gjennomførte inne i Jerusalem. Hva var det?

- a) At alle gikk opp trappen til tempelet. b) De spiste et spesielt påskemåltid sammen c) bestemte salmer ble sunget.

6. Hva betyr «nattverd»?

- a) Kveldsmat b) Nattevåking c) Nattevakt.

7. Før Jesus blir tatt til fange, går han inn i en hage for å be. Hva het hagen?

- a) Getsemane b) Sions hage c) Davids hage

8. Hvilket tegn var det den forrådende disippelen brukte til vaktstyrken, for å identifisere Jesus – som de skulle arrestere?

- a) Han pekte ham ut b) Han kysset ham c) Han kastet en stein på ham.

9. Hva het disippelen som kom til å forråde Jesus?

- a) Tomas b) Mattias c) Judas

10. Vi vet det oppsto noen tumulter under arrestasjonen, fordi en av Jesu disipler hugg øret av en prestelig tjener med sverdet sitt. Hva het denne tjeneren?

- a) Malkos b) Annas c) Mattias.

11. Etter at Jesus var arrestert, ble han først ført frem for «Det høye råd». Hva var egentlig det?

- a) Et slags «formannskap» i Jerusalem b) Et triumvirat av verdslige og religiøse ledere. c) Jødernes øverste religiøse lederskap.

12. Deretter ble Jesus fremstilt for Pontius Pilatus. Hvem var han?

- a) En dommer. b) Den øverste leder for den romerske okkupasjonsmakten c) Jérusalemets rikeste mann.

13. Hvorfor var det nødvendig å involvere Pilatus?

- a) Det var han som kunne avsi en dødsdom b) For at det skulle bli full enighet om dødsdommen c) Han eide retterstedet.

14. Pilatus ønsket ikke å dømme Jesus til døden, men gjorde det likevel. Hvorfor?

- a) Spåmenn rådet dem fra det, men det ble oversett. b) Henrettelsen ble rett og slett et «folkekrav» som Pilatus ikke ønsket å sette seg mot. c) Jurister var i tvil, men mente det ikke strengt tatt var mot Romerretten.

15. Jesu vandring til retterstedet, Golgata, skjedde på Via Dolorosa – der den opprinnelige korsveivandring med sine 14 stasjoner senere utviklet seg til en sterk tradisjon. Men hva betyr egentlig «Via Dolorosa»?

- a) De dømtes vei. b) Smertens vei c) Dommens vei.

16. Hva var Jesu siste ord på korset?

- a) «Det er fullbrakt.» b) «Far, i dine hender overgir jeg min ånd.» c) Vi vet ikke riktig hva de var, bare at han ropte med høy stemme.

17. Hvem var Josef fra Arimatea?

- a) Mannen som hjalp Jesus å bære korset mot Golgata b) En jødisk soldat i romersk

- tjeneste som bevitnet henrettelsen. c) Mannen som tok Jesus ned fra korset og la ham i sin egen familiegrav.

18. Etter Jesu død kom Maria Magdalena og «noen andre kvinner» til å spille en hovedrolle i en skjellsettende hendelse. Hvilken?

- a) Det var de som tok vare på klærne hans b) De var de første til å finne den tomme graven etter oppstandelsen. c) Det var de som stelte liket, slik at det ble gravlagt i henhold til alle religiøse regler.

19. Raskt oppsto ryktet om at Jesus hadde stått opp fra de døde. Hvordan ble dette aller først tatt imot av dem som sto ham nærmest?

- a) Selv blant disiplene ble det først avvist som tomt snakk. b) Alle tilhengerne samlet seg øyeblikkelig til jubel og fest. c) Det var forventet, så det utløste bare ro og konsentrasjon.

20. Etter hvert viste Jesus seg for tilhengerne sine – første gang for to menn, som var på vandring til en landsby ikke så langt fra Jerusalem. Hva het byen?

- a) Nasaret b) Sikem c) Emmaus.

21. Fastetiden varer i 40 dager. Men perioden fra askeonsdag til påskedag er 46 dager lang. Hva er årsaken til denne forskjellen?

- a) Dagene i Den stille uke regnes liturgisk sett ikke med i fastetiden b) Søndagene regnes selvfølgelig ikke med c) Dagene telles ifølge den julianske kalenderen

22. Hvilken latinsk hymne synges ikke i faste- og påsketiden?

- a) Regína caeli b) Veni creátor Spíritus c) Victimæ Paschali

23. Og hvilken norsk hymne synges ikke i faste- og påsketiden?

- a) Kristenhet, la lovsang tone b) Dine hender er fulle av blomster c) Herre, hjelp meg, sjå no gjeng eg under

24. Et begrep i det katolske liturgiske år er «Det hellige triduum», altså tre dager med en særlig betydning. Hvilke tre dager snakker vi om?

- a) Skjærtorsdag, langfredag, påskelørdag
- b) Askeonsdag, langfredag, påskelørdag
- c) De tre dagene mellom palmesøndag og askeonsdag

25. Hver messe feires med en liturgisk farge. I hele fastetiden gjelder fiolett, men én av søndagene kan feires med en annen liturgisk farge, rosa. Hvilken?

- a) 2. søndag i fasten (*Focolare*)
- b) 3. søndag i fasten (*Gaudete*)
- c) 4. søndag i fasten (*Laetare*)

26. Pave Frans har i sine fastebudskap de siste år kommet med et initiativ kalt «24 timer for Herren» med skriftemål og sakramentstilbedelse. I hvilken tidsperiode ønsker paven at dette skal skje i år?

- a) Lørdag 9. – søndag 10. april (natten før palmesøndag, innledningen til påskeuken)
- b) Fredag 26. – lørdag 27. mars (i forbindelse med forsoningens sakrament)
- c) Fredag 15. – lørdag 16. april (mellom langfredagsliturgien og påskevigilien)

27. Hva menes egentlig med betegnelsen «påskeuken»?

- a) Tiden mellom Palmesøndag og frem til midnatt 1. påskedag
- b) Skjærtorsdag til og med 2. påskedag
- c) 1. påskedag til 2. søndag i påsketiden

28. Hvordan beregnes tidspunktet for når påsken feires?

- a) Femte søndag før pinse (jødisk kornhøstefest)
- b) Første søndag etter første fullmåne etter vårjevndøgn
- c) Bestemmes etter tradisjonen av jødiske imamer for hvert år

29. Tidspunktet for påsken varierer fra år til år, og etter forskjellige kalendersystemer. Pave Frans har foreslått en forenkling av dette, slik at alle trossamfunn kan forenes om et felles system. Hva antydet pave Frans i mai 2015 om dato for påskefeiring?

- a) Å følge den jødiske «Pesach»/

kornhøstefest (juliansk kalender) b) Annen eller tredje søndag i april måned c) Søndag i 12. uke etter Herrens åpenbaring (Epifani, 6. januar)

30. Hvilket latinsk uttrykk brukes ikke i messene i fastetiden?

- a) Mea culpa
- b) Asperges me
- c) Allelúia

31. Fastetiden er preget av stillhet og ettertanke, og fra skjærtorsdag av, brukes ikke klokker og bjeller mer. På hvilket tidspunkt ringes det i klokker igjen etter fastetiden?

- a) Etter messens slutt påskedag
- b) Etter vesper langfredag
- c) Ved Gloria påskennatt

32. I messen påskennatt er det foreskrevet et antall lesninger. Mange av dem er valgfrie, men hvis alle tekstene tas med, hvor mange er de?

- a) 12 (1 fra hver av apostlene unntatt Judas + 1 evangelium)
- b) 9 (7 fra Det gamle testamentet, 1 epistel, 1 evangelium)
- c) 7 (5 fra Det gamle testamentet, 1 epistel, 1 evangelium)

33. Når spiser man tradisjonelt et agapemåltid («kjærlighetsmåltid»)?

- a) Skjærtorsdag
- b) Langfredag
- c) Påskennatt

34. Katekumener (dåpskandidater, de som ennå ikke er døpt) mottar tradisjonelt dåpens sakrament en spesiell dag i faste- og påsketiden. Hvilken dag?

- a) Askeonsdag
- b) Palmesøndag
- c) Påskennatt

35. I mange sterkt katolske land er karneval en tradisjon i dagene før fastetidens begynnelse. Hvor kommer det latinske begrepet «karneval» fra?

- a) «carne» (kjøtt) + «vale» (farvel): Abstinens fra kjøtt
- b) «caro» (kjær) + «vallis» (vegg, [festnings]mur): Beskyttelse mot fristelser
- c) «cara» (kostbar) + «valer» (verdi): Kristi sonoffer er det høyeste mulige

36. I noen land er det en påsketradisjon å ta med en kurv med mat til Kirken for å få den velsignet. Kurven inneholder ofte de matvarene du har valgt å avstå fra i fasten.

Hvilken dag er det mest vanlig at denne maten velsignes?

- a) Askeonsdag, samtidig med utdeling av askekors
- b) Langfredag, ved avslutningen av skriftemålet
- c) Påskelørdag ettermiddag i en egen seremoni.

37. Fra gammelt av har det på den norske landsbygda vært knyttet en rekke tradisjoner i forbindelse med påsken. Hvilken av disse alternativene har ikke vært vanlig?

- a) Skyte med kraftige børseskudd langfredag
- b) Ofre det første lammet som ble født etter påskennatt
- c) Klatre opp på en fjelltopp for å overvære solunderet påskemorgen

38. Botens sakrament (skriftemålet) hører gjerne fastetiden og påsken til. Hvilken av disse forskriftene er ikke nedfelt i Kirkens lære:

- a) Kirken oppfordrer til skrifte i faste- eller påsketiden
- b) Den som lever et løssluppent liv må skrifte minst hver 60. dag
- c) Har du begått en alvorlig synd (dødsynd) må du skrifte for å kunne motta kommunion

39. I askeonsdagliturgien blir man tegnet med et kors i pannen. Fargen på korset kommer fra aske, men hvor kommer asken fra?

- a) Palmegrener fra fjorårets palmesøndag
- b) Fjorårets ubrukte (ukonsekrerte) hostier
- c) Huskelappene («memorabilia») fra påskens skriftemål

40. Selv om reglene tidligere var mye strengere gjenstår i vår tid abstinensdagene askeonsdag og langfredag som de to dagene i kirkeåret med forbud mot å spise kjøtt. Men det finnes også noen underlige unntak: Fra 1600-tallet kunne man i Nord-Frankrike kose seg med lundefugl, erkebispedømmet New Orleans har åpnet for å nyte alligator, og på 1800-tallet ble bisamrotte tillatt i Michigan. Hvilket annet kjøtt er det blitt åpnet for å spise på abstinensdagene?

- a) Bever
- b) Nebbdyr
- c) Pinnsvin

Fasit finner du på side 95

Memento mori

Jeg må innrømme at når jeg åpner en av våre dagsaviser, skummer jeg fort gjennom overskriftene for først å kaste et blikk på dødsannonse.

TEKST: SØSTER METTE ANDRESEN OP

Er det noen jeg har kjent? Eller en ukjent som «sovnet stille inn med de nærmeste rundt seg»? Og, ikke minst, når var de født? Dette siste for å berolige meg med at jeg, statistisk sett, har noen år igjen å leve.

Men man vet aldri. «*Memento mori*» – husk at du skal dø – heter det. Og selv om vi selvsagt ikke skal gå rundt og tenke på døden til enhver tid, iallfall ikke når man er forholdsvis oppegående, kan det ikke skade å reflektere over at dagen i dag kan være den siste. Så, for å fortsette på latin: «*Carpe diem*» – grip dagen!

NÅR VI ER UNGE, er det ikke så aktuelt å tro at man ikke har en fremtid foran seg. Dessuten er jo hele samfunnet rundt oss en hyldest til ungdommen med alle mulige slags oppfordringer om hvordan vi skal bevare den. Og vi fråtser i råd om hvordan vi skal holde oss slanke og rynkefrie.

Unge mennesker føler seg gjerne, psykologisk sett, udødelige, men det er jo også noen som strever med det å være ung, og der det står i annonsen at hun eller han ikke orket mer og «valgte å gjøre det slutt».

Ikke noe er vel så tragisk som det å skulle stå ved en slik bære.

SELV HAR JEG FORRETTET ved mange begravelser de siste årene i et sogn utenfor Paris. Men man blir aldri fortrolig med en slik misjon, og selv om møtet med døden er en annens død, er det alltid et møte med noe ugjenkallelig. Som regel gjaldt det mennesker jeg aldri hadde truffet og som jeg bare ble fortalt om gjennom de pårørende.

Man lærer også meget ved nettopp å ta del i andres sorg – når den da er til stede. For det er også enkelte som det ikke blir felt tårer for, og det er en vond opplevelse. Og man vet heller aldri hvilke hemmeligheter den avdøde tar med seg i graven.

Men det er også noen som har stått oss nær, og som vi har kunnet følge til siste slutt. Da har vi sett at det er mange måter å forlate dette liv på.

Det er godt å vite at man ikke skal dø alene. Og når

en søster dør i sitt kloster, synger de som står omkring «*Salve Regina*» til avskjed.

Be for oss, Guds hellige Mor, nå og i vår dødstime ...

DET ER BARE DET KRISTNE HÅP som lar oss tro på at livet ikke tar slutt her og nå, men at vi går inn til et evig liv hos Gud.

Sigmund Freud, som ikke trodde på et liv etter døden, kaller overbevisningen om at døden er porten til et bedre liv for «menneskelivets eldste, sterkeste og mest seiglivede ønske».

Pater Hallvard Rieber-Mohn, på sin side, skriver i et essay at «Døden er ikke til å komme forbi, leve gjør vi bare når vi tar den i hånden så vi gjennomskuer tilværelsen og forstår at livet og verden elsker vi fordi de er så flyktige»

DEN ENESTE REALITET som det virkelig er oss umulig å tvile på, nemlig vår død, er merkelig nok samtidig den realitet som vi mennesker har vanskeligst for å se i øynene. Jeg spurte en gang en av våre eldre søstre om hun var redd for å dø, og hun svarte: «Egentlig ikke, men det har ingen hast!»

Vi klamrer oss til livet, men hvis man har uutholdelige smerter under en uhelbredelig sykdom der man bare ønsker å slippe taket, eller når ensomheten tar overhånd og livet ikke synes å ha noen mening, kan døden virke som en befrielse,

Som jeg sa, er vår erfaring med døden en annens død. Når det gjelder vår egen, står vi til syvende og sist tilbake med spørsmålet: Hva så?

Og kanskje kjenner vi oss igjen i Arnulf Øverlands ord:

Vi står ved Mørkets port inntil de siste steder.

Vi vet der er en vei men ikke hvor den leder.

Si, har da denne natt slett ingen stjernebro,

en lysning til vår trøst, en hvelving for vår tro?

Usalige som spør, og dåre du som svarer.

Der finnes ikke ord som dødens dyp forklarer.

Der er slett ingen natt og ingen mørkets port.

Vi vet kun der er fred for de som er gått bort.

Memento mori, men mens vi lever: **carpe diem!**

Det ondes problem

Det gjør inntrykk når Gud utsletter tusenvis av hærmenn i sin støtte til Israels folk, eller når han utsetter troende for store prøvelser – som Abraham og Job. Gud er jo kjærlighet og elsker alle mennesker? I dag er det mange som spør hvordan Gud kan tillate så mye død og lidelse som det daglig rapporteres om. Igjen stilles vi overfor det ondes problem.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Mange av oss har nok tenkt at det må ha vært vidunderlig å ha vært samtidig med Kristus, hørt ham tale og opplevd bare ett av hans mirakler. Eller kort etter hans død høre Paulus forkynne og kanskje fortelle om sin åpenbaring på vei til Damaskus. Da hadde nok troen kommet lett til oss, tenker vi kanskje. Men det var slett ingen automatikk i å leve nær Jesu liv og slutte seg til hans frelsesbudskap.

SELV OM KRISTUS fikk mange tilhengere, og disse vokste raskt i antall, hadde han også mange motstandere. De jødiske ledere, lovkyndige og skriftlærde, avviste Jesus. De så på ham som gudsbespotter og bedrager og fikk store deler av den jødiske befolkningen med seg i forfølgelsen av ham og hans disipler. De trodde ikke på øyevitneforklaringer om hans velgjerninger og mirakler. Det mest provoserende var at han kalte seg Guds utvalgte, endog Hans sønn, og derved den Messias profetene – som Guds sendebud – hadde lovet israelittene. Jødene så antagelig for seg Messias som en kongeskikkelse fra Gud, med makt og autoritet til å verne deres folk og land fra alle slags ytre fiender – de var jo Guds utvalgte folk. Og Gud hadde jo flere ganger vært på deres side i krig med fiender, slik de gamle skrifter fortalte om. Den snekkersønnen fra Nasaret som kalte seg Guds sønn, talte bare om åndelig makt: «Mitt rike er ikke av denne verden». Og han omgav seg med fattige, ulærde mennesker.

Når vi tror (les: vet) at Kristus var Gud selv i menneskelig

skikkelse, og at han utelukkende – i ord og handlinger – viste at Gud er kjærlighet, er det vanskelig å forstå at ikke alle som kom i nærheten av ham, så hans hellighet og falt på kne i tilbedelse. Men det var vel slik den gang, som tilfellet har vært ved mirakler og Maria-åpenbaringer gjennom kirkens historie, at for å «se» undrene og helligheten må man ha et enkelt og åpent sinn. Derfor er det mange helgener som ikke er «oppdaget», antagelig har vi vært nær flere i vår levetid, og de fleste av de godkjente helgener ble ikke verdsatt som hellige i sin samtid. Også vi troende kan ha et slør for våre øyne. Det er så mye enklere å se ondskapen enn helligheten. Og erfaringsmessig vil hellighet lett kunne bli bortforklart som overspenthet, fanatisme, ønske om å gjøre inntrykk

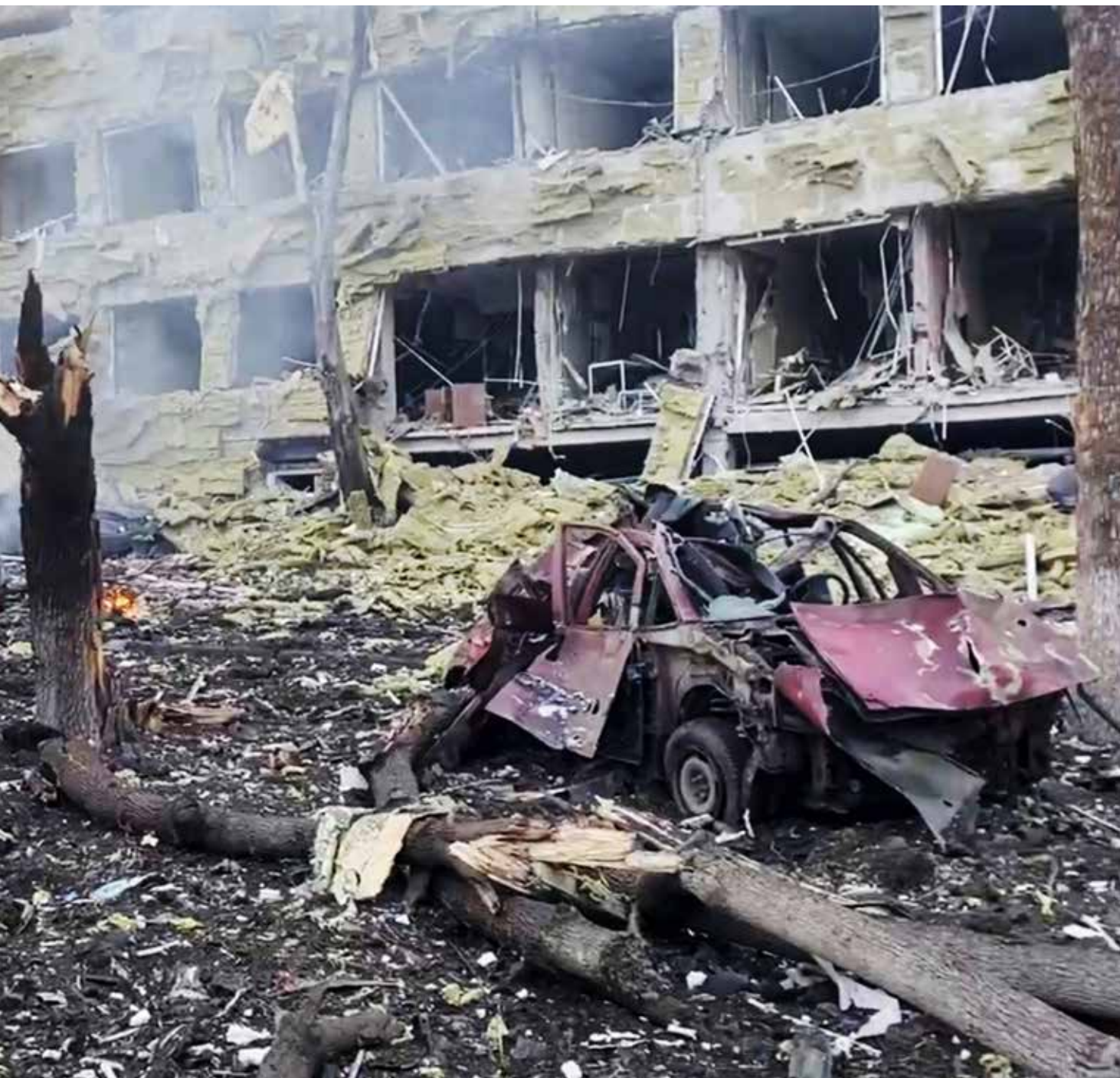

FOTO: UKRAINE MILITARY/REUTERS

eller ha et underliggende egoistisk formål. Det kjenner vi til fra helgenhistorien.

DET GAMLE TESTAMENTETS GUD er sammensatt. Det gjør inntrykk når Gud utsletter tusenvis av hærmenn i sin støtte til Israels folk eller utsetter troende for de største prøvelser – som Abraham og Job. Da er det vanskelig å se den Gud som kun er kjærlighet og elsker alle mennesker. Men da Gud ble menneske i Kristus, viste han hvem han er: Gud er uendelig kjærlighet, og mennesket er målet for denne kjærlighet. Likevel, også den nytestamentlige, treenige Gud kan være problematisk å forstå. Han kan i enkelte henseender være mer uransakelig enn den gammeltestamentlige. Nære

medarbeidere og øyevitner har beskrevet Kristi liv, hans grenseløse kjærlighet og lære så ærlig og grundig som de har kunnet. Og når vi derfor synes vi kjenner denne Gud, blir enkelte menneskelige erfaringer nærmest ubegripelige for oss.

DEN HELLIGE AUGUSTIN SKRIVER et sted: «Intet hender som ikke den Allmechtige vil skal hende, enten gjennom å la det hende eller gjennom selv å gjøre det». Men denne konstatering leder øyeblikkelig til følgende spørsmål, som karmelittmunken Wilfrid Stinissen (1927-2013) stiller: «Hvorfor tillater Gud at millioner mennesker sulter i hjel eller blir torturert i hjel på de mest utsøkte måter?». Så tilføyer han: «Det er naturlig ►

«Gud kan ikke gripe inn uten å overstyre vår frie vilje. Dette er begripelig et stykke på vei. Her viser Gud sin 'svakhet'.»

at ikke-kristne stiller slike spørsmål, og de kan egentlig ikke få noe tilfredsstillende svar». Jeg respekterer naturligvis at mange kristne ikke ønsker å stille så utfordrende spørsmål, men godtar uten videre at det er ikke alt vi skal forstå. Og det er sant nok, mye forblir uforståelig – også i troens lys. Men for mange troende er det uunngåelig å reflektere over slike spørsmål, vi slipper ikke unna. Og det har i alle fall den fordel at vi kan møte de ikke-troendes utfordringer et stykke på vei. I det minste kan disse se at det går an å beholde en kristen tro selv om man tumler med de samme store og uløselige spørsmålene.

Det kan ikke uten videre slås fast at all elendighet og alle tragedier i denne verden er Guds ansvar. Gud har skapt menneskene med en fri vilje, og vi velger ofte det onde. Og det er ikke tvil om at det meste av elendighet på vår jord skyldes menneskelige feilvalg, ofte også ren ondskap. Med et moderne uttrykk kan vi si at i skaperverket er ondskaper menneskets egenkompetanse. Gud kan ikke gripe inn uten å overstyre vår frie vilje. Dette er begripelig et stykke på vei. Her viser Gud sin «svakhet». Det er kanskje dette vår store dikter Jon Fosse sikter til når han taler om den svake Gud. Men det finnes historiske tragedier som er en følge av menneskers onde vilje, og som har nådd slike umenneskelige dimensjoner, at det er vanskelig å fatte at en allkjærlig Gud «lar det hende», som Augustin skriver. I dag utsettes befolkningen i Ukraina for ufattelige grusomheter. Andre eksempler er folkemordet i Serbia, Røde Khmers massakrer i Kambodsja, angrepet på tvillingtårnene på Manhattan, men utvilsomt i første rekke Holocaust – jødeutryddelsen under annen verdenskrig. Seks millioner jøder, som ikke var i krig med nazistene, ble systematisk forfulgt og drept i gasskamre og på annet bestialske vis. Og disse tilhørte endog Guds «utvalgte folk».

IKKE ALLE STORE MENNESKELIGE TRAGEDIER skyldes menneskers onde vilje og handlinger. Det kan være jordskjelv, vulkanutbrudd, branner, dødelige pestsykdommer, sult osv. Historisk sett er millioner omkommet i slike katastrofer, ofte med en langsom og særdeles pinefull død. Men Gud «lar det hende». Likesom det i dagens verden kontinuerlig dør tusener av barn og unge, familieforsørgere og andre av sykdom og ulykker – det

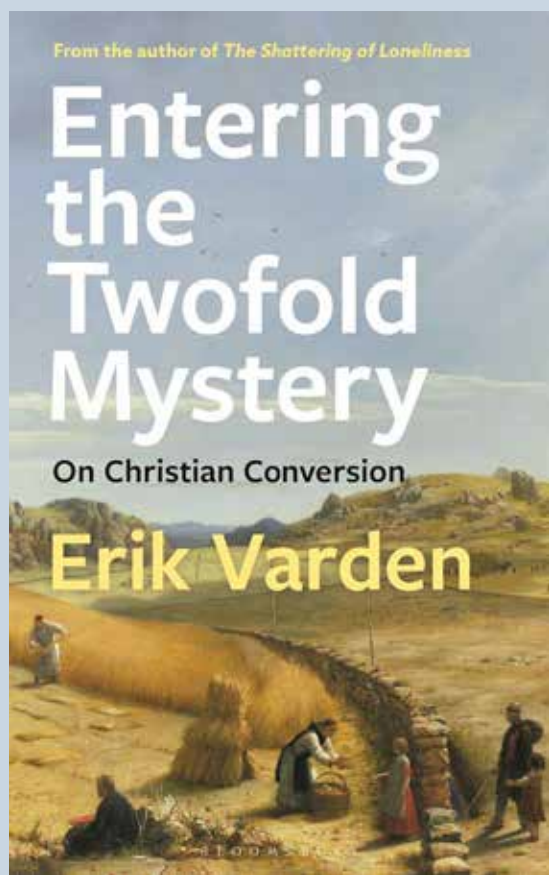
vi som regel kaller «meningsløs» død. Troende kristne spares ikke for lidelse og grufull død. De romerske kristendomsforfølgelser var fryktelige. I moderne tid har vi f.eks. martyren og fransiskaneren Maximilian Kolbe (1894–1941). Og det er flere eksempler på at prester er myrdet ved alteret, og at troende er omkommet under gudstjenester i brann eller jordskjelv.

Det er da naturlig å spørre: Er Gud så «svak» at han ikke kan forhindre dette, eller «vil» han ikke? Her er vi ved kjernen i mange menneskers tvil om Gud eksisterer, og hvorfor mange agnostikere ikke finner grunn til å tro på en allmektig og barmhjertig Gud. Det er et uløselig problem også for oss kristne. Hvorfor «styrer» Gud så mye av jordiske begivenheter i Det gamle testamentet og utfører en rekke mirakler ved Kristus i den nye pakt, for så å overlate verden til sin skjeve gang deretter? Disse spørsmålene utfordrer min tro, men de dreper den ikke. De store kirkelærere har heller ikke hatt gode svar her. Stort sett er svaret at Gud har en langsiktig plan, og at vi kan gå ut fra at det til slutt kommer noe bedre ut av selv de verste tragedier. Men i så fall er det en brutal «oppdragelse» av menneskeheten i Guds regi.

LIKEVEL – TIL TROSS FOR disse uløselige spørsmål, bygger min tro på kirkens tro gjennom to tusen år, på martyrenes sterke tro og på troen til de talløse kristne som har gått foran oss, og som har levd under mye vanskeligere kår. Og jeg tror fullt og fast på ektheten i de åpenbaringer av Kristus og jomfru Maria som enkeltindivider har opplevd, og som kirken har «autorisert». Vi forstår selvsagt ikke Gud i dette livet, det «meningsløse» har en mening skjult for oss. Dette er også forutsett i Skriften. I første korintierbrev skriver Paulus: «For glimtvis erkjenner vi nå, og glimt er våre profetiske syn; men når fullbyrdelsen kommer, skal det som er glimt og brokker svinne bort.» Og han fortsetter litt lenger ned: «..da skal jeg erkjenne fullt ut..». Og når den den tid kommer, og vi ser Gud, er mitt håp at de som er rammet hardest i det jordiske livet, får sin store belønning. Kanskje er det et hierarki i Guds evige nærhet, der de siste skal bli de første. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Bokomtaler

Å kikke inn i et klostervindu

Erik Vardens nye bok er ujålete og utsøkt. Men hjelper den oss som befinner oss utenfor, til å leve mer som munkene gjør?

TEKST: ANDREAS E. MASVIE, REDAKTØR I MENTSCH

Jeg får lyst til å bli katolikk når jeg leser biskop Erik Varden. I mine kretser er det i seg selv litt snålt, men vent, sier jeg til dem, det blir verre: Jeg får lyst til å bli munk.

Nå mener jeg riktignok ikke «munk» i bokstavelig forstand – min hustru og jeg venter vår førstefødte, så mine ben er godt plantet utenfor klostermurene. Men selv om jeg ikke vil bli noen munke-munk, har jeg stadig en lengsel etter å leve som dem. Og det er nettopp dette klosterlivet Varden skildrer i sin nye bok, *Entering the Twofold Mystery*.

I boken har han samlet taler og prekenes fra da han var abbed i Storbritannias hjerte, ved trapistabbediet Mount Saint Bernard. Disse korte tekstene er enkle i språket, men er likevel – og kanskje delvis nettopp av den grunn – i besittelse av en særegen rytme og eleganse som står i stil til klosterlivet. Her er en blanding av hverdagslige observasjoner innenfor klostermurene og tidløse betraktninger. Med det mener jeg at Varden beveger seg fra malerier han har beskuet, salmer han har

bedt, påstander han har hørt og videre inn i alvoret som hviler over den menneskelige tilværelse.

Slik sett blir tekstene små vinduer inn i klosterlivet. Der ser vi et brorskap som er merket av verden, med sin baling med alt fra sølibatet til «murring». Men det er også noe annet vi ser, noe *annerledes*: Munken som gjør Ordet til en del av sin egen kropp, en del av den han er. Dette er da også noe vi alle er kalt til:

God has already given us everything we need to confront evil, to expose lies, to expound the truth. His inspired Word is eternal, at once

ancient and new. Our task here and now, in our fast-moving hyper-modernity, is to make that Word our own: to hear it, understand it, feed on it, and assimilate it as our substance.

Det er et vidunderlig bilde: Vi spiser av Ordet og gjør det til eget kjøtt. Det er det som skjer igjennom skriftlesning, tidebønner – og særlig eukaristen. Men det kan samtidig være uklart for meg hvordan Ordet blir til mitt kjøtt utover disse rituale. Med andre ord: Hva innebærer det, i det som Varden kaller vår «fast-moving hyper-modernity», å leve «monastisk» – som i klostrene?

EMMANUEL

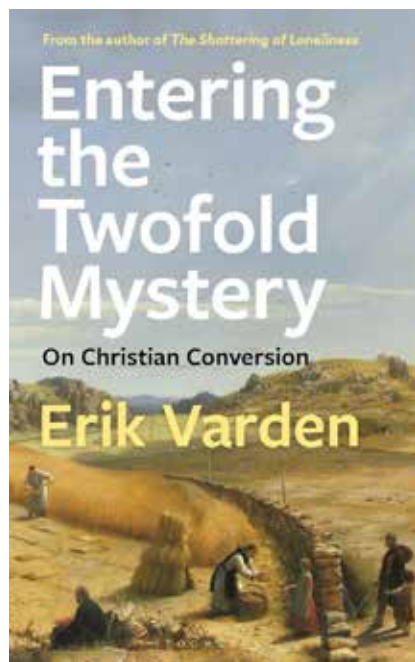
Enkelte av tekstene til Varden skiller seg ut i det henseende. Én av dem kommer allerede helt innledningsvis. Der beskriver Varden en personlig erfaring som jeg ikke bare tror mange kristne deler med ham, men som også fanger noe vesentlig ved tidsånden: En vag, men umiskjennelig følelse av ikke å leve det livet man *burde* leve.

For Varden når denne følelsen et slags klimaks i Paris, før han skulle tilbake til Cambridge. Det er et deilig liv han lever – og etter en kveld ute med venner, finner han en uteligger foran døren til leiligheten sin. Reaksjonen han skildrer tror jeg de fleste kan kjenne igjen: Hvorfor kunne ikke mannen funnet seg en annen dør? Hvorfor skulle min komfortable – «(in my eyes) vaguely distinguishable» – tilværelse forstyrrer?

Episoden kjennetegnes av en tosidighet. På den ene siden er det noe tarvelig og ubehagelig over å måtte forholde oss til bedrukne og illeluktende mennesker. På den andre siden – og det er slik Varden forstår episoden – utgjør den et slags eksistensielt veiskille: Det valget man her tar har *betydning*.

Nølede velger Varden å hjelpe mannen å finne ly for natten – og kommer således i samtale med ham. Han heter Emmanuel, forteller han, «med oss er Gud». Når de omsider finner et sted der han kan hvile, ønsker Emmanuel ham adjø med et håp om at de to en dag kan sette seg ned sammen og «have a glass». For Varden dirrer de ordene – *en dag* – av

ERIK VARDEN:
**ENTERING
THE TWOFOLD
MYSTERY.
ON CHRISTIAN
CONVERSION.**
BLOOMSBURY
PUBLISHING 2022

evighetens kraft. Slik ble møtet med Emmanuel nettopp et eksistensielt vendepunkt.

It was clear to me that, somehow, I must respond by devoting my life, poor as it was, to intercession for the world in union with the sacrifice of Christ, by which the weight of our condition is raised up, redeemed, and tinged with glory.

For Varden betydde dette, helt konkret, å ikke reise til Cambridge, men bli en del av cistercienserordenen. De øvrige tekstene er egentlig meditasjoner rundt denne *konverteringen*, dette skiftet i retning. Her finner vi da også en forklaring til bokens undertittel, *On Christian Conversion*, som tydeliggjør at Varden finner generelle implikasjoner i sin vending til klosterlivet: Denne monastiske vending er den *kristne* vending, fra mørke til lys, løgn til sannhet.

MURRINGEN

Det er noe drastisk over denne vendingen. Som en løsning på problemene i vår «fast-moving hyper-modernity» fremstår da også klosteret nærmest utopisk: Det beskrives da også som et Jerusalem, «a holy place and a place of encounter». Men det betyr ikke at Varden er blåøyd. En av bokens mest interessante og innsiktsfulle deler handler da også om murring (*murmuring*) i klosteret – men som like gjerne kan forekomme i et kollegium eller ekteskap.

Varden beskriver murringen som en opprørsk, men likevel vag og utydelig holdning: «One can hear that someone *murmurs* but rarely *what* is murmured.» Slik er murring noe helt annet enn å si seg ueinig med noen, som er «honest business». Det som gjør murringen så farlig, er ikke bare at den er kvelende, men at den også er skjult. For den kristne vitner murringen om en manglende tillit til at Gud kan, og vil, hjelpe i situasjonen man befinner seg i.

Varden knytter murringen i et brorskap opp mot den murringen som vi finner i israelittenes ørkenvandring. Etterhvert som israelittene begynner å miste troen på at Gud vil lede dem til det lovede land, mister de også troen på at Gud vil ta vare på dem. Skal han la dem tørste i hjel? Skal han la dem sulte i hjel?

Jeg har hatt en slags sympati med israelittene på dette punktet. Vi snakker om basale behov. Her er imidlertid Varden på sitt mest utfordrende og aller beste: Kristentroen handler ikke bare om å gi fra sitt overskudd, men om å overgi nettopp også sine basale behov til Gud. Munken gjør det også helt konkret, ved sølibatet, i tillit til at Gud skal lede ham gjennom begjærets ørken, med alle de prøvelser som der finnes. Dette er en overgivelse som ikke bare munken er kalt til, selvsagt. Alle kristne står i et paktsforhold til Gud, slik som israelerfolket gjorde det – og pakten er, som Varden påpeker, per definisjon tosidig. Den som ikke overgir

alt til Gud, bryter ut av pakten, ut av forholdet til Gud. Og da er man ute av stand til å motta Guds gave: Jesus Kristus.

Apropos Jesus: Varden ber oss sammenligne murringen i Andre Mosebok med den som skjer i evangeliet etter Johannes. Mens Gud lot det dale brød fra himmelen og renne vann fra fjellet, sier Jesus at *han* er brødet som kom fra himmelen, at han er *livets* brød og, kan vi legge til, det *levende* vann. Mens israelittene i ørkenen murrer over at de ikke fikk det de ville ha, så skyldes murringen til israelittene som Jesus snakker med, det motsatte: De blir gitt langt *mer* enn det de vil ha. Jesus sier at han er veien til det lovede land – men det vil ikke israelittene ha.

Er vi, på våre måter, lik disse israelittene? I den forstand at vi ikke tar imot Jesus Kristus, men tilpasser ham det vi vil ha?

Det Moses gjør for israelittene, det hjelper Varden oss med – nemlig å løfte perspektivet ut av vår egen skrunkete navle, for slik å få overblikket.

Har ikke Gud vært lojal mot sitt folk, mot sin kirke? Er det ikke Jesus Kristus som må være endemålet for alle våre lengsler? Slik tydeliggjør Varden at murring – det å bli værende i sin egen navle – er et opprør mot nåden. Det er å velge ørkenen fremfor det lovede land.

LYDIGHET

Å overgi seg til Gud i pakten, antyder Varden, innebærer å velge lydighet (*obedience*). Det er her vi finner oss selv – og derfor, paradoksalt nok, også vår frihet. Det er nok også her vi kommer frem, eventuelt tilbake til min monastiske lengsel.

Lengselen etter å leve et klosterliv er nettopp en lengsel etter å være lydige mot Gud. Samtidig, nettopp fordi kulturen hvisker i mitt øre noe ganske annet – at løsrevne, autonome liv er det gode – så blir denne alternative virkeligheten så fremmed. Og det blir vanskelig å se for seg hvordan en slik virkelighet kan se ut i praksis. For hva betyr det egentlig, å være lojal til Gud?

Her skulle jeg ønske at Varden hadde mer konkret å si til meg, som står utenfor klostermurene. Hvordan kan de av oss som ikke er munker, men som lengter etter å leve mer som dem, faktisk gjøre det? Hvordan ser et slikt liv ut?

Idet jeg forlate vinduet Varden har latt meg tite igjennom, vil jeg derfor ha mer: Jeg vil vite hva Varden tenker om dette, ikke bare for munken, men også for meg. •

«Å overgi seg til Gud i pakten, antyder Varden, innebærer å velge lydighet (*obedience*). Det er her vi finner oss selv – og derfor, paradoksalt nok, også vår frihet.»

Kun et klikk unna

Hvordan og hvorfor snakke med barn og unge om porno?

Hvis du (som jeg) forestilte deg at porno kun dreier seg om ymse seksuelle handlinger mellom to samtykkende, voksne mennesker, og at det kun var voksne som så på, er vi nok – både du og jeg – temmelig naive.

AV TERESE RANEK VED KATEKETISK SENTER I OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

JEANETTE
KALMAR FRØVIK
OG RAGNHILD
LINDAHL
TORSTENSEN
PORNOPRAT
- SLIK TAR DU
DEN VIKTIGE
SAMTALEN
MED BARN OG
UNGDOM
SPARTACUS

Jeg bruker en del tid på toget, og sitter ofte med jobbrelatert lesestoff på vei til og fra jobb. Da jeg for en tid siden ble spurt om å skrive en anmeldelse av en bok for St. Olav Katolske magasin for religion og kultur, følte jeg dette ville fungere så lenge jeg kunne utnytte tiden på toget. Her må jeg komme med en innrømmelse. Istedenfor å sitte med papirkopien av «Pornopratt» i hånda slik at bokas tittel ble synlig for alle mine medreisende, var jeg takknemlig for litt mer diskret å kunne lese den digitale pressekopien på laptoppen. Det virker litt voldsomt å skulle forklare vilt fremmede medreisende at boka jeg leser ikke handler om folk som liker å

prate om porno, noe tittelen lett kan gi ideer om. I stedet åpner boka leserens øyne opp for en verden – våre barns og unges verden – der porno har blitt en naturlig del av tilværelsen. Ifølge bokas forfattere, Jeanette Kalmar Frøvik og Ragnhild Lindahl Torstensen, er porno tilgjengelig for barn helt ned i 6 – 7 års alderen.

Vi som er foreldre, lærere, kateketer, eller jobber med barn og unge på andre arenaer, har kjennskap til hvor mye tid den yngre generasjonen bruker foran skjermen. Det mange ikke helt har kontrollen på er *hva*

de unge ser på. Heldigvis er mange barn og unge fornuftige, og nettsider der de kan stille spørsmål og ta opp temaer de lurer på, blir hyppig brukt. I «Pornopratt» kan vi lese om en gutt (13) som stilte nettstedet Ung.no spørsmål om hvor tidlig det var normalt å begynne å se på porno. Til dette får han som svar at «barn i Norge begynner å se porno når de er mellom 9 og 10 år.» Sitat slutt. Ingen kontekst eller veiledning. Og hva er det da de ser på, disse 9 og 10-åringene? Hva slags porno er det snakk om? Jeg for min del hadde ingen aning om at pornoindustrien blant annet tjener rått på å presentere voldelige overgrep av mindreårige. For de som vet hvor de skal søke, kan man lett plote inn «Two teens getting fucked by 80 men» og – det er dette du får se.

HVEM SER PÅ SLIKT?

Forfatterne Frøvik og Torstensen slår til med det ene sjokkerende faktum etter den andre, det vekker selv den mest naive leser opp til at dette dreier seg om et akutt problem. De fleste ungdommer i dag vet hvordan man klikker seg frem til porno på nettet, og forfatterne bekrefter at de har snakket med mange ungdommer som innrømmer at de uten store problemer kan få tilgang på slike voldelige pornografiske filmer. Mange ungdommer er likevel ikke klar over at menneskene de ser i slike filmer ofte er offer for menneskehandel. Frøvik og Torstensen kan blant annet fortelle at det ble populært med såkalt «refugee porn» etter den store flyktningkrisa i Europa rundt 2015.

Ifølge Medietilsynets Barn og medier-undersøkelse fra 2020 har «halvparten av norske 13 – 18

åringer sett porno på nettet», mens «bare 12 prosent av norske foreldre tror at barna i den nevnte aldersgruppen eksponeres for nettporno.» Det er sjokkerende mange familier som f.eks. aldri installerer de svært anbefalte nettfiltrene som skal hindre barn i å eksponeres for upassende innhold. Når så mange foreldre er såpass godtroende rundt hva deres barn bedriver tiden med på nettet, hvor mange er det da som samtaler med barna sine om sex og porno? For, hvordan snakker man egentlig om dette på best mulig måte?

Gjennom den internasjonale ungdomsorganisasjonen Lightup, har forfatterne Frøvik og Torstensen i en årrekke reist rundt og besøkt tusenvis av elever på ungdomsskoler og videregående skoler og holdt foredrag om overgrep- og menneskehandeltematik, og om hvordan dette er tett knyttet opp mot pornoindustrien. En viktig faktor i disse foredragene har vært å bevisstgjøre ungdommene om deres rolle og makt som forbrukere av porno. Her har de oppdaget hvor lite ungdommen vet om hva de eksponeres for, og hvor stort behov det har vært for å få til gode samtaler rundt dette. En del jenter sier de er engstelige for å ha kjærester, de er redde for at guttene skal presse dem inn i ukomfortable og fornedrende situasjoner. Gutter på sin side kan bli engstelige fordi de føler et press på å skulle prestere på sammen nivå som pornostjerner. Når studier viser at 90% av scenene i de mest populære pornofilmene inneholder fysisk og verbal vold, får svært mange ungdommer et ødelagt bilde av hvordan de skal oppføre seg overfor det annet kjønn.

HVORDAN SNAKKE OM PORNO?

I «Pornoprat» gir Frøvik og Torstensen oss verktøyene vi trenger for å innlede disse samtalerne. Selv om foreldre er hovedmålgruppen, vektlegger forfatterne behovet for mer seksualundervisning i skolen og oppfordrer lærere til også å snakke om porno. Naturlig nok vil det være stor forskjell på å snakke med en 16 åring og en 9-åring om et slikt sensitivt tema, men Frøvik og Torstensen har gjennom egne erfaringer og studier kommet frem til en slags mal, nærmest et manus tilpasset de forskjellige aldersgruppene. Her får vi forslag til innledende setninger/åpninger, settingen man bør være i og forslag til progresjon i samtalen. Noe av det aller viktigste, påpeker de, er å ikke gi barna - uansett alder - en skyldfølelse fordi de har sett eller fremdeles ser på porno. Løfter man pekefingeren, lukkes som regel alle mulige dører og luker som kunne gjort det mulig å i det hele tatt nå frem. Det er viktig å være klar over, sier forfatterne, at svært mange unge ikke selv har oppsøkt porno. Pornoen har oppsøkt dem. På samme måte som vi voksne kan bli bombardert med reklame for alt fra ørevoksfjernere (grunnet vår alder) til ferieturer som er skreddersydde etter våre siste

søk, blir spesielt unge gutter kjøpt målskiver for pornoreklame. Uten nettfiltre og oppsyn av voksne når barn og unge bruker nettet, er det lett for aktørene å nå frem til målgruppen. Som mange andre nettbaserte selskaper, får pornoindustrien store inntekter gjennom reklame. «Tjenestene» er svært ofte kostnadsfrie, og kan dermed heller ikke avsløres på foresattes internettfakturaer.

I tillegg til å bli servert harde fakta om pornoens påvirkning på dagens unge, og å få gode maler til hvordan å samtale om dette, møter vi i «Pornoprat» flere tenåringer som har delt sine historier, tanker, erfaringer og opplevelser med forfatterne. Vi møter «Elisa» som er supertakknemlig for at Frøvik og Torstensen dukket opp på nettopp hennes skole, og gjorde det mulig for henne og hennes medelever å prate om porno. Pornoen blir fort et vanlig samtaleemne blant kamerater og venner. Slik som på nettsider som Ung.no blir det ofte normalisert, og unge føler kjøpt at «alle» ser på porno. Jenter blir rangert i forhold til de heteste pornostjernerne. Sjargongen ungdommene imellom blir fort sterk preget av det seksuelle og det voldelige. Deling av bilder fra pornofilmer og av ungdommenes favorittpornoskuespiller forkommer stadig. Unge påvirkes til å sende nakenbilder, og i verste fall selv bli offer for sexindustrien. 14-år gamle «Rose» ble filmet mens hun i flere timer ble brutalt voldtatt. Senere oppdaget hun at filmene hadde blitt lagt ut på en mainstream pornoside.

Dette er en kultur, noe mange unge automatisk blir en del av med mindre de blir introdusert for andre alternativer. Mye av problemet ligger i mangelen på innblanding, veiledning og informasjon fra oss voksne. Med mindre ungdommene selv får verktøyene de trenger for å leve ut seksualiteten sin på en god og sunn måte, er det lett å tro de er nødt til å ta del i denne kulturen. Her har vi voksne et stort ansvar.

I mitt arbeide med katekese for barn og unge, tenker jeg stadig over hvordan jeg kan møte disse der de er i livet, slik at jeg best kan nå frem til dem med kirkens lære, så de kan oppleve Guds kjærlighet. Men skal man møte dem der de er, trenger vi kunnskap om hvilke utfordringer og fristelser de faktisk står overfor. Vi må også ha mot til å ta opp selve problemet som kanskje gjør oss ukomfortable. Vi kan ikke bare håpe det går over av seg selv. Hvis man skal nå frem med kirkens lære, må den forklares grundig i et språk de unge kan forstå. Det er ikke nok å slå fast et dogme om at sex tilhører ekteskapet. Om ungdom skal forstå skjønnetheten i katolsk seksualetikk og friheten kroppens teologi ►

«Hvis man skal nå frem med Kirkens lære, må den forklares grundig i et språk de unge kan forstå.»

kan gi oss, kan det være lurt å snakke om hva sex kan være på sitt verste og de faktiske konsekvensene av det. Konsekvenser som ifølge «Pornopratt» veldig mange barn og unge allerede lever med.

Det ligger et stort, men dessverre ofte ubrukt, potensial i å vise barn og unge Guds kjærlighet for oss, også ved at Han forteller oss hvordan vi kan leve ut seksualiteten vår uten at det fornædler oss eller andre. I kirkens lære ligger retningslinjene til en kultur rundt seksualitet som ivaretar alles verdighet. Et godt ekteskap gir tryggheten som trengs for et fritt og kreativt sexliv. Og å hengi seg fullt og helt til noen på livstid er et mye mer drøyt prosjekt, og dekker behovet for «spenning» mye bedre enn hva pervertert pornografi noen gang kan gjøre.

I tillegg til å lese «Pornopratt» oppfordrer jeg alle til å lese sr. Sofies siste bok «Elsk og gjør hva du vil»,

som St. Olav Forlag nylig har utgitt på norsk. I denne snakker sr. Sofie direkte til tenåringene. Poenget med boka er å presentere Kroppens Teologi slik at dagens unge bedre kan forstå hvordan kirkens sakrament er med på å beskytte dem og ikke vanskeliggjøre deres liv og deres valg. Selv om porno ikke er hovedtema i denne boka, viser sr. Sofie klart og tydelig at dette er en del av de unges liv og kultur, og at det svært ofte er med på å skape en barriere mellom kirkens lære og de valgene som tas av de unge. Sammen med sr. Sofie kan vi alle være med på å vise dagens unge det vakre med kirkens seksuallære. Da må vi først og fremst skaffe oss kunnskap om hva de unge er opptatt av, og så lære den beste måten å samtale om disse sensitive temaene, slik at vi kan hjelpe den kommende generasjon med å komme på riktig kurs igjen. •

DEBATT

PROBLEM MED POLITISK PROPAGANDA

Det er, som vi kan lese i Tor Brekkes artikkel i St. Olav Kirkeblad nr. 4/2020, et stort problem for Kirken at en katolsk radio brukes til politisk propaganda, slik som den polske «Radio Maria» fungerer i Polen.

Et annet stort problem er at en uinformert leser kan tro at den som i Polen kaller seg selv «Radio Maria», er tilknyttet merkenavnet Radio Maria som er eid av Radio Maria World Family. Mer feil kan det ikke bli! Den polske «Radio Maria» fikk sitt samarbeid med Radio Maria avsluttet nettopp på bakgrunn av forhold som artikkelen nevner. Den har siden 2010 brukt dette merkenavnet uten tillatelse.

SIDEN ST. RITA RADIO har hentet sin inspirasjon nettopp fra Radio Maria, er det viktig for meg å få frem hva den verdensomspennende Radio Maria står for: Radio Maria sender på 65 språk og når via FM- og AM-nettet ca 500.000.000 mennesker, som gjør det til verdens største katolske radio. Den er en av Den katolske kirkes sterkeste medspillere knyttet til bønn og evangelisering. I hele den katolske verden står Radio Maria som en garantist for bønn og misjon. CTV, som er Vatikanets TV produsent, nevner også alltid Radio Maria i forbindelse med pavens offentlige sendinger. Radio Maria samarbeider tett med Vatican News, som er Kirkens offisielle

kanal, og har den fulle støtte av den hellige Far og flere biskoper og kardinaler som deltar aktivt i radioen over hele verden.

Radio Maria er ikke politisk, og har i sine statutter forbud mot politikk. Radioen har et apostolat som skal arbeide for å spre informasjon for Kirken og om Kirkens lære. Radio Maria kan ikke fungere uten tette bånd til den lokale Kirken, da den er avhengig av en invitasjon fra den lokale biskopen for å kunne etablere en ny radio.

I EN HILSEN i forbindelse med Radio Maria Argentina sitt 20-årsjubileum i slutten av 2016, takket pave Frans nettverket og dets argentinske avdeling for utrettelig arbeid for den sanne kristne lære. Han sa blant annet: «Media eksisterer for å så det sanne, det gode og det skjønne. Når media ikke sår sannheten, når de sår halvsannheter, så desinformerer de og forteller bare en del av sannheten, ikke hele. Dette ... er en stor fare.» Han avslutter med en oppfordring: «Hold frem. Hold frem med å si sanne, vakre og gode ting.» Dette oppsummerer Radio Marias intensjon.

Det var også disse ord fra pave Frans som dannet grunnlaget for etableringen av St Rita Radio. Radio Maria har hjulpet oss veldig mye i vår etablering og vårt verdigrunnlag, som er Kirkens lære og samhold fremfor splid, og vi bygger i stor grad på prinsippene til Radio Maria.

Pål Johannes Nes

Ansvarlig redaktør St Rita Radio og TV

HANS FREDRIK DAHL
**FRA GOLGATA
 TIL «DONAU».**
**DE NORSKE KRISTNE
 OG JØDENE**
 OSLO 2021, ST.
 OLAV FORLAG

Den manglende underskriften

Nytt lys på et kapittel av okkupasjonshistorien

OMTALT AV AUD V. TØNNESEN, DEKAN OG PROFESSOR VED DET TEOLOGISKE FAKULTET, UIO.

Hans Fredrik Dahl er en nestor innen forskning om Norge under krigen. Dahl har gjennom en rekke arbeider bidratt til kritiske og nyanserende studier av så vel ideologi som politikk før, under og etter krigen. Nå har han gitt seg i kast med en del av okkupasjonshistorien som har vært nokså lite behandlet, nemlig den katolske kirke i Norge. Hovedspørsmålet er hvorfor den katolske biskop Jacob Mangers' underskrift manglet på det såkalte Hebreerbrevet. Dette brevet ble høsten 1942 sendt fra store deler av Kirke-Norge og var en tydelig protest mot nazistenes jødeforfølgelser. Hvorfor skrev han ikke under på den tydeligste, samlede kirkelige protest mot forfølgelsen av jøder i Norge?

TEOLOGISK OG HISTORISK SAMMENHENG

For å besvare spørsmålet setter Dahl det inn i en bredere teologisk og historisk sammenheng. Han løfter frem negative holdninger til jødene innen kristendommens historie og legger, med god grunn, særlig vekt på Luthers antisemittisme. Han peker på 1800-tallets fremmedfrykt og skepsis overfor de som skilte seg fra lutherske nordmenn, være seg jøder eller katolikker. Den moderne rasebiologien bidrar til å belyse hvordan rasetenkningen var med å legge premisser for antisemittisme og diskriminering. De innledende kapitlene skal lede frem mot diskusjonen om hvorfor biskop Mangers unnlot å signere Hebreerbrevet. Det kunne vært en fordel om Dahl i den sammenhengen også hadde gitt et litt bredere bilde av den katolske kirkes historie og holdningen til jødene. Som leder av en internasjonal kirke som i norsk sammenheng var en minoritet, måtte Mangers balansere mange hensyn. I hvilken grad var de valg han traff representative for hvordan andre katolske kirkeledere tenkte og agerte?

Under okkupasjonen ble det dannet en kirkefront mot nazismen med grunnlag i Den norske kirke. Denne fikk også økumenisk støtte, i flere omganger også fra biskop Mangers. Når det kom til Hebreerbrevet, valgte han annerledes. Forklaringen som har vært gitt, av ham selv og andre, og som Dahl viderefører,

er at Mangers samtidig hadde sendt et brev til Innenriksdepartementet hvor han ba om at katolsk dømte jøder ikke måtte omfattes av tyskernes aksjoner. Han ville ikke svekke kraften i denne henvendelsen.

BISKOP MANGERS' PRIORITERING

Her kunne jeg ønsket meg en grundigere refleksjon rundt Mangers' svar. Hans prioritering av dømte jøder skriver seg inn i en lengre historie preget av antijødiske og antisemittiske holdninger. Det var relativt utbredt blant kristne at omvendelse og dåp var jødernes redning, religiøst, men til dels også sosialt og politisk. I en politisk situasjon der jødene altså hadde mistet sine grunnleggende borgerlige rettigheter, gjorde Mangers en religiøs prioritering av de katolsk dømte jøder. Dahl diskuterer de senere negative følgene som dette valget hadde for Mangers og den katolske kirke. Derimot synes han ikke å se at begrunnelsen som Mangers ga, hørte hjemme i en bredere antijødisk og antisemittisk kristelig diskurs.

KOMPLEKSE RELASJONER

De siste årene har det kommet en rekke arbeider som tar for seg ulike deler av historien rundt forfølgelsene av jødene i forbindelse med 2. verdenskrig. Mette Nygårds viktige forskningsarbeid om den katolske kirkes forhold til jødene før og etter Det annet vaticankonsil, får tydelig frem ambivalensen i den katolske kirkes historie. I 2020-utgaven av *Segl. Katolsk årsskrift for religion og samfunn*, gis det et bredt bilde av de komplekse relasjoner mellom kirken og jødene gjennom århundrer. Dahls bok er et ytterligere bidrag til dette viktige arbeidet, som nok vil generere flere studier i årene som kommer. •

“
Hvorfor skrev Mangers ikke under på den tydeligste, samlede kirkelige protest mot forfølgelsen av jøder i Norge?
 ”

RICHARD BÆRUG
MAKTEN OG TROEN.
EN REISE TIL
DE VAKRESTE
KIRKENE OG
KLOSTRENE ØST
I EUROPA
- FRA JERUSALEM
TIL FINNMARK
 VENTURA FORLAG 2021

Troen fremfor makten

OMTALT AV CAROLINE SERCK-HANSEN

Ansپoret av den voldsomme kirkelige konflikten som blusset opp innen deler av Den ortodokse kirke høsten 2018, satte forfatteren og medieviteren Richard Bærug seg som mål å trenge dypere inn i årsakene til den feberhete tilstanden. Fra sine tilholdssteder i Riga og Georgia hadde han i mange år interessert seg for de kirkelige forholdene i landene som tidligere inngikk i Sovjetunionen. Ved hjelp av sine språkferdigheter, (han snakker flere østeuropeiske språk, inkludert russisk og latvisk), hadde han et godt utgangspunkt til å nærme seg partene som lå i strid med hverandre og høre deres versjon av historien.

ENKELTMENNESKER I SENTRUM

Den ferdige boken sprenger rammene til den opprinnelige prosjektideen. *Makten og troen* endte opp som en rikholdig, fargerik buket portrettintervjuer foretatt under en rekke reiser til hele 16 land. Nedslagsfeltet favner særdeles vidt både geografisk og kirkelig, fra gravkirken i Jerusalem til Oscar IIs kapell i Grense Jakobselv. Det er nok uvant for de fleste å tenke på Finnmark som øst i Europa, men faktum er at Vardø ligger østenfor så vel St. Petersburg som Istanbul, uten at forfatteren nevner akkurat dette poenget.

Bokens undertittel, som forlaget også har spilt på i markedsføringen, gir ikke et helt dekkende bilde av innholdet. For selv om Bærugs intensjon har vært å dele opplevelsen av vakre kirker og klostre med leserne, er det enkeltmenneskene han møtte underveis som er blitt stående i fortellingens sentrum. Den som ønsker å sette seg dypere inn i den østkristne arkitekturhistorien vil nok bli skuffet. De maleriske bakgrunnskulissene kommer likevel tydelig frem, takket være forfatterens gode fotografiske blikk i denne rikt illustrerte boken.

ET MANGFOLDIG BILDE

Vi hører relativt lite om Bærugs tanker, strabaser

og observasjoner underveis. Slik sett er *Makten og troen* ikke en klassisk reiseskildring med forfatteren i sentrum. Han besitter åpenbart en uvanlig evne til å skape kontakt og tillit.

Personene han treffer, de aller fleste uten forhåndsavtale, snakker åpent om ømtålige temaer og byr raust på sine livshistorier. Forfatteren går heldigvis ikke i den fellen at han lar seg blende av kirkelig autoritet, og kun lytter til hva skjeggete menn i svarte kapper har å si. Tvert imot blir leserne presentert for et overraskende mangfoldig bilde. Her får leg og lærd, kvinner og menn, munk og nonne, prester og biskoper fra en rekke trossamfunn komme til orde.

I landene med to konkurrerende ortodokse kirker, nærmere bestemt Estland, Moldova og Ukraina, snakker Bærug for balansens skyld med representanter fra begge sider. I det særdeles innholdsrike persongalleriet inngår blant andre en kvinnelig overhyrde i den georgiske baptistkirken, fanatiske og enfoldige ortodokse munk på Athos og i Moldova, gammeltroende ortodokse og lutheranere i Baltikum, representanter fra hele fem ulike kirker i Ukraina, inkludert den gresk-katolske minoriteten.

I Istanbul får han audiens hos den økumeniske patriarken Bartholomeos. Etter den russiske kirkeledelsens oppfatning er det han som bærer hovedansvaret for den alvorlige kirkesplittelsen i 2018, ettersom han anerkjente løsrivelsen av Ukrainas ortodokse kirke fra Moskvpatriarkatet og ga den *autokefal* (selvstendig) status.

I LENGSTE LAGET

Richard Bærug greier stort sett å tøyne sine egne meninger under møtene med disse vidt forskjellige menneskene. Han lar dem komme til orde i rikt monn med sine synspunkter, uansett hvor historieløse, fordomsfulle og konspiratoriske de enn måtte være.

Bildet av den mangslungne kirkesituasjonen

— “ —

En stor styrke ved boken er at forfatterens begeistring for emnet og medmenneskelige empati aldri går på bekostning av hans kritiske sans og integritet.

— ” —

KLIPP

i øst suppleres med opplysende historiske fakta. Boken er dermed et overflødigthorn for dem som interesserer seg for ortodokst og østeuropeisk kirkeliv og religiøs mentalitet.

Ved sitt store omfang – hele 551 sider – kan den likevel oppleves som repeterende og langdryg, til tross for sitt lette og ledige journalistiske språk. Boken kunne med fordel ha vært kortet ned med minst hundre sider. Det virker som om forfatteren har hatt vansker med å velge noe bort. Dette gjelder så vel intervjuobjekter som illustrasjoner.

Selv den mest interesserte leser kan falle fra i møtet med atter en ortodoks fader eller synet av ett og samme kirkebygg fotografert fra ulike vinkler. Historien om skismaet i den russiske kirken på 1600-tallet gjentas også unødig mange ganger. Forlaget må ta sin del av ansvaret for den manglende stramheten, og for at det tidvis glipper med henblikk på språkvask og korrekturlesning.

BEGEISTRING OG EMPATI

En stor styrke ved boken er at forfatterens begeistring for emnet og medmenneskelige empati aldri går på bekostning av hans kritiske sans og integritet.

Bærugs oppriktige søken etter sannheten skinner glimtvis igjennom underveis, og bryter fullt frem i etterordet. Her langer han ut mot enkelte av de ortodokse kirkene, som etter hans mening bidrar til å spre falske løgner, propaganda og oppdiktete legender. Dette gjøres for å opprettholde makt og for økonomisk vinnings skyld.

Kritikken rettes også mot den stadig tettere alliansen mellom kirke og stat som fremfor alt kommer til uttrykk i «det største ortodokse landet med dets fortsatt levende imperieambisjoner». Bærug ble utvist fra Russland i 2018 etter å ha skrevet en bok om de russiske mediene under Putin. I denne nye boken ligger forfatterens hjerte hos «dem som våger å stå opp og velge troen fremfor makten». •

«Mens patriarken av Moskva legitimerer Putins nasjonale visjon, finnes det andre prester i den russiskortodokse kirke om fordømmer det som skjer. Fra Paris ba den russiskortodokse erkebiskopen av Vest-Europa innstendig om at Kirill måtte løfte sin røst mot den meningsløse og morderiske krigen. Fra Madrid ble det organisert en kampanje som nå er underskrevet av over 300 russiskortodokse prester verden over.»

EIVOR A. OFTESTAD I KLASSEKAMPEN

«Den russiske kirken ser veldig diskreditert ut nå i dag. Men jeg har fortsatt tro på kirken. Selv om den russiske kirken opplever nederlag, kanskje delvis fortjent, så kommer det også en tid da man har lært noe og reiser seg opp igjen. Det lærer ydmykhet. Kanskje havner kirken i en viss grad på feil side av historien. Da kreves det omvendelse.»

DEN RUSSISK-ORTODOKSE FADER KLIMENT TIL VÅRT LAND OM UKRAINA-KRIGEN

- Mange norske intellektuelle søker mot Den katolske kirke. Hva med deg?
- Jeg har sansen for det skarpe, tydelige og rituelle i den katolske kirke. Religion blir mer handling i møte med mysteriet.

FORFATTER MORTEN BJERGA TIL SANDNESPOSTEN

«Det er som om samfunnet vil at tro skal høre til i en egen, adskilt sfære. Det er en sekulær måte å tenke om religion, for som jeg utforsker i romanen: For den som tror, er troa et blikk på virkeligheten som former alt.»

ULLA SVALHEIM, FORFATTER AV ROMANEN TIL TROENDE, TIL VÅRT LAND

SYNNE CORELL
LIKVIDASJONEN.
HISTORIEN OM
HOLOCAUST
I NORGE OG
JAKTEN PÅ
JØDENES EIENDOM
 GYLDENDAL 2021

Ny kunnskap om tyveriet fra jødene

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Hvem skulle trodd det? At historien om verdenskrigen skulle ta den vending at de tykkeste bøkene, de mest intense omfangsrrike debattene om Norge 1940-45, handler om de norske jødene. Altså om en beskjeden, litt lavmælt minoritet som hittil er sett som én av mange offergrupper, og kanskje ikke den viktigste heller, men som nå er blitt gjenstand for oppmerksomhet som ingen andre. Bjarte Brulands svære Holocaust-historie om skjebnen til de vel fjorten hundre mosaikstroende i Norge, må regnes som grunnbok nå. Den kom i 2017, og ingen kan uttale seg om krigen uten å ha lest den. Diskusjonen om Marte Michelets påstand om hjemmefrontens svik avstedkom ikke mindre enn tre fyldige debattbøker, alle helt nødvendige i diskusjonen om 2.verdenskrig. Og nå Synne Corells bok om nazistenes konfiskering - en nitid studie av det som ble fratatt de jødiske familiene helt ned til den minste sølvskje, og hva det egentlig betydde. Om jødene hittil har levd litt i skyggen av annen oppmerksomhet, er de rykket inn i sentrum nå.

ENDRET SYN?

Hva kan dette komme av? Mange forhold, naturligvis. Følelsen av at mer kunne vært gjort for å redde dem den gang, har versert i krigsdebatten bestandig som en underliggende skam. Erkjennelsen av at etterkommerne fikk mindre erstatning etter krigen enn de burde ha, er 25 år gammel og har fått ny aktualitet med Berit Reisels bok *Hvor ble det av alt sammen?* Og over det hele: En forskyvning i selve oppfatningen av nazismen, der folkemords-forsøket nå utgjør dens mørkeste kjerne.

Men la oss i stedet spørre etter resultatet: Hva har den nye oppmerksomhet om jødene ført til av endret syn på forløpet av annen verdenskrig i Norge?

Corells bidrag her er først og fremst en stor mengde ny kunnskap, med detaljer nesten i overmål av alt NS-staten utførte av fysisk diskriminering. Gjenstander, verdier og skjebner rulles opp. Jødiske familier følges. Det gjør også de mange hjelperne i trakasseringen, det norske politiet ikke minst - som la lodd på seg selv etter krigen, dessverre. Fokus er likevel NS-byråkratenes egen inndragning av jødisk eiendom i form av lover, forskrifter og

gjennomføring, en forskrekkelig historie som viser at jødene ikke bare skulle arresteres og utvises, men også elimineres i fysisk detalj. Hver stol, hver bankbok, hvert laken ble tatt, og det på en slik måte at selv minnet om de opprinnelige eierne skulle utslettes for alltid.

Corell reiser den innvending mot norske historikere (meg selv inklusive) at de knapt har forstått meningen ved konfiskasjonen. De har trodd at NS-staten gjorde slik for å sikre verdiene på norske motsatt tyske hender - at det var en slags nasjonal maktkamp om verdiene. I realiteten viser detaljene at det var et felles prosjekt å tilintetgjøre alt jødisk én gang for alle. Tyskerne tok seg av utskipningen, nordmennene av det som var igjen. Alle aktører regnet deportasjonen som endelig, for jødene skulle selvfølgelig ikke komme tilbake.

OVERBEVISER LANGT PÅ VEI

Hva visste NS og Quisling om gasskamrene? Ingen visste om dem - tross alle ryktene som gikk. Men rykter er rykter. Rent faktisk ble jødene eliminert ved å bli sendt til Polen. Det var nok for antisemittene i NS. De ønsket et fedreland fritt for jøder, akkurat som grunnlovsfedrene i 1814. At NS forberedte sine egne jødelover basert på tilstedeværelse, er etter Corells oppfatning ikke bevis for at de ønsket å beholde dem innenlands, bare at de kunne være her - så lenge, da. Målet var tilintetgjørelse.

Jeg må si at Corell langt på vei overbeviser. Hun demonstrerer ved inngående studier av lover og forskrifter - hittil ukjente kilder - at den økonomiske likvidasjonen løp hånd i hånd med den personlige. Dette må heretter regnes som etablert (og forsterkes av Reisel). Det er likevel et uavklart punkt. Det var en maktkamp om verdier oppi det hele. Tyskerne gjorde på denne tiden krav på milliard-formuen av norske beslaglagte radioapparater, og kunne godt ha krevd jødernes verdier i samme sleng. Men de overlot dem altså til NS, etter sigende etter en hemmelig avtale. Denne avtalen (mellom Quisling og Terboven) er aldri dokumentert. Den «er ikke beskrevet mange steder», sier Bruland, litt kryptisk, og det har han rett i. Fortsatt er det altså noe igjen å oppklare i denne uhyggelige historien. •

— “ —

Corells bidrag her er først og fremst en stor mengde ny kunnskap, med detaljer nesten i overmål av alt NS-staten utførte av fysisk diskriminering.

— ” —

WERA SÆTHER
TANGO MED ELISA
CAPPELEN DAMM 2021

— “ —
Jeg synes Wera Sæther skriver troverdig om observasjonene til dette barnet, og om hverdager med godhet og smerte i familien hun har sin selvsagte plass i.
— ” —

Verden slik et barn med Downs syndrom ser den

OMTALT AV RAGNHILD JORDET

Forfatter og psykolog Wera Sæther har gjennom en årrekke hatt en imponerende produksjon av romaner, barne- og ungdomsbøker, dikt og gjendiktninger. Selv synes jeg at romanen *Denne krukken er knust* (1998) virket like sterkt om kjærlighetssorg som den knyttneven i magen en får av skildringen av personlig fornedring, på første side av Falkbergets roman om An Magritt. Jeg er også blitt berørt av diktene *Elske grensene* og *Det er ikke sant at isbreer ofrer seg*. Nå foreligger romanen *Tango med Elisa*, en oppfølger av *Se Europa* (2017), som også kan leses uavhengig av denne.

OBSERVASJONER OG REFLEKSJONER

Verden sees gjennom hovedpersonen Elisas øyne og fortolkes av barnet med det ekstra kromosomet. Nøkternt får vi del i hennes observasjoner av far som hadde ønsket seg et annet barn, mor som alltid er der for henne, og flere viktige personer og hendelser i det femårige barnets liv. Handlingen er dels lagt til Bela Bartoks Budapest og dels til Oslo. Boka handler mest om barnets observasjoner og – i noen grad – barnets refleksjoner. Likevel oppleves den ikke stillestående. Språkføringen er forfriskende med barnets originale ord og uttrykk, og personer framtrer vitale. Det er hentydninger til jødenes historie i Ungarn under 2. verdenskrig, og til kultur- og åndsliv i Budapest.

USENTIMENTALT

Hvordan uttrykke en femåring med Downs syndrom sitt tankeliv? Barnets fortelling er om hendelser, usentimentalt; kun indirekte

forstår leseren hva som må ha gjort vondt og hva som har vært til glede. Setningene er korte og med begreper som kunne ha vært barnets, så som: «Det kommer penger når pappa-Jenø har fektet med stokken i Konservatoriet.» Når fortellerstemmen i deler av boken er en av de voksnes, er språkføringen nyansert og med refleksjoner som også tilkjennegir følelsesmessig rikdom. Når Elisas morfar mot slutten av boken trer fram i et varmt og hengivent brev til sin svigersønn, bekreftes det at han er den bautaen i Elisas liv som vi har fått ane gjennom fortellingen hennes.

TROVERDIG

Jeg synes Wera Sæther skriver troverdig om observasjonene til dette barnet, og om hverdager med godhet og smerte i familien hun har sin selvsagte plass i. Elisa er et menneske i verden! Romanen treffer dermed en uro jeg selv har over sorteringssamfunnet vi i Norge legger opp til, ved å etablere tilbud om rutinemessig avansert fosterdiagnostikk tidlig i alle svangerskap.

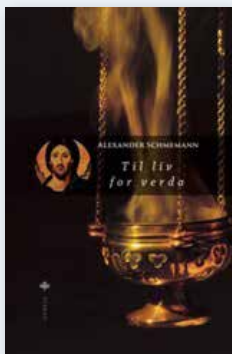
Wera Sæther mottok i 2012 Den norske Forfatterforenings ytringsfrihetspris, og ble da betegnet som en særegen norsk skjønnlitterær forfatter som i over fire tiår har brukt skriften og livet sitt til å gi stemme til mennesker som av forskjellige grunner er fratatt sin egen. I *Tango med Elisa* leverer forfatteren et nytt verk; denne gangen utforsker hun verden sett gjennom øynene til barnet med det ekstra kromosomet

Og dette gjør hun på en veldig god måte! Tekstene til Wera Sæther er fortsatt sterkt lesverdige. •

Pavelig fredsdiplomati

I 1962, da Cubakrisen holdt verden i åndeløs spenning i frykt for atomkrig, var det ikke mange som visste at pave Johannes XXIII utøvet et stille diplomati som var med å legge grunnlaget for at både USA og Sovjetunionen gikk med på å senke spenningen. Nikita Khrusjtsjov ble kalt en global fredsskaper da han gjorde det paven innstendig hadde bedt om, nemlig å trekke sovjetisk våpen fra Cuba. Og president John F. Kennedy tok et modige skritt da han imøtekom Sovjets krav om å fjerne amerikanske våpen fra Tyrkia.

I august 1963, to måneder etter at paven døde av magekreft og tre måneder før Kennedy ble myrdet i Dallas, ble den første avtalen om å forby prøver med atomvåpen undertegnet. Pave Johannes hadde tidligere samme år utsendt sin encyclica *Pacem in terris* – Fred på jorden (St.Olav forlag 1963). Her understreker han hvor tett sammenhengen er mellom rettferdighet og fred, og hevder at full atomnedrustning er nødvendig for å komme frem til en fredelig verdensorden. (National Catholic Reporter)

ALEXANDER SCHMEMMANN
TIL LIV FOR VERDA
 OVERSATT AV HALVOR
 RIIKOJA LID
 EFREM FORLAG 2022.

En klassiker innenfor liturgisk tenkning

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

Å åpne denne boken var som å møte en gammel bekjent. Det var i miljøet rundt bevegelsen «Kirkelig fornyelse» den første gang kom i omløp i Norge, i svensk språkdrakt, på sytti-tallet. For de fleste av oss var det et første møte med ortodoks teologi, og den etterlot et dypt, om enn blandet inntrykk. Det var umulig ikke å bli revet med av den visjonen om liturgisk og sakramentalt liv som forfatteren formidlet, samtidig som det ble unngåelig å spørre hvordan en slik visjon kunne finne rom innenfor tradisjonelt norsk gudstjenesteliv.

Å FORANDRE LITURGIER

Boken inneholder ikke noe reformprogram for gudstjenestelivet, ingen opprøpsing av forhold som bør endres på, slik at Kirkens liturgi kan fremstå som mer aktuell for moderne mennesker. Bunnlinjen er snarere på linje med en bemerkning som jeg hørte for noen år siden om liturgisk reformarbeid: «Jeg hører jo at dere *lager* liturgier». Slik kommenterte en representant for den ortodokse kirke nyheten om at Den norske kirke tidlig på 2000-tallet hadde tatt til med nok en liturgireform. Jeg tenkte vel ikke så mye over bemerkningen. Det handlet om rekkefølgen i liturgisk reformarbeid. Før en begynner å forandre på liturgier, bør en gjøre klart for seg hva det er vi egentlig holder på med når vi feirer messe. Da må liturgikk være langt mer enn en deldisiplin av den praktiske teologien. Praktisk teologi har i norsk tradisjon nærmest utelukkende dreid seg om prestenes praksis, mens troens, håpets og kjærlighetens «praksis» - det vi kort sagt kunne kalle «etterfølgelsens vei», og som gjelder hele Guds folk, har hatt mindre plass.

EN KLASSIKER

Det er fortjenstfullt at Efrem forlag har utgitt denne klassiske teksten. Og det fortjener ytterligere honnør at det skjer i en meget kledelig nynorsk språkdrakt ved Halvor Riikoja Lid. I Schmemmanns forfatterskap fremstår boken som et hovedverk.

Den inneholder ikke noe liturgisk reformprogram, men en fordyppelse i det som Kirkens faktisk gjør når den feirer de hellige mysterier. Boken er en «mystagogi», en forklaring av messen og sakramentene, slik vi kjenner det både

fra øst- og vestkirken. Også fra norsk middelalder har vi slike tekster, på norrønt mål. Det som gjør boken unik, er at den ortodokse teologen Alexander Schmemmann forfattet denne «mystagogien» med tanke på en bred leserkrets. Som medlem i en liten diaspora henvender han seg til en moderne offentlighet, dominert av andre trossamfunn enn hans eget. Forankret i liturgisk konservatisme – det var fjernt fra ham å «lage liturgier – formidles en radikal teologisk visjon av et liturgisk liv. Å bli klar over hva det er vi faktisk gjør når vi feirer mysteriene, skal utfordre så vel moderne sekularisme som «religiøs» kristendom - sistnevnte forstått som en flukt fra verden, mens sekularismen påstår at Gud ikke har noe med «vår» verden å gjøre.

Schmemmann var født i 1921 og vokste opp i det russiske eksilmiljøet i Frankrike. Her fikk han sin teologiske utdanning hos noen av de fremste ortodokse teologer som var blitt tvunget i eksil etter revolusjonen i Russland. Etter andre verdenskrig emigrerte han til USA, der han ble sentral i utviklingen av St Vladimirs teologiske seminar i New York. Dette ble hans arena helt frem til hans altfor tidlige død i 1983.

LITURGISK KONSERVATISME

Boken har satt spor. Nesten samtlige bidrag til liturgisk teologi etter Schmemmann er inspirert av ham, både katolske og protestantiske. Ikke alle følte seg bundet av hans liturgiske konservatisme, som var forankret i ortodoksien. Om flertallet av liturgiske fornyere skriver Schmemmann at de forsøkte «å finne opp ei tilbedingsform som er meir akseptabel, meir «relevant» for det sekulære verdssynet til det moderne mennesket». Men det moderne menneskets behov og ønsker kan og skal ikke oppfylles i liturgien. Tvert om skal sekularismen utfordres.

I siste del av boken viser Schmemmann hva denne striden står om. Langt på vei dreier det seg om en konflikt mellom Øst og Vest, der svakheter i den vestlige teologien gjorde kirkene i vest til et lett bytte for sekularismen. For seksti år siden loddet vi knapt dybden i den kritikken av vestlig tradisjon som Schmemmann fremfører, på vegne av seg selv og den tradisjonen han tilhørte. Med dagens Europa som bakteppe, seksti år etter, finner jeg Schmemmanns tanker utfordrende, på mer enn en måte. •

“
 Boken har
 satt spor. Nesten
 samtlige bidrag
 til liturgisk
 teologi etter
 Schmemmann
 er inspirert
 av ham, både
 katolske og
 protestantiske.

”

ULLA SVALHEIM
TIL TROENDE
GYLDENDAL 2022

Linn-Aurora Wengen er jurist, forlagsredaktør i Universitetsforlaget og skribent i Minerva.

“
Som kristen er dette en personlig og gjenkjennende fortelling, men den mangler dybden til å bli trosoppbyggende.
”

Mellom tro og tvil

OMTALT AV LINN-AURORA WENGEN

Hva betyr det å være kristen? Tenåringsjenta Bie Veronika har vokst opp med Gud, men har fortsatt ikke funnet ut hvem Gud er for henne. Etter at en klassekamerat brått dør, forsterkes troen og tvilen hennes. Ulla Svalheims debutroman, *Til troende*, er en «rastløs søken» etter tro som er skrevet med et varsomt og vakkert språk.

I vårt moderne, sekulariserte samfunn anses tro av mange for å være noe personlig. Dukker den opp i offentligheten bærer det ofte preg av sensasjon. Derfor er det friggjørende å lese en roman der den «alminnelige» troen er premisset. En tro for et liv med flest hverdager, som bæres gjennom usikkerhet, sorg og kjærlighet. I Svalheims roman *Til troende* skildres en tro jeg kjenner meg igjen i. Bie Veronika stiller seg selv grunnleggende spørsmål om egen tro: Er Jesus til stede? Tror hun på Gud? I denne troen og tvilen møter jeg meg selv.

RYDD VEI FOR HERREN

Det hender tvilen tar meg, og i det øyeblikket føler jeg meg nær disippelen Tomas. Han som bekjente seg til Jesus, men som kjent hadde behov for å se for å tro. Jeg kan relatere til det, ønsket om visshet og ha to streker under svaret.

Å akseptere at tro og tvil kan sameksistere blir Bie Veronikas hovedutfordring. Gjennom en sommer som kirkegårdsarbeider oppholder hun seg i nærheten av klassekameraten Jons grav. Hun saumfarer terrenget, som Johannes i ødemarken før henne. Rydder hun vei for Herren, der hun går på kirkegården gjennom sommeren og klipper gress? Bie Veronikas søken består også av handlinger, som da hun setter seg ned foran Jons grav og stikker armen dypt ned i jorden. Det følte sjokkerende å lese, men handlingen kan kanskje leses som et uttrykk for hennes desperate søken etter svar. «Døden betydde for mye, og hva skulle hun tro?»

EN SORG SOM MIN

I Bie Veronikas søken finnes en grunnleggende følelse av *utenforskap*. Som troende føler hun seg utenfor de andre i klassen, blant de troende føler hun seg utenfor. Ved å tvile blir

også Gud «det andre», det hun ikke vet om hun har en relasjon til. Først og fremst er Bie Veronika på leting etter et uttrykk, ved å definere ønsker hun å gjøre troen til sin egen. Kanskje det vil være mer presist å si at hun er på utkikk etter identitet og ikke Gud i seg selv. Hun har vokst opp med bønn og bibel, men hun mangler følelsen av et fellesskap og muligheten til å samtale om den. Som når hun er i kirken med familien og de skal si trosbekjennelsen, som hun kan utenat. «Sto det til troende, dette?» undres hun.

En ting er følelsen av fellesskap, en annen er hvordan hun kan være i det. I bursdagsgave arver Bie Veronika et kors av bestemoren. Det er ikke bare et familieklenodium, men også et symbol på troen hennes, og derfor er hun usikker på om hun i det hele tatt kan gå med det. Passer det inn med klesstilen hennes? Kan hun stå inne for det korset symboliserer? Tomas måtte selv få ta på Jesu sår for å bli overbevist. Kanskje er Bie Veronika ute etter en lignende erfaring – en trosopplevelse som føles nær og så konkret at man kan ta på den.

TRO OG TVIL

Bie Veronika befinner seg midt mellom ytterpunktene. Mellom levende og død, mellom det å være barn og voksen, mellom tro og tvil. For hva skjer etter at vi dør? Er Jon i himmelen? Kan Bie Veronika tro på det?

I *Til troende* stiller Bie Veronika spørsmål om både *hvorfor* hun skal tro og *hvordan* denne troen skal komme til uttrykk. Tvilen gjør at hun vakler – en «rastløs søken» beskrives det som i boken – en følelse jeg sitter med mens jeg leser. Fortellerstemmens styrke er at hun er tilstedeværende, uten å overstyre Bie Veronikas egen fortelling. Hun ser at Bie Veronika er på leting etter svar, og gir henne rommet for å søke.

Som kristen er dette en personlig og gjenkjennende fortelling, men den mangler dybden til å bli trosoppbyggende. Det er hovedsakelig fordi boken i sin kjerne handler om søken etter identitet og ikke tro. Trosfokuset gjorde det for min del nostalgisk og underholdende å lese, men oppleves som et middel og ikke målet i seg selv. •

JANNE HAALAND
MATLARY
**DEMOKRATIETS
LANGSOMME DØD.
DEN NYE
INTOLERANSEN**
KAGGE FORLAG 2022

Kan dydene redde oss?

OMTALT AV OLAV RUNE BASTRUP

Plutselig ble vi ristet på plass. Lanseringen av Janne Haaland Matlarys bok om demokratiets død fant sted samtidig med at alt ble satt helt på spissen. Med Russlands invasjon av Ukraina er vår hjemlige kulturkrig forbigående avblåst. Nå står det om det grunnleggende som forener oss. Lanseringstidspunktet var både beleilig og ubeleilig. Ubeleilig fordi mye av det boken dweller ved, kan synes smått holdt opp mot realismen i det dagsaktuelle. Beleilig fordi Matlary med stor intensitet tar oss inn til kjernen av hva vi kan risikere å miste. Nå mer enn noen gang er det viktig å forstå at den demokratiske samfunnsorden vi har sett på som selvsagt, på ingen måte er det.

DEMOKRATI OG MENNESKESYN

En av Matlarys hovedteser er at demokratiet forutsetter et bestemt menneskesyn. Det har sitt historiske utspring i antikkens idealer, det er videreutviklet og formidlet gjennom århundrene av kristen kultur og etikk, og i nyere tid implementert i menneskerettighetene. Grunnleggende premisser i dette menneskesynet er at mennesket har rasjonell evne og er i stand til å ta logiske beslutninger. Vi er født frie, vi har en medfødt etisk sans, vi er alle like. Mot dette står en fremherskende tendens i kulturdebatten der vi pådyttes et menneskesyn hvor mennesket ikke defineres ut fra likhet, men er redusert til gruppeidentitet - til rase, etnisitet, hudfarge, legning og kjønn. «Jeg føler» overstyrer «Jeg mener». Selv føler jeg meg av og til som en viril tjuetåring. Hva er jeg da? 20 eller 65?

Med hardtslående argumentasjon og utallige eksempler viser Matlary hvordan dette tankegodset har infisert alle nivåer av samfunnet, ikke minst innen akademia og kulturfeltet, men også i overnasjonale beslutningsprosesser. Dette bringer oss tilbake til en førsivilisatorisk tribalisme hvor stammens lov og selvhevdelse har forsetet. Menneskerettigheter reduseres til politiske særrettigheter for selvopplevde identiteter med krav på autonomi avskåret fra det felles menneskelige. Som hvit mann kan jeg ikke overskride min kjønns- og raseidentitet

og mene noe kvalifisert om feminisme eller om hvordan mennesker med annen hudfarge har det. Jeg er lukket og låst i det jeg er. Nekter jeg å godta dette som premiss, møtes jeg av et moralistisk raseri som effektivt stenger meg ute – jeg blir *kansellert*. Eksemplene på de personlige omkostninger dette har fått for dem som har vågd å trosse denne nye ortodoksi, er mange. Vi avkreves toleranse, men det vi står overfor, er i virkeligheten noe dypt intolerant, illiberal, autoritært og antidemokratisk.

OVERBEVISENDE ARGUMENTASJON

Dette er ikke et nytt fenomen. At frigjøringsbevegelser konvergerer til karikaturer av seg selv, er i historisk perspektiv snarere regel enn unntak. Det er noe lignende vi står overfor nå. Det skjer ikke med raske fremrykninger, nei, det er en langsom forråtnelse slik mur råtner i mudret elveslam. Det skjer blant annet gjennom overnasjonale beslutninger som går over hodet på de fleste, i skole og akademia, i en stadig mer finmasket lovgivning der alle frie arenaer i samfunnet, som familieliv og trosniv, politiseres med små skritt av gangen. Bokens beste kapittel er Matlarys gjennomgang av menneskerettighetene. På en overbevisende måte argumenterer hun for at menneskerettighetene ikke er politiske rettigheter, men tvert imot noe som ligger *forut* for politikken og som er ment å beskytte oss *mot* den. Matlary gir en rekke eksempler på hvordan menneskerettighetene i dag politiseres. Hun argumenterer overbevisende for at for demokratiet slik vi kjenner det, er dette intet mindre enn en dødelig fare.

EN PERSONLIG BOK

Dette er ikke en akademisk bok først og fremst, den er like mye en trosbekjennelse til ideer og idealer. Det er også en personlig bok der Matlary forteller sin egen oppvekst- og dannelseshistorie, om sin kjærlighet til Europa og sin ungarske svigerfamilie.

Demokratiet er som en muskel, skriver Matlary. Den må trenes – den må trenes gjennom de klassiske dyder. Det er dydene som kan berge oss – de gamle, men universelle dyder

“
Nå mer enn
noen gang er
det viktig å
forstå at den
demokratiske
samfunnsorden
vi har sett på
som selvsagt,
på ingen måte
er det.
”

slik de er formulert fra antikken og gjennom hele sivilisasjonens historie. Dette er både vakert og riktig, men demokratiet er åpenbart også noe mer. Det er en livsform, det er luften vi puster inn, en forutsetning for å kunne leve selvstendig og uten frykt. Men da bærer demokratiet også slangen ved sitt eget bryst. Det myndiggjorte menneske bemektiger seg en frihet det ikke nødvendigvis ønsker å dele med andre. Hvite protestanter som koloniserte Amerika, holdt frihetsfanen høyt. Inntil de fikk katolikker i nabolaget ...

MOTFORESTILLINGER

Jeg deler ikke alle Matlarys analyser. Fra mitt ståsted i det politiske sentrum synes jeg hun er for tilbakeskuende. Angrepene på venstresiden fremstår mer polemiske enn som overbevisende årsaksforklaringer. Jeg tror årsakene til dagens tilstand ligger i et mye større kompleks av strømninger, der nyliberalismens avskjæring av individet fra historie og samfunn og postmodernismens dekonstruksjon av alt meningsbærende er vel så viktige bidragsyttere til utviklingen. Jeg savner en tydeligere anerkjennelse av at til tross for eksessaktige utslag, reflekterer de også reelle problemer. Black lives do really matter, rasisme finnes, diskriminering skjer, visse minoritetsgrupper trenger å beskyttes mot flertallets tyranni. Bak alt dette ligger virkelige menneskers erfaringer av å ikke å bli sett, hørt eller forstått. Det tragiske ved utviklingen er at saker som isolert sett er rettfærdige, blir ideologisk kidnappet og driver oss ned i skyttergraver der fornuftig samtale ikke lenger er mulig. Ideologiseringen og dermed også politiseringen av nærmest enhver livsytring er igjen uttrykk for at religionen i våre vestlige demokratier nesten helt har mistet sin rolle som en fellesmenneskelig arena der vi er likeverdige i vår forskjellighet.

Etter Putins invasjon av Ukraina opplever verden utrygg på en måte som min generasjon aldri før har opplevd. Det eneste som er sikkert, er at vi står ved et historisk før og etter. Matlarys bok er et «Alltid freidig» og et «Kjemp for alt hva du har kjært». Mye står på spill, vi har mye å miste og mye å forsvare. •

Ingen skal tro alene!

St. Olav kirkeblad ønsker å bidra til å styrke troen og håpet i det katolske fellesskapet i Norge. Vi håper å gi alle våre lesere – katolikker som ikke-katolikker – innsikt i og utsyn over Kirken, troen, historien og tiden vi lever i.

STØTT OSS VED Å GI EN GAVE:

- ◆ Vipps-nummer: 589094
- ◆ Kontonummer: 3000 15 11110

LES OSS VED Å TEGNE ABONNEMENT:

- ◆ Send en SMS til nr. 969 43 490 med kodeord **STOLAV** etterfulgt av navn og adresse
- ◆ Send en E-post med navn og adresse til abonnement@katolsk.no
- ◆ Ring 23 21 94 21

AKTUELL PROFIL

Hvem: Marianne Fjordholm
Aktuell: Pensjonist etter 31 år
som bokhandler

Et slag for det håndfaste

I 30 år har Marianne Fjordholm fylt bokhyllene med bøker som skulle leses når hun ble pensjonist. Nå har hun sjansen!

– Gratulerer med tittelen pensjonist! Hva kommer du til å savne mest fra bokhandler-tilværelsen?

– Kundene! Det er en broket forsamling som finner veien til St. Olav bokhandel: Gamle kjenninger og nye mennesker, som har det til felles at de søker ett eller annet – og ikke nødvendigvis en handel. Det skaper en fin spenning: Hvem kommer inn nå – og hva søker han eller hun? En vare? Av og til vet de ikke engang selv hva de søker, men det er ett eller annet de er nysgjerrig på. Det har vært spennende å være med på å oppklare hva det er, forteller den erfarne bokhandleren, som gjennom årene naturligvis har møtt 1000-vis av kunder.

– Hvem husker du best?

– Vel, det har vært mange minneverdige besøk. Jeg har satt pris på besøk av erkebiskop James Patrick Green, Vatikanets nuntius til Norden. Han ble betatt av våre ikoner, og kjøpte et par norske helgener – St. Sunniva og St. Olav – til Vatikan-kapellet i Stockholm. Det er fint å tenke på.

MER ENN EN BUTIKK

St. Olav bokhandel ble etablert i 1961, og Marianne ble ansatt i 1990 av Sidsel Meyer Aasrud (1929 – 2020).

– Hva er ditt beste råd til Joachim Teigen, din etterfølger?

– Mitt aller beste råd er å møte alle kunder som mennesker, ikke som en potensiell kunde. Alle har krav på god behandling og å bli sett. Det tror jeg er en del av sjelen til bokhandelen, om de går tomhendt ut eller handler – det skal ikke være avgjørende for om de blir tatt vare på, mener Fjordholm, som også er

**«Jeg har bokhyllene
fulle av det jeg skal
lese når jeg blir
pensjonist – og det
er jeg jo nå!»**

PÅ RETT HYLLE: Marianne Fjordholm har elsket å være bokhandler i en fysisk bokhandel. – Jeg tror du kommer nærmere forfatter og innhold dersom du kan holde i boken, bla i den, lukte den. Jeg tror på det håndfaste, sier hun.

opptatt av at St. Olav bokhandel er mer enn en butikk, det er også et lavterskeltilbud for Kirken.

– Jeg er ikke mot det nye og fremadrettede, men byggets sjel bør også ivaretas. Fremtidens vinder skal få blåse, men det historiske suset må også prege lokalet, sier Fjordholm.

– Hvordan vil du beskrive St. Olav bokhandels betydning i Det katolske Norge?

– Det er et tilbud for alle som snuser på tro generelt og Den katolske kirke spesielt. Jeg tror at bokhandelen har hjulpet mange konvertitter over terskelen og inn i Kirkens fulle fellesskap.

– Du har vært gjennom noen bøker som bokhandler. Hvis du skal trekke frem én bok som har gjort inntrykk, hvilken er det?

– Biskop John Willem Grans memoarer «En hånd på min

MER SØM! – Jeg gleder meg til å kunne fordype meg mer, blant annet til å gå på museum uten å måtte sluke hele utstillingen i et jafs. Og til å ta opp søminteressen min!

Marianne Fjordholm

Født: Januar 1955

Bor: Oslo

Utdannelse: Statens kunst og håndverkskole med spesialisering innen maling og søm. Kunsthistorie fra Universitetet i Bergen.

Stilling: Pensjonist! Forhenværende bokhandler.

skulder» (1995). Jeg vet ikke helt hvorfor Kanskje fordi han var operaentusiast og jeg selv har utdannelse som kostymedesigner med diplom på «Turandot»?

HÅNDFAST REAKSJON

Det finnes mange katolske forfattere, naturligvis. Og mange av dem finner du i hyllene i St. Olav bokhandel.

– Har du en favoritt?

– Jeg har bokhyllene fulle av det jeg skal lese når jeg blir pensjonist – og det er jeg jo nå! Jeg har lest litt her og litt der, og mange forfattere har gjort inntrykk. Blant dem er Ørnulf Ranheimsæter (1919 – 2007). Han skrev blant annet essay-samlingen «Om tro og vantrø» og var min lærer på Statens Håndverks- og Kunstindustriskole. Ranheimsæter mente at den fysiske boken skapes i et samspill mellom forfatterens budskap og bokens utforming med alle sine elementer. Det

appellerer til Fjordholm, som tror på den fysiske boken og bokhandelens fremtid:

– Det blir for abstrakt og distansert hvis du bare skal forholde deg til verden gjennom nett og skjerm. Jeg tror du kommer nærmere forfatter og innhold dersom du kan holde i boken, bla i den, lukte den. Jeg tror på det håndfaste.

– Hva gleder du deg mest til i pensjonisttilværelsen?

– Jeg gleder meg til å kunne fordype meg mer, blant annet til å gå på museum uten å måtte sluke hele utstillingen i et jafs. Og til å ta opp søminteressen min!

– Hvis paven hadde ringt deg og spurt «Marianne, hva skal jeg legge vekt på i mitt påskebudskap i år», hva ville du foreslått?

– Frans har oftest mye godt å komme med, så jeg vet ikke om jeg har så mye å tillegge. Paven er bekymret for klima og retter pekefingeren mot krigshissere. Jeg ville oppfordret ham til å fortsette med det. •

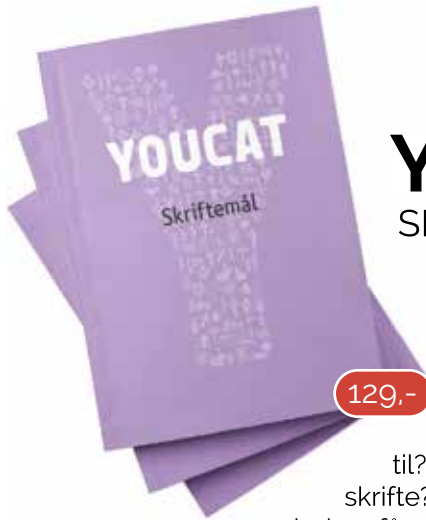

ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

«Du må ikke spare på noe
når det gjelder gode bøker.»

Den hellige Charles de Foucauld

YOUCAT SKRIFTEMÅL

129,-

Hva er skriftemål? Hva er poenget? Hvordan skrifter man? Hvor ofte skal man skrifte? Hvem kan man skrifte til? Hva skal man egentlig skrifte? I denne lille og hendige boken får du svar på dette og alt

annet du måtte lure på vedrørende skriftemålet i Den katolske kirke. Boken er en del av YOUCAT-serien spesielt tilrettelagt ungdom og unge voksne, men kan med stort utbytte også leses av voksne.

*Ta imot den oppstandne Jesus i livet ditt.
Selv om du har vært langt borte,
kan du ta små skritt mot ham.
Han venter på deg med åpne armer.*

PAVE FRANS

ELSK OG GJØR DET DU VIL

Kroppens teologi for ungdom

229,-

I et samfunn som vrirler av falske budskap om kjærlighet – kjærlighet som uberegnelig følelse, kjærlighet som forbruksvare, kjærlighet som egoistisk bekreftelse. Det er lett å gå seg vill

...

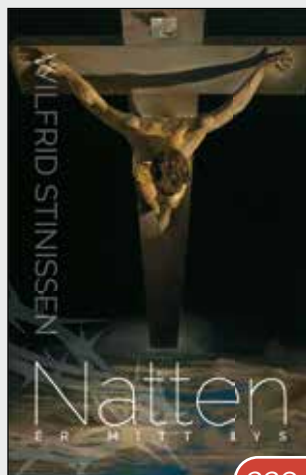
I denne boken kan du lese om sann kjærlighet som valg, som offer, og at den overvinner alt.

Boken er en hjelp til å bli fri fra skadelige vaner, finne selvtillit og å velge det som er godt og sant menneskelig.

En utfordrende bok som hjelper deg til å forstå hva det innebærer å elske, med Guds kjærlighet, deg selv, familien din, vennene dine, den du er glad i.

229,-

229,-

WILFRID STINISSEN

To av Wilfrid Stinissens moderne klassikere er nå utkommet i nye opplag: *Sant menneske* og *Natten er mitt lys*.

Disse to bestselgerne gir vekst og liv til kristne av alle konfesjoner. De løfter frem det kristne menneskesynet og viser hva det innebærer å bli et sant menneske gjennom både medgang og motgang.

Kunngjøringer

TROMSØ STIFT

- ▶ **P. Reidar Voith**, pt sogneprest i Lillehammer, fristilles fra OKB for tjeneste i Tromsø stift for en periode av fem år. Han vil tiltre i løpet av sensommeren og skal overta ansvaret for St. Eystein menighet i Bodø.
- ▶ **P. Arne Marco Kirsebom** forblir i Bodø inntil p. Reidar Voith kommer.
- ▶ Generalvikar **Antonius Sohler** skal fra mars 2022 bo i bispegården og utføre sin tjeneste i stiftets sentraladministrasjon. Han vil bistå biskop Berislav med biskopens oppgaver for stiftet.

OSLO KATOLSKE BISPEDØMME

- ▶ **P. Piotr Gwizdź** er fra 1. januar 2022 løst fra tjenesten som kapellan i St. Hallvard menighet i Oslo for å ta fatt på nye pastorale oppgaver i Tyskland.
- ▶ **P. Myron Kuspys** er fra 1. januar 2022 utnevnt til kapellan og ansvarlig for den polske sjelesorg i St. Hallvard menighet i Oslo. Han er fra samme dato løst fra tjenesten som kapellan i St. Olav domkirkemenighet i Oslo.

FASIT PÅSKENØTTER: 1 c | 2 a | 3 c | 4 a | 5 b | 6 a | 7 a | 8 b | 9 c | 10 a | 11 c | 12 b | 13 a | 14 b | 15 b | 16 a) i følge Johannes, b) i følge Lukas, c) i følge Markus og Matteus. Så alle svarene er faktisk riktige. | 17 c | 18 b | 19 a | 20 c | 21 b | 22 b | 23 c | 24 a | 25 c | 26 b | 27 c | 28 b | 29 b | 30 c | 31 c | 32 b | 33 a | 34 c | 35 a | 36 c | 37 b | 38 b | 39 a | 40 a

Pavens bønneintensjoner

MARS

For et kristent svar på bioteknologiske utfordringer

Vi ber for kristne som opplever bioteknologiske utfordringer; at de må fortsette å forsvare verdigheten til det menneskelige liv gjennom bønn og handling.

APRIL

For helsepersonell

Vi ber for helsepersonell som har ansvar for syke og eldre, spesielt i de fattigste landene; at de må oppleve tilstrekkelig støtte fra myndighetene og fra sitt lokalmiljø.

MAI

For troende unge mennesker

Vi ber for unge mennesker som ønsker å leve uten grenser, at de gjennom Marias liv må finne evnen til å lytte og til å gå søke etter en dypere innsikt i livet, at de opplever motet som troen gir og ønsket om å tjene Gud og sine medmennesker.

ANNONSE

VELKOMMEN TIL NEKs SOMMERLEIR PÅ MARIAHOLM 01. - 04. AUGUST 2022

Dvs. alle over 55 år

- Messe og fellesbønn og ikke minst sosialt samvær
- Impuls v/ leirprest **Erik Ruud SM**
- Foredrag v/**biskop Bernt Eidsvig**
- Foredrag v/pater **Reidar Voith**
- Utflukt til Mariakirken i Askim
- Muligheter for bading og andre aktiviteter

PRIS KR 2100

Påmelding innen 1. juli 2022 til Nikoline Myklevik

Tlf.: 99 26 07 30

E-post:

nikoline.myklevik@hotmail.com

Katolsk magasin

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 1–2022, årgang 134
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Linda Therese Utstøl
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon
Gerhard Helskog

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:

Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:

Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav kirkeblad redigeres etter prinsippene i Redaktør- plakaten og Vær Varsom-pla- katen.

Redaksjonen tar intet ansvar for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 18.03.22

Deadline neste nummer:
09.05.22

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:

Yara Nardi / REUTERS.

Søster Zenaida Nacpil, OP

1948–2022

Søster Zenaida ble født 31. oktober 1948 i San José, Florida Blanca, Pampanga på Filippinene, og døde søndag 6. februar 2022 i USA, 73 år gammel. Hun avla de første løfter den 22. april 1972 og de evige løfter 5. juli 1981. I mange år var hun tilknyttet Mariaklosteret i Bodø. Våren 2012 ble hun valgt til provinzial, «Mission chapter prioress», for Dominican Sisters of Our Lady of Remedies på Filippinene.

I de siste årene var hun ofte på besøk i Bodø.

På vegne av oss alle sender jeg deg, kjære sr. Zenaida, stor takk for alle dine gode gjerninger for oss i Nord-Norge.

Herre, gi henne den evige hvile.

Og la det evige lys skinne for henne.

Hun hvile i fred.

Amen.

Biskop Berislav Grgić

Sr. Lioba Herbert, CSJ

1927–2022

Sr. Lioba Herbert ble født 30.12.1927 i Altenberge i Tyskland. Hun vokste opp i en god katolsk familie og siden hennes eldre søster Sr. Thekla var St. Josephsøster, kjente hun til klosterlivet allerede fra ung alder. Hun tok realskole og husmorskole hos «Ursuliner», som er en kjent lærerorden i Tyskland, og ble «Landwirtschaftliche» lærerinne i 1949. Hun følte seg kalt til å virke i Norge, som hennes søster.

I 1950 inntrådte hun i postulatet i Albachten hos St. Josephsøstrene. Hun avla sine evige løfter den 8.9.1955 på St. Joseph Institutt i Oslo, etter å ha hatt novisiatet på Vor Frue Villa. I Norge tok hun artium i 1955 og ble heimkunnskapslærer i 1956, videre tok hun lærereksamen i 1972 og spesialpedagogikk i 1978/1979. Hun skolerte seg også i teologi, tok et kurs i 1967 og fikk et teologisk sabbatsår i Paderborn i 1985. Hun ble igjen student i USA i Ignatiansk Spiritualitet på Campion Center SJ.

Sr. Lioba bodde de fleste år av sitt liv på St. Joseph Institutt i Oslo og underviste på St. Sunniva skole. Hun var kjent og avholdt som en meget dyktig lærerinne. Med sin spesialpedagogikk hadde hun også et spesielt kall for svake elever. Hun var særlig interessert i å få fremmedspråklige elever best mulig integrert i norsk skole. Hun var rektor på St. Sunniva skole i tre år.

Etter at hun ble pensjonist, flyttet hun til menigheten i Porsgrunn og overtok som menighetssekretær og leder for katekesen.

Fra 1993 til 2002 var hun i Porsgrunn

menighet. I 2002 flyttet hun til Akersveien 4-6 og hjalp til med svake elever på St. Sunniva skole. Dessuten ga hun også konvertittundervisning. I 2006 kom sr. Lioba til Grefsen og ble i de siste årene pasient på vår sykeavdeling der.

Søster Lioba var et livsglad menneske og hadde god kontakt med sine omgivelser. Hun hadde dype og langvarige kontakter med venner og kjente. Hun var kjent for sin korrekte opptreden og dyktighet i sine ansvarsfulle stillinger. Hun var en morgenfugl og hadde bedt sin morgenmeditasjon før alle søstre kom til kapellet. Sr. Lioba hadde en veldig flott sangstemme, som hun brukte i sangkoret i vår domkirke St. Olav, men også senere i Porsgrunn menighet.

Hun elsket klassisk musikk og likte å synge. Hun var et positivt medlem i kommuniteten og hadde også god kontakt med sin familie i Tyskland.

Hun vil bli husket av våre unge vietnamesiske søstre, som av og til hjalp til på sykeavdelingen, med sitt gode smil, selv om hun ikke lenger kunne snakke.

Hun døde med søstre rundt seg som sang og ba. Sr. Lioba ga sitt liv tilbake til Gud på en meget fredelig måte.

Må hun hvile i Guds kjærlighet og fred.

Hun er vår forbeder hos Gud. La oss be for våre avdøde.

«I dine hender overgir jeg min ånd, du løser meg, Herre, du trofaste Gud.» SALME 31,6

St. Josephsøstrene

Pater Per Einar Odden 1956– 2022

Kjære medbrødre, kjære p. Per Einar Oddens familie og venner. Mange prester som har konvertert til vår kirke, har det til felles at det ikke egentlig var prest de hadde tenkt å bli. Felles for dem alle er at livet i Kirken, gjorde dem bevisst på at de hadde et prestekall. P. Per Einar ville bli – og ble – arkitekt, utdannet ved NTH og utøvet sin profesjon i Oslo i knappe ti år. En lumsk nyresykdom førte til at han tidlig ble uførepensjonert, og med denne sykdommen og dens bivirkninger måtte han kjempe til han ikke lenger kunne. Men han hadde stadig kapasitet og evne til å arbeide med det som særskilt engasjerte ham. Det skulle bli Den katolske kirke etter at han konverterte i 1992.

Per Einar fikk raskt mange og store oppgaver i Kirken. Han utførte dem med en arkitekts nøyaktighet: Her skulle ikke bygges luftslott; alt skulle tuftes på god planlegging og gjennomføring. Vi kan kanskje si at hans livsverk ble de omfangsrige og grundige helgenbiografiene på katolsk.no. – Jeg kjenner ikke til en dokumentasjon som kommer på høyde med denne.

Det var altså prest p. Per Einar skulle bli. Han hadde lange, gode perioder og tålte nok større smerte og flere plager enn de fleste av oss. OKB tok ham imot som prestekandidat, og han gjennomførte formasjon og studier i London med utmerkede resultater. – Han var i det hele tatt en lærd mann, noe helgenbiografiene også viser. Snarere enn å si at han hadde og leste mange bøker, er det riktig å si at han bodde hos bøkene sine. De tok større og større plass, og han innskrenket etter hvert den frie gulvflate til et minimum.

Per Einar ble presteviet den 12. juni 2010 på Tautra

Mariakloster. Det var av største betydning for ham at det skjedde der, både fordi klosteret var viktig for ham, men det var også så nær han kunne komme sine røtter. Han virket i St. Svithun menighet i Stavanger allerede som diakon og fortsatte som kapellan i samme menighet. Sykdommen forverret seg, og hans aktive tjeneste i menigheten ble kort. De krefter han ennå hadde, nøt vår informasjonstjeneste godt av. I 2017 bosatte han seg i Trondheim. I denne by døde han den 10. februar, 66 år gammel.

Jeg ble aldri godt kjent med p. Per Einar. Jeg har heller ikke fått noen i tale som sier de kjente ham godt. Dette forsterker mitt inntrykk av at han var en utpreget privat person. Det sies imidlertid om ham at han hadde en egen intuisjon når andre trengte en vennligsinnet nøytral person å snakke med, be om råd, fortelle sine sorger til ... Det slår meg at dette er jesuittenes tradisjonelle visdom: Prester skal ikke ha nære venner og mildt overse andres uvennlighet; de skal være åpne for alle uansett om de måtte like dem eller ikke. For de fleste av oss er dette uutholdelig usentimentalt, men jesuittene ble historiens mest effektive orden.

Det jeg kjenner til – som han ikke holdt hemmelig – var p. Per Einars kjærlighet til Kirken. Han elsket dens liturgi og tradisjonene; han delte Kirkens visjoner. Han så hva Kirken kunne utrette gjennom de store og små hellige, som han kjente så godt. Derfor fant og beholdt han sin plass blant de troende.

*Biskop Bernt I. Eidsvigs preken
i rekviemmessen 21. februar.*

Ole Michael Selberg, filologen, oversetteren og kulturformidleren mellom Norge og Polen 1938–2021

En brobygger mellom våre to nasjoner, Ole Michael Selberg, døde 10. desember i fjor, 83 år gammel. Han var sterkt knyttet til den polske kultur, betydde mye for å vekke interesse i Norge for polsk skjønnlitteratur, og har oversatt og gjendiktet mange storverk. I 1972 kom *Polske Noveller*, en samling med viktige prosaforfattere fra etterkrigstiden. Det var nærmest en introduksjon av denne litteraturen i Norge - diktning av høy klasse og med stor innsikt i menneskets liv.

Jeg skrev om ham i min bok *Med hjertet i to land* (2007), og derfra hentet jeg en del fakta for dette minneord. Selberg har utgitt flere samlinger av polske dikt, som *Tiden er knapp* og *Du skal vitne*, der han presenterte navn som Karol Woytyła (den polske paven Johannes Paul II) og pater Jan Twardowski. Gjennom årene leverte han 40 fremragende oversettelser av polsk litteratur - alltid med sikker stilsans. Han skrev om flere store navn i polsk kultur, f.eks. boken *Stanislaw Ignacy*

Witkiewicz: Ein polsk teaterfornyar og oversatte hans skuespill *Galningen og nonna*, som ble oppført på Det Norske Teatret. Han gjendiktet den berømte *Herr Cogito* av den store polske poeten Zbigniew Herbert, og han utga et utvalg av nobelprisvinneren Wislawa Szymborskas dikt, under tittelen *Utsikt med et sandkorn*. Han var til stede som Czeslaw Milosz' oversetter, da denne tok imot nobelprisen i 1980.

Som første nordmann ble han i 2018 hedret med prisen *Årets polakk i Norge*, og i 2020 mottok han i Polen Ryszard Kapuścińskis oversetterpris for sin livslange innsats for polsk litteratur og språk.

Men hans største bragd er og blir *Stor norsk-polsk ordbok*, utgitt i 2017, på 1503 sider og med 72 000 oppslagsord. Den tok det ham 20 år å utarbeide. Vi vil savne ham meget.

Janina Januszewska-Skreiberger.

JOHANNES JØRGENSEN:

At tro

At tro er at løfte sit blik
til de evige stjærner
og håbe med tvivl og vide mod visdom
at skjult i de svimlende dybder
våger der én, som vogter og værner.

At tro er at føle en afgrund
under sit liv og sit virke –
en afgrund af mørke, en afgrund af lys,
et dyp af jubel, et dyb av gys –
og vandre i hverdagens gader
som i en højtidelig kirke

Johannes Jørgensen (1866-1956) var en av Danmarks store lyrikere, men skrev også romaner, essays og verk om Frans av Assisi, Katarina av Siena og Birgitta av Vadstena m.fl. I 1896 konverterte han til den katolske kirke. Han bodde 40 år i Assisi, der 100-årsdagen for hans fødsel ble feiret med nykomponert musikk til hans dikt, opptrykk av flere av hans bøker og utgivelse av et magasin om den danske dikters betydning for katolsk litteratur.

BLI MED PÅ FASTEAKSJONEN 2022

Gi avkall på et gode,
og doner pengene
til familier som lever
med sult

Kaffe og vaffel til 100 kr
- frø til en familie

T-skjorte til 300 kr
- kjøkkenhage til en familie

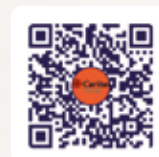

Frisørtime til 500 kr
- geit til en familie

Hodetelefoner til 2000 kr
- vannpumpe til en familie

vopps: 12135

Scann QR-koden med mobil-
kameraet ditt og gi en gave

Gi en gave

vopps: 12135 SMS: Nullsult til 2160 (200 kr)

Konto: 8200.01.93433 (merk betalingen «faste»)

FOR DET FELLES GODE

Tusen takk for din støtte!

Pengene vil bli brukt der behovene er størst og til tiltak som best vil komme til nytte for småbønder og familier som lever med sult.